МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота
магістра

СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Виконала: студентка ІІ-го курсу,
групи 8.0544,
спеціальності 054 «Соціологія»,
освітньої програми «Соціологія»,
Я. О. Пономарьова

Керівник: д. філос. н., професор,
професор кафедри соціології,
М. А. Лепський

Рецензент: д. філос. н., доцент,
професор кафедри соціології,
В.О. Скворець

Запоріжжя, 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Соціології та управління
Кафедра Соціології
Рівень вищої освіти Магістр
Спеціальність 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
В.О. Скворець _____
21 березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Пономарьовій Яні Олександрівні

1. Тема роботи (проекту) Сімейна медіація як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні
Затверджені наказом ЗНУ 19 березня 2025 року № 418-с
2. Строк подання студентом роботи 10 грудня 2025 р.
3. Вихідні дані до роботи 1.Недюха М. П. «Суспільні відносини» та «соціальні відносини» як поняття політико-правової науки. *Наукові праці МАУП.* 2016. Вип. 49, № 2. С. 74–80. 2.Миротворення в умовах гібридної війни в Україні / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 3.Лепський М. А. Біографічний метод: конструктор дизайну методології дослідження : монографія / наук. ред. В. О. Скворець. Запоріжжя : ЦНСД, 2025. 456 с. 4. Лепський М. А. Моделювання у системному дослідженні. Методологія досліджень мас-медіа : робоча книга (handbook) / ред. К. Г. Сіріньок-Долгарьової. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 156 с. 5. Лепська Н. В. Резильєнтність як динамічна характеристика держави в умовах сучасних геополітичних процесів. *Політикус*. 2024. № 2. С. 154–159. URL: http://politicus.od.ua/2_2024/25.pdf (дата звернення: 01.10.2025). 6. Можечук Л. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник ДДУВС.* 2021. Спец. вип. № 2. С. 650–655. 7. Лепський М. А. Соціологія медіації та миротворення : до питання про загальну теорію медіації : монографія. Запоріжжя : ЦНСД, 2023. 160 с.
Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1. Уточнити базові поняття дослідження: «сімейна медіація», «сімейне консультування», «гармонізація соціальних відносин». 2. Проаналізувати стан наукового дослідження сімейної медіації в Україні та світі. 3. Визначити методологічні принципи й підходи до дослідження сімейної медіації у повоєнній Україні. 4. Розкрити теоретичні аспекти розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин. 5. Визначити специфіку резильєнтності сім'ї як мікросистеми соціальних відносин в умовах війни. 6. Охарактеризувати зміст, функції та комунікативні технології сімейної медіації. 7. Обґрунтувати програму соціологічного дослідження розвитку сімейної медіації у сучасній Україні. 8. Проаналізувати результати соціологічного дослідження сімейної медіації та сімейного консультування. 9. Сформулювати напрями вдосконалення сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Лепський М.А., доктор філософських наук, професор	02.09.25	02.09.25
Розділ 2	Лепський М.А., доктор філософських наук професор	04.10.25	04.10.25
Розділ 3	Лепський М.А., доктор філософських наук професор	01.11.25	01.11.25

7. Дата видачі завдання 21 березня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Березень 2025	*виконано*
2.	Опрацювання наукових джерел	Квітень-Червень 2025	*виконано*
3.	Робота над вступом	Липень-Серпень 2025	*виконано*
4.	Робота над першим розділом	Вересень 2025	*виконано*
5.	Робота над другим розділом	Жовтень 2025	*виконано*
6.	Проведення соціологічного дослідження	Жовтень-Листопад 2025	*виконано*
7.	Робота над третім розділом	Листопад 2025	*виконано*
8.	Робота над висновками	Листопад 2025	*виконано*

Студент _____ Я.О. Пономарьова

Керівник роботи (проекту) _____ М.А Лепський

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Т.О. Ратушна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: складається з 109 сторінок, 114 позицій у списку літератури, 2 додатків.

СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ, КОНФЛІКТ, ГАРМОНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Мета дослідження: є визначення детермінантів розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні.

Об'єкт дослідження: є сім'я як мікросистема соціальних відносин у сучасній Україні.

Предмет дослідження: є детермінанти оптимізації розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні.

Методи дослідження: у кваліфікаційній роботі застосовано наукові методологічні принципи об'єктивності, розвитку, історизму та цінностей. Основним є системний підхід до вивчення сім'ї. Використано якісний соціологічний метод – контент-аналіз, що передбачає кількісний етап підрахунку одиниць контенту.

Гіпотеза дослідження: є припущення, що впровадження сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин сприяє відновленню резильєнтності сім'ї у сучасних українських умовах.

Висновки: У першому розділі розглядаю вибрані методи дослідження. Уточнюю основні поняття «сімейна медіація», «соціальні відносини». Розглядаю методологічні принципи та підходи дослідження сімейна медіація як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні

У другому розділі досліджуються теоретичні аспекти розвитку сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні, включаючи аналіз сучасних теоретичних підходів та міжнародний досвід у цій сфері.

У третьому розділі проводиться якісне емпіричне дослідження розвитку сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні за допомогою контент-аналізу.

SUMMARY

Thesis: consists of 109 pages, 114 positions in the list of literature, 2 appendices.

FAMILY MEDIATION, CONFLICT, HARMONIZATION OF SOCIAL RELATIONS

The purpose of the study: is to determine the determinants of the development of family mediation as a technology for harmonizing social relations in modern Ukraine.

The object of the study: is the family as a microsystem of social relations in modern Ukraine.

The subject of the study: is the determinants of optimizing the development of family mediation as a technology for harmonizing social relations in modern Ukraine.

Research methods: the qualification work applied scientific methodological principles of objectivity, development, historicism and values. The main one is a systematic approach to the study of the family. A qualitative sociological method was used - content analysis, which involves a quantitative stage of counting content units.

Research hypothesis: there is an assumption that the introduction of family mediation as a technology for harmonizing social relations contributes to the restoration of family resilience in modern Ukrainian conditions.

Conclusions: In the first section, I consider the selected research methods. I clarify the basic concepts of "family mediation", "social relations". I consider the methodological principles and approaches to the study of family mediation as a technology for harmonizing social relations in modern Ukraine.

In the second section, the theoretical aspects of the development of family mediation as a technology for harmonizing social relations in modern Ukraine are investigated, including an analysis of modern theoretical approaches and international experience in this area.

In the third section, a qualitative empirical study of the development of family mediation as a technology for harmonizing social relations in modern Ukraine is conducted using content analysis. .

ЗМІСТ

ВСТУП 6

РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 10

1.1. Уточнення основних понять «сімейна медіація», «соціальні відносини» ... 10

1.2. Генеза соціального осмислення технологій сімейної медіації як технології інтервенції в соціальні відносини в Україні 17

1.3. Методологічні принципи та підходи дослідження сімейної медіації та технологій гармонізації соціальних відносин в сучасній Україні 35

РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 52

2.1 Резильєнтність сім'ї як мікросистема соціальних відносин в сучасній Україні 52

2.2 Зміст і технології сімейної медіації як гармонізація соціальних відносин ... 60

2.3 Технології інтервенції медіації як гармонізація соціальних відносин у сучасній Україні 66

РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 73

3.1 Обґрунтування соціологічного дослідження розвитку сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні 73

3.2 Результати соціологічного дослідження як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні 75

3.3 Напрями вдосконалення сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні 89

ВИСНОВКИ 92

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 97

ДОДАТКИ 109

ВСТУП

Актуальність дослідження. Гармонізація соціальних відносин у сім'ї в сучасній Україні стає особливо важливою на тлі соціальних трансформацій, економічної нестабільності та наслідків війни. Це підвищує значення сімейної медіації як технології, що спрямована на врегулювання конфліктів, відновлення взаєморозуміння та підтримку психологічного клімату в родині.

Різниця умов життя та соціальної стабільності сімей, які можуть зазнавати втрат через війну, міграцію чи руйнування житла, вимагає уважного соціологічного аналізу взаємодії всередині родини як під час конфліктних ситуацій, так і у процесі відновлення після них. Соціальні проблеми посилюються психологічними та емоційними наслідками конфліктів, що впливають на поведінку та ставлення членів сім'ї. Особистісні характеристики індивідів визначають їхні потреби, мотивацію та модель взаємодії з іншими членами сім'ї. Деякі особи сприяють гармонізації відносин і конструктивному розвитку сім'ї, тоді як інші можуть створювати напруженість і конфлікти. Один із членів родини може мати бажання змінюватися та розвиватися, тоді як інші можуть втрачати впевненість і мотивацію. Сімейна медіація допомагає забезпечити умови, за яких кожен член сім'ї може бути почутим, зрозумілим і отримати підтримку, сприяючи відновленню гармонії та стабільності у родині.

У сучасних українських сім'ях зовнішні загрози, зумовлені війною та соціально-політичною нестабільністю, створюють додаткове емоційне навантаження на членів родини. Відчуття тривоги, образи та злість через втрату спокою і безпеки часто переносяться у сімейне середовище, що призводить до загострення конфліктів та непорозумінь між партнерами або між батьками й дітьми. Кожна родина має різний рівень психологічної безпеки та власні способи врегулювання конфліктів. Накопичення дрібних суперечок на фоні нестабільності може спричиняти сильні сварки, а у довгостроковій перспективі – навіть розлучення. Саме тому впровадження сімейної медіації як технології

гармонізації соціальних відносин є надзвичайно актуальним: вона допомагає знизити напруження, відновити діалог і підтримати стабільність у родині.

Через війну українські родини зазнають не лише економічних втрат, а й важких психологічних травм через втрату близьких людей. Смерть або поранення членів сім'ї завдають моральної травми, яку складно пережити без підтримки та часу на відновлення. Процес опрацювання втрати є тривалим і потребує значних зусиль, а негативні емоції часто виплескуються на найближчих родичів. Це може проявлятися у формі звинувачень, критики або відновлення старих образ, що ще більше загострює сімейні конфлікти. У складних обставинах, коли війна створює постійну напруженість та нестабільність, багато питань доводиться вирішувати швидко, що лише підсилює емоційне навантаження і робить сімейні відносини більш вразливими. Саме тому сімейна медіація стає важливим інструментом для підтримки психологічного клімату в родині, відновлення взаєморозуміння та гармонізації соціальних відносин.

Розвиток фахівців у сфері сімейної медіації спрямований на підтримку українських родин у збереженні гармонійних відносин і сімейних цінностей. Завдяки медіації відновлюється психологічний клімат у сім'ї, зменшується напруженість, вирішуються конфлікти та непорозуміння між членами родини. Доступність медіаційних послуг для кожного громадянина сприятиме формуванню стійкого інституту сім'ї в Україні. Медіатор виступає нейтральною особою, навченою допомагати сторонам конфлікту спілкуватися так, щоб вони могли бути почутими, краще розуміти один одного та знаходити спільні рішення. Медіатор не приймає сторону та не оцінює проблеми учасників, а керує процесом діалогу, сприяє відновленню довіри та допомагає знайти конструктивні способи вирішення конфліктів.

Медіатор визначає тон переговорів у сімейному конфлікті, прагнучи на початку створити сприятливу та безпечну атмосферу для спілкування. Під час процесу медіації він запобігає залякуванню, агресії та погрозам, сприяючи більшій співпраці та менш конфронтаційному підходу. Оскільки сторони конфлікту часто відчувають взаємну недовіру, одним із найважливіших завдань

медіатора є її відновлення. У сприятливому середовищі можна знайти практичні рішення, які будуть прийнятними для всіх членів сім'ї. Сімейна медіація ефективна навіть у гострих конфліктах, коли емоційна напруга висока і звичне спілкування порушене. Кваліфікований медіатор допомагає сторонам відчути безпеку, забезпечує чесність процесу та запобігає зловживанням. Протягом усієї медіації він виконує ролі оцінювача конфлікту, активного слухача, організатора процесу, пропонує альтернативні шляхи вирішення та допомагає членам сім'ї досягти остаточної згоди.

Проблемна ситуація. На сьогодні сімейної медіації тільки на етапі розвитку. Для досягнення ефективних результатів медіаторам необхідно глибоко вивчати теорії медіації, постійно розвивати професійні навички та опановувати нові методики роботи з родинами. Якщо держава підтримає розвиток цієї сфери, українські медіатори зможуть не лише підвищити якість допомоги сім'ям усередині країни, але й демонструвати свої знання та надавати професійні послуги за кордоном, зокрема у країнах ЄС.

Об'єктом дослідження є сім'я як мікросистема соціальних відносин у сучасній Україні.

Предметом дослідження є детермінанти оптимізації розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні.

Таким чином, *метою* даної дипломної роботи є визначення детермінантів розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні.

Для досягнення цієї мети було поставлено низку *наукових завдань*:

- уточнити поняття «сімейна медіація», «сімейне консультування».

- дослідити генезу соціального осмислення технологій сімейної медіації як технології інтервенції в соціальні відносини в Україні;

- обґрунтувати методологічні принципи та підходи дослідження сімейної медіації та технологій гармонізації соціальних відносин в сучасній Україні;

- проаналізувати резильєнтність сім'ї як мікросистему соціальних відносин у сучасній Україні;

- визначити зміст і технології сімейної медіації як гармонізація соціальних відносин;

- з’ясувати технології інтервенції медіації як гармонізація соціальних відносин у сучасній Україні;

- обґрунтувати соціологічного дослідження розвитку сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні;

- представити соціологічного дослідження як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні;

- визначити напрями вдосконалення сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні

Основною гіпотезою дослідження є припущення, що впровадження сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин сприяє відновленню резильєнтності сім’ї у сучасних українських умовах.

Основна гіпотеза уточняється у *допоміжних гіпотезах*:

1. «Жорсткі» форми досудової медіації працюють здебільшого з наслідками конфліктів і не забезпечують повного «зцілення» сімейних відносин;

2. Сімейна медіація як інтервенція «зцілення» є системною технологією гармонізації соціальних відносин.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

1.1. Уточнення основних понять «сімейна медіація», «соціальні відносини»

Для формування надійного методологічного підґрунтя дослідження сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин, першочерговим завданням є уточнення ключових понять. Аналіз сутності «соціальних відносин» та «сімейної медіації» дозволяє визначити онтологічні межі та функціональне призначення досліджуваного феномену.

Категорія «соціальні відносини» є центральною для розуміння контексту, в якому функціонує та розвивається сімейна медіація. Вона є складним та багатогранним явищем, що досліджується в межах різних наукових парадигм.

У вітчизняній науковій літературі, як зазначає М. П. Недюха, соціальні відносини визначаються у кількох аспектах:

а) система зв'язків між людьми, яка утворюється під час їх взаємодії в певному суспільстві, місці та часі.;

б) відносини рівності та справедливості між різними соціальними суб'єктами, що регулюють доступ до ресурсів та умови розвитку особистості з метою задоволення її потреб.

Відносини виникають для задоволення потреб та реалізації інтересів індивідів чи спільнот, що забезпечує інтеграцію їхніх розрізнених дій і функціонування суспільства як єдиної системи. Соціальні відносини мають таку особливість, що вони з’єднують людей в різні соціальні групи, які мають спільні умови життя – рівень і якість життя. Це відображається у способі життя, становищі в суспільстві, інтересах, прагненнях, ідеалах тощо. [1].

У своїх роботах З. Фрейд, К. Юнг, В. Райх та Е. Фромм зосередилися на тому, як особистість формує соціальні відносини, підкреслюючи роль

несвідомих та ірраціональних чинників. Основним висновком став постулат про те, що соціальність має наділндивідуальний характер, тобто є більшою, ніж сума її індивідуальних складових. Е. Фромм стверджував, що соціальний характер особистості формується соціально-економічною структурою суспільства і визначає її бажання та дії. Цей характер має подвійний вплив: він може зміцнювати та стабілізувати соціальну структуру, або ж, як динаміт, розшарувати її у разі конфлікту з домінуючими суспільними вимогами. [2]. Соціальна взаємодія — це важлива частина життя людини, бо лише через неї індивід може виражати свої інтереси, цінності та задовольняти більшість своїх потреб.

Стійкість цим відносинам надають соціальні, правові норми, звичаї, традиції та загальнолюдські цінності. Соціальні відносини є предметом давнього дослідження; ще в радянській науці вони були частиною суспільних відносин, причому саме тоді було окреслено три основні значення поняття «соціальне»: У широкому розумінні під соціальними відносинами розуміли всі суспільні зв’язки, як протилежні до поняття «природні», «біологічні». Соціальне, у своєму середньому значенні, визначалося як сукупність відносин, що виникають між спільнотами (наприклад, класами, націями, сім'ями) та всередині цих спільнот. Вузьке розуміння поняття «соціальне» охоплювало зв'язки, спрямовані на забезпечення людей життєво необхідними ресурсами, і сьогодні воно широко поширене в Україні, позначаючи дії, метою яких є покращення життя. [3].

Соціальні відносини є людиноорієнтованими, оскільки вони формуються у контексті гуманістичних питань, включаючи права, свободи, загальнолюдські цінності та демократичне правління.

Соціальні відносини — це широке поняття зв'язків, які О. Л. Левін визначає як відносно стійкі та самостійні взаємозв'язки між індивідами і соціальними групами. [4]. Соціальні відносини виникають через взаємодію людей — процес спільного впливу та дії, який, своєю чергою, залежить від соціального зв'язку, що є сукупністю фактів, які визначають, як люди в певних групах спільно працюють для досягнення конкретних цілей у визначений час. [5]. Становлення

особистості та її залучення в систему соціальних відносин відбувається через процес соціалізації. Соціалізація, за визначенням В. О. Киричука та К. А. Андросовича, є процесом і результатом засвоєння та постійного відтворення особистістю соціального досвіду, який тісно пов’язаний зі спільною діяльністю та спілкуванням, завдяки чому індивід навчається нормам, цінностям та прийнятим способам поведінки, необхідним для функціонування у соціальному середовищі.

Гармонізація — це процес досягнення гармонії та врівноваженості між різними елементами системи; для людини як соціального суб'єкта це означає збалансоване поєднання її індивідуальності, соціальної сторони, природних і культурних аспектів, що є запорукою якісного розвитку особистості та прогресу соціального середовища. [6]. У соціальному контексті гармонізація соціальних відносин розглядається як процес узгодження інтересів, норм і цінностей між різними соціальними групами заради суспільної рівноваги, стабільності та взаєморозуміння. За словниками, гармонізація означає “досягнення узгодженості, упорядкованості, злагодженості частин цілого”. Таким чином, гармонізація соціальних відносин сприяє формуванню збалансованого соціального середовища, заснованого на принципах співпраці, толерантності та соціальної справедливості.

Конфлікт, який виникає в рамках системи соціальних відносин як зіткнення інтересів, потреб або цілей різних осіб, є зіткненням реальних, уявних або приписуваних іншій стороні інтересів, загроза якого є наявною або потенційною. [7]. Сімейні конфлікти, які є об'єктом сімейної медіації, являють собою приклад дестабілізації або розриву соціальних відносин на мікрорівні. Гармонізація цих відносин і є кінцевою метою застосування медіаційних технологій.

Медіація є однією з найпоширеніших альтернативних форм вирішення спорів. Б. Леко та Г. Чуйко дають наступне визначення:

«Медіація» (від лат. mediare — «бути посередником»), що відповідає слову «посередництво», — це процес, у якому медіатор проводить переговори,

вислуховує аргументи сторін, надає спеціальні поради та активно допомагає їм самостійно досягти взаємоприйнятного рішення щодо спірного питання.

Медіація — спосіб вирішення конфліктів, де нейтральний посередник допомагає сторонам провести переговори і узгодити добровільну та взаємовигідну угоду. На противагу судовому процесу, який фокусується на минулому та правових аспектах, медіація заохочує логічний розгляд ситуації, розуміння наслідків і зосереджується на майбутньому та задоволенні справжніх потреб сторін.

Процедура медіації може застосовуватися як на досудовій стадії, так і після порушення справи в суді. Її перевагами є економія часу, коштів, конфіденційність, гнучкість процесу та, що найважливіше, можливість збереження або відновлення стосунків між сторонами. Медіація орієнтована не на з’ясування хто правий, а хто винуватий, а на конструктивний пошук взаємовигідних рішень, що базується на принципі «виграш-виграш».

У вужчому, профільному для даної роботи аспекті, розглядається сімейна медіація. А. В. Даниляк дає наступне визначення:

сімейна медиація — спосіб вирішувати проблеми в родині без суду, де незалежна особа, медіатор, допомагає родинним урости в комунікації, зрозуміти один одного краще та прийняти рішення, яке задовольнить всіх членів сім'ї.

Закон України «Про медіацію», прийнятий 16 листопада 2021 року за активної участі українських медіаторів, визначає медіатором фізичну особу, що пройшла базову підготовку, водночас забороняючи цю діяльність особам із судимістю або обмеженою дієздатністю. [8] Українські медіатори формують професійну спільноту, беручи на себе ключові завдання: створення стандартів підготовки, розробку етичних норм, участь у законотворенні та проведення адвокаційних кампаній з метою популяризації даного інституту. Україна має кілька громадських організацій, які надають послуги сімейної медіації, а також медіації у різних сферах, зокрема:

Організації Медіаторів це громадська спілка «Українська академія медіації», яка є громадським об’єднанням з правом юридичної особи.

Інститут Стратегічного Розвитку та Медіації – Психологічна підтримка, медіація, конфліктологія [9].

ГО «Міжнародний тренінговий центр «Школа медіації» - це всесвітній навчальний осередок фахового становлення медіаторів [10].

Буковинський центр медіації – відновне судочинство, навчання медіаторів, консультування, адвокаційна робота для просування медіації, моніторинг, аналітика та наукова діяльність у сфері медіації та відновного судочинства [11].

Громадська організація «Інститут діалогу, медіації та альтернативного вирішення спорів»- діяльність охоплює надання послуг із протидії усім формам насильства, сприяння розвитку та застосуванню медіації й інших альтернативних методів вирішення спорів а також проведення досліджень для їх інтеграції у правовій системі України [12].

Громадське об'єднання «Центр медіації «Простір Порозуміння» - ґрунтується на медіації, консалтингу, тренінгів та інших подій, що поширюють ненасильницькі методи спілкування [13].

Громадська організація «Центр медіації та арбітражу» - їх діяльність спрямовнення на усинення конфліктів у майбутньому або залагодженню суперечок [14].

Громадська організація «Центр медіації та діалогу» - кваліфікуются на формування гармонічних відносин [15].

ГО «Асоціація Сімейних Медіаторів України» - надають послуги медіації для родин [16].

Український Центр Медіації (УЦМ) - започаткований при Києво-Могилянській Бізнес Школі [17].

Громадська організація “національна асоціація медіаторів україни” – об’єднання фахівців у сфері медіації та вирішення конфліктів [18].

Товариство з обмеженою відповідальністю «Група комерційної медіації» надають послуги медіації та проводять тренінгові заходи [19].

ГО «Ліга медіаторів України» - акцентують свою практику на розвиток медіації як мирний спосіб вирішення конфліктів [20].

Львівський центр медіації консультують з різних напрямків медіації [21].

ГО «Ліга медіаторів України» визначає сімейну медіацію як переговори між конфліктуючими сторонами, що відбуваються за участю нейтрального посередника – медіатора, метою яких є пошук рішення, прийнятного для всіх учасників сімейного спору та з урахуванням інтересів кожного. Учасники добровільно розпочинають і можуть у будь-який момент вийти з процесу, якщо відчують себе некомфортно, небезпечно або якщо медіація не задовольняє їхні потреби. Своєю чергою, ГО «Асоціація Сімейних Медіаторів України» кваліфікує сімейну медіацію як позасудову, добровільну та конфіденційну процедуру, призначену для врегулювання або запобігання конфліктів між членами однієї сім'ї чи родини, які мають кровні, шлюбні стосунки, а також усіх осіб, які зараз або раніше були пов'язані родинними зв'язками.

М.А. Лепський розглянув питання про загальну теорію медіації, її основні методологічні напрями та підходи, а також особливості цілісної медіації, основні формати та її сили, професії, соціальні механізми та процес миротворення на різних рівнях медіації в умовах гібридної війни.

Дослідження діалектики війни та миру полягає в пошуку міри миру та війни, їх якісного визначення, як межі, за якою відбувається перехід до протилежного.

Розвиток суспільства визначається з'єднанням протилежностей, тоді як одностороння метафізична відданість (як-от сучасна відданість війні, коли мир оцінюється через домінування військових аспектів) призводить до застою, тому критично важливо визначити міру, в якій миротворчість може бути досягнута через війну. [22].

Сімейна медіація є найбільш ефективним способом вирішення конфліктів, що дозволяє або зберегти сімейні стосунки, або, у випадку розлучення, підтримати відповідні відносини для вирішення таких питань, як припинення

шлюбу, визначення місця проживання дитини, обчислення аліментів та поділ спільного майна.

Головним завданням медіації у сфері сімейних відносин в умовах високої емоційності зіпсованих сімейних ситуацій, де дитина часто стає інструментом для досягнення особистих цілей батьків, є зосередження на правах, інтересах і майбутньому дитини, при цьому медіатор, застосовуючи спеціальні методи, допомагає учасникам вільно співпрацювати для самостійного знаходження рішення [23].

Досвід зарубіжних країн демонструє високу ефективність цього інструменту. У Німеччині сімейна медіація є одним із найзатребуваніших видів медіації. В Англії, згідно із Законом про сім'ю 1996 р., адвокати зобов'язані направляти клієнтів у сімейних спорах до медіатора. У Фінляндії Закон про шлюб визначає переговори між членами сім'ї пріоритетним способом вирішення конфліктів [24].

Ключовим поняттям дослідження є медіація — процес, де нейтральна третя особа допомагає двом чи більше сторонам дійти взаємно прийнятного рішення щодо конфлікту, а її розуміння важливе для застосування сімейного посередництва та консультування, при цьому посередництво відрізняється тим, що є швидким і зосередженим на практичних питаннях наприклад: гроші, майно, виховання дітей тощо.

Отже, використання комунікаційних технологій значно покращує взаєморозуміння між членами сім’ї, знижує рівень конфліктності та емоційної напруги, а також сприяє емоційному благополуччю. Застосування активного та емпатійного слухання, ненасильницького спілкування та різноманітних терапевтичних підходів особливо важливе у післявоєнний період, коли сім’ї стикаються з численними викликами та змінами. Такий підхід допомагає створити сприятливе середовище для взаємодії, де кожен член сім’ї відчуває підтримку та розуміння, що, в свою чергу, сприяє зміцненню сімейних стосунків та покращенню якості життя всієї родини.

Сімейна медіація – це досудовий, добровільний і конфіденційний процес, під час якого нейтральна особа допомагає членам родини, наприклад, парі, батькам і дітям, у вирішенні конфліктів за допомогою переговорів, щоб досягти взаємно прийнятних рішень. Соціальні відносини – це різноманітні взаємодії та зв'язки, які виникають між людьми або групами людей під час їхньої спільної діяльності. Дані визначення являються ключивими поняттями бо медіація є ефективним інструментом для покращення сімейних соціальних відносин, а розуміння соціальних відносин допомагає усвідомити динаміку сімейних конфліктів та шляхи їх вирішення.

Таким чином, сімейна медіація виступає як специфічна технологія, спрямована на гармонізацію деструктивних соціальних відносин у сім'ї, переводячи їх з конфронтаційного русла у конструктивне та створюючи умови для самостійного прийняття сторонами відповідальних рішень, орієнтованих на майбутнє та інтереси всіх членів родини.

1.2. Генеза соціального осмислення технологій сімейної медіації як технології інтервенції в соціальні відносини в Україні

Незважаючи на складність точного прогнозування та планування розвитку підприємств в умовах воєнної невизначеності, в Україні вже помітна тенденція до використання сталого розвитку, проте його повноцінна реалізація ускладнена військовими діями, через що Президент Зеленський ще у 2019 році на саміті ООН «Цілі сталого розвитку» підкреслив, що розвиток України неможливий через агресію Росії. [25].

Для пересічних громадян усе вищеописане буде означати подальше погіршення життя. Війна і викликані нею руйнації економіки було неможливо пройти безслідно рівня життя обивателів. У 2023 році, швидше за все, продовжиться масова еміграція з України. За оцінками наділеного повноваженням особи Верховної Ради з прав людини Дмитра Лубінця, за кордоном зараз перебувають приблизно 7,9 млн. українських громадян, 2025 року ця цифра може перевищити 10 мільйонів [26].

Медіація як спосіб вирішення конфліктів має глибоку історію, оскільки спроби залучення третьої особи для досягнення угоди існували у стародавньому Китаї, Японії, африканських племенах (за посередництва старожилів) та в Київській Русі (через представників духовенства).

Сучасна інституціоналізована медіація, як соціальний та юридичний інститут, з'явилася у 30-х роках XX століття в США, під час Великої депресії, як метод узгодження між роботодавцями та працівниками. У 1947 році було створено спеціальний федеральний орган – Федеральну службу США з медіації та примирливих процедур (FMCS), де вперше було використано термін «медіація» у формальному сенсі [27].

Медіація, як важлива суспільна практика, виникла в США на початку 60-х років. Згодом вона поширилася на країни англосаксонського права (Австралія, Англія, Канада), а наприкінці 80-х – на початку 90-х років – на країни з континентально-європейською правовою системою (Франція, Бельгія, Німеччина, Австрія та ін.).

Медіацію як посередництво, це здатність слухати й чути, відповідно реагувати на відчуття й спостереження, повідомляти людині, що її почули й емпатично зрозуміли, вміння домовлятися, досягати у суперечках і конфліктах взаємного згоди, знаходити рішення, яке вигідне для обох сторін. Основа теорії суспільного договору філософа XVII століття Томаса Гоббса, яка пояснює виникнення суспільства й держави, полягає саме в здатності до домовленостей, що є медіацією. Люди створюють спільноти, щоб задовольнювати свої інтереси, які в соціальному середовищі виконують роль посередників. Вони повідомляють суспільство та державу про інтереси своєї групи та захищають їх у владних структурах.

Соціологія конфліктів — це окрема галузь соціології, яка вивчає різноманітні види соціальних конфліктів, зосереджуючись на тому, як вони виникають, розвиваються, уникати та вирішувати. Дослідження в цій галузі базується на конфліктогенних діях окремих людей або груп, а також на

взаємовідношеннях між особами під час розв’язання конфліктів, і вивчається в кілька етапів.

1) Наукові напрями — соціал-дарвінізм і марксизм, друга половина XIX століття. Представники: Г. Спенсер, К. Маркс, Л. Гумплович, А. Смолл;

2) Напрям — структурний функціоналізм, перша половина XX століття.

Представники: Г. Зіммель, Т. Парсонс;

3) Наукові напрями — теорія позитивно-функціонального конфлікту, конфліктна модель суспільства, загальна теорія конфлікту, друга половина XX століття. Представники: Л. Козер, Р. Дарендорф, К. Боулдінг.

Методологічні принципи дослідження конфліктів, які викладені як на загальнонауковому, так і на конкретно-науковому рівнях, охоплюють діалектичний розвиток, загальний взаємозв’язок явищ і процесів, історизм, об’єктивність, системність, єдність теорії, експерименту та практики, а також врахування впливу суб’єктивних чинників.

Виділяють методи, які забезпечують збір інформації про конфлікти:

– структурно-функціональний метод дає змогу визначити основні елементи взаємодії в конфлікті та роль кожного з них, аналізуючи явище в умовах приблизної стабільності та спокою. Його перевага полягає в тому, що він дозволяє побачити склад учасників, причини та межі конфлікту, які можуть залишатися приховані. Виявлення структурних елементів є найважливішою умовою врегулювання конфлікту. Недоліком методу є те, що він досліджує те, чого насправді не існує, оскільки конфлікт ніколи не знаходиться в стані спокою;
– процесуально-динамічний метод (доповнює структурно-функціональний).

Методи вивчення конфліктів охоплює визначення динаміки ескалація/розрядка та етапів розвитку, типологізацію тобто класифікацію за видами для розуміння сутності, прогнозування їх виникнення та вигляду, а також метод розв'язання, що визначає стратегії і тактики врегулювання:

1) стратегія відходу від конфлікту.

2) стратегія жорсткого придушенн я конфлікту.

3) переговори.

Дослідники Р. Дарендорф, Г. Зіммель та Л. Козер зробили внесок у вивчення конфлікту як міждисциплінарного соціально-політичного явища включно з війною, яка є збройним протистоянням та засобу зміни міжнародних відносин, що часто виникає через змагання за ресурси у постіндустріальному суспільстві.

Комунікація, за Д. В. Кісловим, є процесом обміну думками, ідеями та фактами з метою взаєморозуміння, ефективність якого залежить від зворотного зв'язку і який структурно включає комунікатора, одержувача, канали, кодування, дешифрування та зміст. Згідно з О. М. Холодом, існує шість основних напрямків вивчення соціальних комунікацій включно з соціоінжиніринним, метатеоретичним та соціокомунікаційним, а її роль у суспільстві розглядається як з позиції суб'єкта через його герменевтичні категорії, так і з позиції його місця в соціальних структурах. Крім того, соціально-компетентнісний підхід групує вже відомі концепції соціальної взаємодії, чия ефективність залежить від поведінки соціальної взаємності та мовного забезпечення. Саме тому комунікація називається соціальною.

Соціологія комунікації як модель взаємодії, що вимагає взаємного розуміння, стає все більш всеосяжною. Для досягнення цілей (передача знань, вплив на дії, обмін емоціями) необхідно, щоб повідомлення включало знання, навички та стимулюючі елементи. При цьому емоції є критично важливими, оскільки комунікант шукає співчуття та емпатію, а реципієнт — внутрішній комфорт.

Комунікація в науці розглядається як взаємодія людей, соціальних груп, організацій, держав та регіонів, яка відбувається шляхом обміну інформацією. Поняття соціальної комунікації вважається моментом, коли було прийнято, що терміни «спілкування» і «комунікація» мають однаковий зміст.

Комунікація — це багатовимірний процес, який, за Л. Левенталем, є спілкуванням та передачею внутрішнього досвіду, а за Дж. Спенсером — це соціальна взаємодія через обмін значущою інформацією. Водночас, К. Ясперс підкреслював її соціально-психологічну природу як зв'язку між людьми.

Соціологія сім’ї — це галузь соціології, яка вивчає закономірності формування, розвитку та функціонування сім’ї, а також шлюбно-сімейні відносини в різних культурних та соціально-економічних умовах. Як наукове напряму ця галузь виникла у 1920-ті роки. Об’єктом дослідження є шлюбні та сімейні взаємини, а також вся сфера сімейного життя. Предметом вивчення є принципи організації сім’ї, її соціальні функції, причини укладання та розірвання шлюбу, умови повсякденного життя сім’ї. Сім’я розглядається одночасно як соціальний інститут і як мала соціальна група: з одного боку, аналізується її здатність виконувати важливі суспільні функції, а з іншого — досліджуються взаємовідносини між членами родини, поєднані шлюбом або родинними зв’язками, спільним побутом та взаємною відповідальністю. [28]

Сім'я або родина — це соціальна група, що об'єднує подружжя як правило, зв'язане шлюбом, їхніх дітей та інших родинних осіб, які спільний побут, взаємно підтримують один одного морально і психологічно, та несуть відповідальність, особливо за виховання дітей. [29] На думку Арістотеля, сім’я є найпершою формою людського співжиття та базовою спільнотою, з якої згодом постала держава.

Грецький мислитель вважає, що об'єднання кількох сімей називається "поселенням", і вважає, що це проміжна форма, яка з'являється на шляху від сім’ї до держави. За С. Манухіним, сім'я є природною групою, у якій з часом формуються стереотипи поведінки. Ці стереотипи визначають структуру сім'ї, встановлюють правила поведінки її членів, обмежують можливість вибору їхнього поведінкового стилю та спрощують взаємодію між ними. Захисна функція сім’ї, як матеріальна, так і психологічна, поступово ослаблюється. У Україні існує багато проблем, які заважають нормальному розвитку сім’ї: низький дохід, недостатньо вільного часу, погані житлові умови, незручний побут, труднощі з вихованням дітей та їхнього народженням, тощо.

Американський вчений У. Гуд підкреслював, що функціонування суспільства залежить від сім'ї, оскільки створення сім'ї, народження і виховання дітей відповідають особистим цілям людей, а не лише загальним потребам

суспільства. Однак саме поняття сім'ї є складним для точного визначення, оскільки його розглядають різні науки: соціальна філософія, соціологія, історія, демографія, економіка та інші, що призводить до різних підходів до його розуміння. Найбільш послідовно системний підхід представлений у концепції А. Г. Харчева, який розглядає сім’ю як історично зумовлену систему взаємних взаємин між батьками й дітьми. Вона постає як мала соціальна група, члени якої об’єднані шлюбними та родинними зв’язками, спільним способом життя і взаємною моральною відповідальністю, а також як соціальний інститут, що формується відповідно до потреб суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення. [30]

У другій половині XIX століття представники еволюційного підходу (Л. Морган, Ф. Енгельс, Г. Спенсер та інші) досліджували зміни, порядок чергування історичних форм сім'ї, аналізуючи її загальні функції як інституту. Вони розглядали цей процес як прогресивний, а Ф. Енгельс вважав, що існування сім'ї неминуче пов'язане з її зв’язком із способом виробництва. [31]

Функціональний підхід до вивчення сім’ї, представлений Е. Дюркгеймом, Е. Вестермарком, Б. Маліновським, Дж. Мердоком та У. Огборном, зосереджується на соціальних функціях сім’ї та взаємозв’язках її членів. Дюркгейм наголошував на солідарності та ролях у родині, зазначаючи, що урбанізація та зменшення чисельності сім’ї знижують традиційні функції, але водночас виникають нові спеціалізовані соціальні інститути. Дюркгейм досліджував ролі чоловіків і жінок у сімейній аномії — порушенні сімейної рівноваги, що частіше проявляється у чоловіків, зокрема через самогубства після розлучень, пов’язані з порушенням соціальних норм.

Прихильники теорії кризи сім'ї як соціального інституту, такі як У. Огборн, П. Сорокін, К. Ціммерман, У. Гуд, А. Антонов, розглядають зміни в сім'ї як прояв глобальної системної кризи, яка є важливою проблемою сучасності. Г. Спенсер підкреслював, що розпад сім'ї поступово посилюється, а П. Сорокін в своїй праці «Соціокультурній динаміці» зазначав, що священний союз подружжя та батьків з дітьми поступово руйнується, а кількість розлучень зростає. Він уточнив, що

до кризи сім'ї можуть призводити зменшення шлюбів, зростання розлучень, зменшення народжуваності, зростання позашлюбних стосунків, послаблення релігійних основ шлюбу, зміни стосунків між чоловіком і жінкою тощо. На думку П. Сорокіна, уявлення про майбутнє сім'ї змінювалися. Він прогнозував занепад і руйнування сім'ї, але пізніше вже не давав таких категоричних висновків, ставлячись до можливості пристосування сім'ї до нових умов. [32]

Чиказька школа соціології набула популярності саме з приходом Роберта Парка завдяки поєднанню обставин, що включали заснування університету і соціальної лабораторії, організаційну діяльність керівника факультету Альбіона Смолла (1892–1923 рр.) та методичну роботу В. І. Томаса, про що свідчить випускник цієї школи Роберт Е. Л. Феріс у праці «Чиказька соціологія, 1920–1932 роки». На його думку, був отриманий чудовий результат у відношенні міської соціології та соціальної психології у практиці «символічного інтеракціонізму», а також у широких дослідженнях, що стосуються сім'ї, раси, імміграції та соціальних змін, а також у поступово розвинутої та врівноваженій соціальній політиці. [33]

Зокрема, саме представники цієї школи започаткували емпіричне вивчення сім'ї як соціальної групи. Так, В. І. Томас (разом із Ф. Знанецьким) у фундаментальній праці «Польський селянин у Європі та Америці» на основі аналізу особистих документів (листів) досліджував процеси соціальної дезорганізації та подальшої адаптації іммігрантських родин у новому міському середовищі.

Розвиваючи цей підхід, інший видатний представник школи, Ернест Берджесс, відійшов від традиційного інституційного погляду і запропонував своє класичне визначення сім'ї як «єдності взаємодіючих особистостей». Він розглядав сім'ю не як статичну структуру, а як динамічний процес взаємодії її членів, що стало основою для подальших досліджень у цій галузі [34].

Біографічний метод надає унікальну соціологічну перспективу для аналізу взаємозв'язку між індивідуальною дією та масштабними соціальними процесами. На відміну від суто історичної реконструкції подій, соціологічне

застосування методу фокусується на тому, як соціальні структури переживаються, інтерпретуються та відтворюються в індивідуальних життєвих історіях.

Фундаментальний внесок у такий підхід зробила Чиказька школа соціології, де у класичній праці «Польський селянин в Європі та Америці» В. Томас та Ф. Знанецький вперше використали особисті документи не для верифікації фактів, а для розуміння суб'єктивного «визначення ситуації» індивідом. Вони довели, що саме ця суб'єктивна інтерпретація – процеси адаптації, дезорганізації та конфлікту цінностей – є ключем до розуміння соціальних змін на мікрорівні.

Цей фокус на взаємодії особистого та структурного робить біографічний метод центральним для соціологій середнього рівня:

У соціології сім'ї біографічний аналіз виходить за межі генеалогічної побудови родоводу. Він дозволяє дослідити процеси міжгенераційної трансляції цінностей, соціальних статусів або колективних травм, а також проаналізувати динаміку зміни гендерних ролей та владних відносин у сімейних наративах.

У соціології конфлікту біографії стають інструментом для втілення «соціологічної уяви» (Ч. Р. Міллс), поєднуючи «особисті проблеми» з «публічними питаннями». Вони демонструють, як макросоціальні конфлікти – класова нерівність, політичні режими чи воєнні дії – безпосередньо формують життєві траєкторії та обмежують або уможливлюють життєві шанси індивідів.

У соціології комунікацій та символічному інтеракціонізмі біографія не розглядається як просто пасивне джерело, а як активний наратив. Вивчається, як людина створює історію своєї життєвого шляху, які події його вважає значущими, які вони вважає «важливими моментами», та як загальні соціальні дискурси впливають на формування особистої ідентичності та пам'яті.

Таким чином, у біографії завжди присутня «сфера соціально значущого». Вона функціонує як простір, де інституційні та надособистісні історичні події (зафіксовані в архівах і документах) перетинаються з «живими» процесами соціальності (сприйняттям, пам'яттю, емоціями та прийняттям рішень), що

дозволяє соціологу врахувати динамічний характер соціальних процесів, де біографія є одночасно і результатом дії соціальних структур, і чинником їх відтворення чи зміни через конкретні дії та взаємодії людей [35].

Медіація є способом врегулювання конфліктів через взаєморозуміння та пошук компромісного рішення, спрямованого на примирення сторін. В умовах глобалізованого світу міжнародні тенденції безпосередньо впливають і на українське суспільство. Тому ключовою умовою розвитку медіації в Україні є якісна інформація та її активна популяризація. Формування суспільного розуміння суті й переваг медіації потребує системної інформаційної роботи. Водночас така діяльність можлива лише за умови готовності професійно застосовувати медіацію на практиці.

Під час війни діє сильний стрес, який значно впливає на тіло й душу. Люди швидко реагують на різні подразники, зростає тривога та страх. У такому стані тіло призупиняє роботу певних функцій, наприклад, системи імунітету. Це життя, в якому розум і емоції діють разом, враховуючи причини, процеси та наслідки. Щоб зрозуміти війну, потрібно врахувати основні емоції та мотивації, такі як страх, образ, ненависть, довіра, незахищеність, пристрасть, сміливість, тривога, визнання, невизнання, емансипація, сила духу, емпатія, співчуття тощо. [36].

Батьки є головними трансляторами соціальних і культурних цінностей, і сила їхнього впливу, який є первинним, стійким та базується на реальному прикладі і емоційній атмосфері в сім'ї, поступово доповнюється впливом груп однолітків у підлітковому віці та трудових колективів/окремих особистостей у зрілому віці. [37].

Прогнозування конфлікту полягає у визначенні того, де і коли він може виникнути, на основі аналізу психологічних аспектів: проблем, конфліктної ситуації, взаємовідносин учасників, сигналів та подій, а також особистих якостей, цінностей і мотивації потенційних учасників.

Дослідник О. Шевчук зазначає, що в контексті українського суспільства медіація має подвійний характер, поєднуючи значні переваги з певними

обмеженнями. Позитивні сторони включають оперативність, економію, забезпечення конфіденційності, орієнтацію на взаємоприйнятне рішення та свободу вибору методів урегулювання. Проте, недоліками виступають обов'язкова згода обох сторін для початку процедури, нерозвиненість механізмів контролю за виконанням досягнутих домовленостей, а також дефіцит кваліфікованих медіаторів [38].

Слід відзначити роботи іноземних науковців, які досліджували конкретні чинники соціальної згуртованості такі як політична та громадська участь через призму наслідків української децентралізаційної реформи [39]. Інші наукові дослідження, визначають феномен соціальної згуртованості, здебільшого мають економічний фокус, через що зміст згуртованості зводиться лише до економічних індикаторів "якості життя". [40] чи абстракцій “економічного розвитку” [41]. На фоні формування єдиних територіальних громад у країні зростає політична увага до соціальної згуртованості. Це поняття стає все більш обговорюваним серед різних соціальних гравців і набуває статусу самостійного елемента державної політики.

Громадяни України повинні об’єднуватися через спільні цінності та прагнення миру. В умовах війни медіація стає ефективним способом вирішення конфліктів допомагаючи домовлятися мирним шляхом. Під час повномасштабного вторгнення увага до матеріального добробуту часто відсуває на задній план особисті стосунки та емоційну підтримку. Тому важливо зберігати взаєморозуміння, довіру та єдність. Сімейна медіація допомагає родинам відновлювати стосунки, підтримувати одне одного та зберігати єдність, стабільність і внутрішню силу навіть у важкі часи.

В умовах воєнного стану медіація є сучасним і вигідним інструментом для вирішення спорів. Серед її ключових переваг — скорочення часових витрат і зниження фінансових затрат порівняно із судом. Медіація також забезпечує конфіденційність, дозволяє учасникам зберігати контроль над кінцевим результатом, а також відновлювати взаємовідносини. Крім того, успішна

медіація має високу ймовірність виконання домовленостей і слугує засобом запобігання подібним суперечкам у майбутньому. [42]

Сімейна медіація полягає в організації переговорів між учасниками родинного спору за допомогою медіатора. Основна мета — спільне знаходження рішення, яке влаштовує всі сторони та повністю відповідає інтересам кожного. [43]. Вищезазначена рекомендація визначає основні принципи проведення сімейної медіації, а саме: нейтральність і безпосередність, рівність учасників, необов’язковість виконання рішення медіатора, уникнення втручання в особисте життя сторін, забезпечення конфіденційності, надання інформації про можливості захисту прав учасників та запобігання виникненню насильства. [44]

Війна призводить до значних негативних наслідків, що підштовхує зростання конфліктів як в суспільстві, так і між окремими людьми. У ході військових дій сімейні відносини стають більш напруженими, що може призвести до виникнення серйозних суперечок. Стрес, недостача ресурсів та загроза загрожують постійно сприяють погіршенню взаємовідносин, а також ускладненням їх вирішення. Нижче наведено кілька ключовові виклики:

1. Військові події, спричиняючи фізичне віддалення членів сім'ї, викликають значний стрес і призводять до руйнування сімейних взаємин.

2. Травми та стрес, спричинені воєнними діями, негативно впливають на емоційне та психічне здоров'я родини. Діти, як свідки насильства, перебувають у зоні високого ризику розвитку посттравматичного стресу (ПТСР).

3. Воєнний конфлікт викликає економічну нестабільність і провокує сімейні конфлікти.

4. Воєнний конфлікт призводить до суттєвої зміни ролей та відповідальності в сім'ї. Це може бути пов'язано з тим, що член сім'ї стає військовослужбовцем, та необхідністю вимушеного виконання нових обов'язків через відсутність інших.

5. Втрата близьких через війну створює трагічний емоційний біль і горе, що негативно позначається на сімейних відносинах і вимагає надання необхідної підтримки постраждалим.

6. Для дітей, які переживають воєнний конфлікт, характерні такі проблеми, як обмеження доступу до освіти, пряма загроза їхньому праву на безпеку та складність адаптації до нестабільних нових умов життя.

7. Війна, втрата житла та майна створюють для сімей значний фінансовий тиск, що суттєво обмежує їхні можливості захищати свої права в судовому порядку. У процесі врегулювання сімейних спорів нерідко виникає синдром батьківського відчуження, який формує в дитини стійку ворожість до одного з батьків. Філіп Маркус зазначає, що такі травматичні переживання негативно впливають на становлення особистої ідентичності дитини. Внаслідок цього можуть розвиватися психологічні проблеми, зокрема викривлене сприйняття реальності, порушення логіки мислення, знижена самооцінка та труднощі у міжособистісних стосунках. Отримані в дитинстві психологічні травми мають тривалий негативний вплив і часто проявляються у дорослому житті. [45].

Медіація функціонує як стратегічний механізм інтервенції для врегулювання конфліктних ситуацій. Згідно з концепцією Ф. Глазла, стратегія втручання — це комплекс усвідомлених позицій незалежної третьої сторони, спрямований на модифікацію взаємодії суб'єктів конфлікту. Цей вплив здійснюється з обов'язковим прогнозуванням їхньої потенційної поведінки та адаптивним застосуванням спеціалізованих методик. Таким чином, медіатор бере на себе роль каталізатора: він втручається в динаміку протистояння, щоб змінити його траєкторію, переорієнтувавши деструктивну фазу на конструктивне вирішення.

Медіація як відпрацьована технологія прийшла до України в середині 90-х років минулого століття. У 1997 році в Одесі відбулася перша випадковість застосування медіації в цивільному суді. Проте процедура не отримала широкого поширення та масового попиту.

В Україні немає спеціального законодавства щодо медіації, було накопичено певний досвід застосування медіаційних технологій, особливо в рамках відновного правосуддя та ювенальної юстиції.

Правова основа медіації в Україні має фрагментарний характер.

На рівні країни вона регулюється лише в сфері трудових відносин, зокрема Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів». Хоча Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси містять певні механізми, які створюють умови для використання медіаційних підходів (наприклад, інститути примирення чи дійового каяття), сама медіація як окремий правовий інститут у них не визначена.

З 2010 року було зроблено спроби прийняти окремий Закон «Про медіацію», однак ні один з законопроектів не був прийнятий. Це призводить до правової невизначеності й уповільнює процес інституціоналізації медіації в Україні [46].

Україні вдалося розвинути окремий напрямок у діяльності шкіл — медіацію. З 1999 року застосовуються програми «Шкільна служба порозуміння» та «Медіація однолітків», які мають на меті створення безпечної атмосфери в навчальних закладах. Учні, які проходять підготовку як медіатори, допомагають своїм однокласникам вирішувати конфлікти без застосування насильства.

Отже, походження соціального розуміння сімейної медіації в Україні відбувається в основному «знизу-вгору» — через діяльність громадських організацій, реалізацію пілотних проектів та поступове визнання суспільством та професіоналами переваг цього методу. Медіація розглядається як технологія конструктивного втручання, яка не лише дозволяє вирішити конфлікт, а й змінює самі соціальні стосунки, переводячи їх на основи співпраці та взаємопоруки. Відсутність відповідного законодавства залишається основною перешкодою для повноцінного розвитку цього інституту.

Становлення медіації як практики датується 1930-ми роками XX століття, розпочавшись у Сполучених Штатах Америки під час Великої депресії. На початках її функціональне призначення полягало у вирішенні суперечок у сімейних та трудових відносинах, а також у використанні як механізму припинення масового громадського безладдя. Згодом інститут медіації набув значного міжнародного поширення, охопивши як європейські країни зокрема, Німеччину, Францію, Італію, так і інші регіони світу, прикладом чого є Сінгапур

[47]. На сьогодні поняття медіації визначено у рекомендаціях Rec (2002), де термін «медіація» розглядається як процес врегулювання спорів, під час якого сторони з допомогою одного або кількох медіаторів проводять переговори стосовно спірних питань з метою досягнення домовленості. [48], а також у Директиві Європейського парламенту та Ради щодо деяких аспектів медіації в цивільних та комерційних справах [49]. Медіація дозволяє швидко та з мінімальними витратами вирішувати цивільні та комерційні спори, оскільки вона максимально враховує інтереси сторін. Це забезпечує високу ймовірність добровільного виконання угод та збереження дружніх стосунків. Відповідно до наказу Міністерства соціальної політики № 892, згода на медіацію оформлюється як письмова заява сторін про готовність до переговорів із залученням посередника. [50]. Закон України «Про медіацію» визначає медіацію як позасудову добровільну, конфіденційну процедуру, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт шляхом переговорів. [51].

При зверненні до медіатора важливо, щоб учасники конфлікту були готівні до вирішення питань у взаємному згоді. Медіація – це чітка процедура, яка, за словами В. Резнікової, складається з чотирьох етапів [52]:

1) Вступний етап, який включає підготовку, медіатор створює довіру, оцінює, чи готові учасники до медіації, пояснює правила, проводить індивідуальні бесіди, дізнається позиції сторін, допомагає їм говорити.

2) Поціліваний етап (збір інформації) – у цій фазі учасники поступово починають вести прямий діалог, розповідають про свої погляди, пояснюють причини конфлікту, мотивацію, розглядають загальні аспекти та розподіляють їх на окремі частини. Медіатор задає питання, допомагає розібратися у причинах.

3) Проміжний етап (формування рішень) — у цьому етапі пошуку рішень учасники визначають основні питання, аналізують свої інтереси, зберігають конфіденційність, обговорюють принципи, які можуть допомогти вирішити конфлікт. Медіатор має генерувати пропозиції, навіть якщо вони не відповідають реальності, головне, щоб ці пропозиції зацікавили учасників.

4) Заключний етап (формування угоди) – учасники створюють проект угоди, який включає спільні дії.

Після його остаточного формулювання його перевіряють на прийнятність та виконанність. Учасники оцінюють, чи відповідає отримане рішення їх уявленням про справедливість і цінність.

У сучасній соціології під сім'єю часто розуміють малу соціальну групу. За словами українського соціолога В. Тихоновича: «В умовах демократії, яка відчуває розслаблення, суб'єктивне явище, яке проявляється в активній і позитивній спрямованості, стає рідкісним, а спільність проявляється через зниження індивідуальної рівноваги та різноманітність групової ідентифікації. Головна причина криється не лише в глобалізаційних впливах, а й у затяжній кризовій ситуації в Україні, що зумовлює занепад суспільних відносин та ідейного розмежування.

Щоб зрозуміти основні ознаки сімейної спільноти, треба згадати загальне поняття – соціальна спільність. Я. Щепанський розглядає це поняття окремо від «соціальної сукупності». Соціальна група – це сукупність людей зі спільною характеристикою, яка визначена зовні, незалежно від того, чи усвідомлюють це її учасники. Поняття «соціальна спільнота» охоплює всі люди, які об'єднані в соціальні групи, де існує певний зв'язок, навіть у короткостроковому терміні.

У сучасній соціології сім'ї утворилося розуміння соціальних спільнот через існуючі та емпірично підтвержені індивідуальні зв'язки, які утворюють певну цілісність, яка може виконувати певну роль [53].

Сім'я — це соціальний інститут, це мала спільнота, що утворюється через шлюб або родинні зв'язки. Вона виконує важливі соціальні функції, охоплюючи всі сфери життя, від матеріальних до духовних. Як транслятор цінностей і норм, сім'я має значення для дослідників, оскільки вона відіграває ключову роль у транзитивному суспільстві, зв'язку з державною політикою, відтворення роду та задоволенні потреб особистості [54].

Соціологія сім'ї — це самостійна, поліпарадигмальна галузь, яка з'явилася на початку XIX століття. Вона досліджує закономірності розвитку сім'ї та

шлюбу як соціальних явищ, розглядаючи їх у культурно-економічних умовах. У цій сфері інтегруються ознаки соціального інституту та малої групи. Об'єктом дослідження є сім'я як група і як інститут, а предметом — закономірності взаємодії сім'ї з суспільством та її внутрішня динаміка. Сучасні дослідження зосереджені на оцінці, наскільки сім'я відповідає вимогам суспільства, особливо у зв'язку з такими актуальними проблемами, як зменшення народжуваності, поширення альтернативних форм відносин, зменшення популярності офіційного шлюбу та дисфункціональність сім'ї серед молодого покоління в умовах змін соціальних ролей. [55].

Соціологія сім'ї в Україні має високу політичну спрямованість, яка тісно пов'язана з ідеями національної та культурної незалежності. Це визначало, які проблеми вивчали вчені на кожному етапі розвитку науки. Соціологія сім'ї розвивалася одночасно з українською соціологічною думкою і пройшла два основні етапи: перший — протосоціологію, яка від початкових уявлень йшла до систематики О. Конта, другий — академічну соціологію, яка почала розвиватися з моменту появи системи О. Конта і триває дотепер. Зауважити варто, що творчість Григорія Сковороди, хоча і була самобутньою, відіграла роль перехідного етапу. Вона поєднувала традиційні погляди на суспільство з новими європейськими ідеями, які активно розвивалися під впливом досягнень філософії та природничих наук. У другій половині XVII — на початку XIX століття українська соціальна думка отримала помітний європейський вплив, що проявлялося в вивченні природного права, прав людини та державознавства. Ці праці стали більш науковими, з використанням методології та емпіричних досліджень. Михайло Драгоманов, як основоположник української соціології, звертав увагу на соціологічні аспекти сім'ї. Він прагнув до теоретичного синтезу суспільних наук, що зближало його з класиками Заходу, такими як О. Конт, Г. Спенсер. У його концепції народження індивідуальної сім'ї було епохальною подією, що викликало перехід від первісного колективізму до ранніх форм держави. Великий внесок у розвиток української соціології, особливо соціології сім'ї, зробив видатний вчений, історик-соціолог Михайло Грушевський (1866–

1934). Його соціологічні погляди формувалися під впливом ідей О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, Л. Леві-Брюля та інших відомих соціологів того часу. Найповніше відображення його соціологічних уявлень про сім'ю наведено в його праці «Генетична соціологія» [56].

Микита Шаповал займає особливу місць в розвитку української соціології. Він аналізує соціальну структуру суспільства та розглядає скупчення, які його утворюють. Особливу увагу йому варто увагу відводити родині, як своєрідному соціально-психологічному скупченню. Він визначає основні фактори, за рахунок яких родина стає соціально сильним скупченням. Він робить типологію сімей, аналізує причини «кризи родини», підкреслює необхідність сімейної політики держави, яка має підтримувати сім'ю.

Медіація в соціології визначається як технологія ненасильницької інтервенції, спрямована на інституціоналізацію соціального конфлікту та сприяння діалогу для досягнення взаємовигідного рішення. Вона має вагомі теоретичні позиції у двох ключових соціологічних галузях.

У соціології конфлікту медіація розглядається насамперед як функціональна процедура, що сягає корінням праць Л. Козера та Р. Дарендорфа. Вони аналізували конфлікт як невід'ємний елемент соціального життя, а інституціоналізацію (включно з медіацією) – як механізм, що переводить деструктивні форми протистояння у конструктивне, кероване русло, запобігаючи руйнівній ескалації.

На світовому рівні соціологи, такі як Льюїс Козер, вивчали її як засіб «випускання пари» та збереження стабільності групи, а Крістофер Мур розробив практичні моделі та технології врегулювання. В Україні ці концепції лягли в основу досліджень соціальних та трудових конфліктів, що знайшло відображення, зокрема, у працях Д. Л. Давиденка, який досліджував медіаційні моделі в управлінні соціальними процесами [57].

У межах соціології сім'ї спостерігається концептуальний зсув фокусу: від управління та контролю сімейним конфліктом до відновлення її ключової функціональності та стійкості. З цієї позиції, медіація досліджується як

потужний інструмент ревіталізації комунікативних процесів та забезпечення збереження сімейної системи після пережитої кризи. Медіаційні практики спрямовані на те, щоб допомогти родині трансформуватися (наприклад, перейти до формату «батьківства після розлучення»), зберігаючи при цьому базові системні зв'язки та життєздатність.

Соціологія сім’ї розглядає медіацію не лише як спосіб поділу майна, а як соціальну технологію для роботи з порушеними взаємодіями, емоціями та статусно-рольовими змінами. В Україні, де соціологічне вивчення саме сімейної медіації активно формується, дослідники адаптують світові моделі для аналізу кризових явищ в українській родині та пошуку шляхів мінімізації їхніх соціальних наслідків.

Необхідність розвитку соціології сімейної медіації в сучасній Україні є критичною, оскільки її цілісні завдання значно перевищують рамки правової медіації. Якщо правовий підхід концентрується виключно на досягненні юридично зафіксованої угоди (наприклад, щодо аліментів чи розподілу майна), то соціологічна орієнтація ставить ширші, соціально значущі цілі.

По-перше, вона забезпечує збереження соціальної структури, розглядаючи сім'ю як базовий інститут, і використовує медіацію для мінімізації соціальних та економічних втрат від розлучень (зокрема, знижуючи ризик бідності та ізоляції) шляхом збереження функціональних зв'язків між батьками та дітьми. По-друге, соціологічний підхід сприяє гуманізації конфлікту: на противагу змагальному судовому процесу, він стимулює співробітницький діалог, що забезпечує довгострокове поліпшення комунікації між батьками, яке суд не може гарантувати. Ключовим тут є фокус на соціалізації дитини: оскільки правовий процес часто посилює ворожнечу, травмуючи дитину, соціологічно орієнтована медіація активно захищає процес соціалізації від деструктивного впливу батьківського конфлікту. Соціологічна перспектива розглядає перевантаження судової системи сімейними спорами як соціальну дисфункцію, а медіація виступає ефективною та менш витратною соціальною технологією, що допомагає істотно зменшити це навантаження.

1.3. Методологічні принципи та підходи дослідження сімейної медіації та технологій гармонізації соціальних відносин в сучасній Україні

Дослідження сімейної медіації як соціальної технології вимагає застосування комплексного, міждисциплінарного підходу, що поєднує в собі досягнення соціології, психології, права та теорії управління. Медіація є міждисциплінарною галуззю, де поєднуються юриспруденція, психологія, соціологія, конфліктологія. Кожна з цих наук пропонує свій інструментарій для аналізу.

Соціологія розглядає сімейну медіацію не просто як альтернативу суду, а як соціальну технологію, спрямовану на гармонізацію суспільних відносин та управління соціальними конфліктами на мікрорівні (в інституті сім'ї). Вона аналізується як соціальна практика, що відображає зміни у суспільній свідомості, культурі вирішення конфліктів та запитах громадян на нові форми соціальної взаємодії [58].

Дослідження сімейної медіації як інструменту соціальної гармонізації в сучасній Україні вимагає суворого дотримання низки загальнонаукових принципів. Це забезпечує методологічну строгість, емпіричну достовірність та теоретичну обґрунтованість отриманих результатів. Застосування цих принципів є обов’язковою умовою для формування якісного наукового продукту, зокрема дипломної роботи.

Сімейна медіація в сучасній Україні є важливою соціально-психологічною та технологією гармонізації відносин у сім’ї, що дозволяє ефективно вирішувати конфлікти без застосування примусових заходів та судових процедур. Основна цінність цього підходу полягає у поєднанні правового регулювання, психологічного впливу та соціальних практик, спрямованих на відновлення довіри та взаєморозуміння між членами родини. Наукове дослідження цього явища передбачає застосування кількох базових принципів наукового підходу, які забезпечують комплексне й об’єктивне оцінювання його ефективності та соціальної ролі.

Методологічні принципи дослідження

1. Першим принципом є об’єктивність, яка забезпечує достовірність і перевірюваність отриманих результатів. У випадку сімейної медіації це досягається через аналіз даних судових органів, статистики сімейних конфліктів, звітів органів медіації, а також емпіричних досліджень, проведених у рамках пілотних програм. Об’єктивність полягає не лише у зборі кількісних даних, але й у системному аналізі результатів медіації порівняно з традиційними судовими процедурами, що дозволяє оцінити її вплив на зменшення соціальної напруги та стабілізацію сімейних відносин. Застосування об’єктивного підходу у дослідженні сімейної медіації дає можливість уникнути суб’єктивних оцінок та політичних впливів, що особливо важливо у сучасних умовах соціально-політичних трансформацій в Україні.

2. Принцип Загальних Зв’язків (Системності). Принцип системності означає, що сімейна медіація розглядається як повноцінний соціальний інститут, який тісно пов’язаний з іншими системами України — соціальною, правовою та економічною. Вона взаємодіє з іншими соціальними і правовими установами. Співпраця з освітою, соціальними службами та органами правосуддя дозволяє ефективно вирішувати конфлікти, підвищувати правову компетентність громадян та сприяти формуванню відповідального ставлення до сімейних зобов’язань. Наукові дослідження виявляють, що медіація має причинно-наслідкові зв’язки: вона зменшує конфліктність у родині, зменшує кількість справ у суді, підвищує психологічний комфорт учасників та розвиває культуру діалогу серед людей. Це показує, що сімейна медіація впливає як на самих учасників, так і на суспільство в цілому, створюючи ефект стабілізації в громаді.

Застосування: Дослідник має аналізувати взаємозв'язок медіації з іншими соціальними інститутами та сферами:

Інститут права: Як медіація взаємодіє з формальним інститутом права.

Інститут сім'ї: Вплив медіації на соціально-психологічний клімат сім'ї після розлучення, мінімізація негативних наслідків для соціалізації дітей (прямий зв'язок із соціологією сім'ї).

Економічна сфера: Ефективність використання соціальних ресурсів (гроші, час) порівняно з традиційними судовими процесами.

Медіація розглядається як технологія соціальної гармонізації, що функціонує лише за умови системної підтримки з боку держави та інших соціальних структур.

3. Принцип історизму вимагає вивчення інституту сімейної медіації у його генезі та розвитку, відстежуючи формування його сучасних функцій під впливом конкретних соціально-історичних умов. Історично процеси врегулювання сімейних конфліктів в Україні спиралися на традиційні практики – збори старійшин, сімейні ради та громади, що виконували функції медіатора у неформальному порядку. З огляду на трансформації українського суспільства після 1991 року, медіація стала важливим інструментом для вирішення конфліктів у сім'ї в умовах правової держави, збереження інституту сім'ї та стабілізації соціальних відносин у громадах.

Застосування: Дослідження охоплює:

Генезис інституту: Аналіз перших спроб впровадження медіації в Україні як відповіді на соціальні запити 1990-х – 2000-х років.

Соціально-правова динаміка: Вивчення того, як прийняття Закону «Про медіацію» (2021 р.) змінило соціальну практику та суспільне сприйняття процедури.

Вплив масштабних соціальних зсувів (війна): Аналіз, як умови повномасштабної війни (зростання кількості ВПО, колективна травма, соціальна напруга) актуалізували та модифікували соціальний запит на медіацію.

Це дозволяє зрозуміти еволюцію медіації від іноземного концепту до національно адаптованої соціальної технології.

4. Принцип ціннісного підходу дозволяє оцінювати сімейну медіацію не лише як інструмент розв'язання конфліктів, а як технологію, яка реалізує основні соціальні, етичні та правові цінності. Ключові цінності медіації включають забезпечення рівності сторін, прав людини, психоемоційного здоров'я учасників та формування довіри. Вона сприяє конструктивній поведінці, відповідальному

батьківству та підвищенню ефективності соціальних і правових інститутів. Сімейна медіація не лише вирішує конфлікти, а й формує соціально-правову культуру, орієнтовану на гармонію та конструктивне вирішення суперечок.

Таким чином, науковий аналіз підкреслює, що сімейна медіація в сучасній Україні є складною технологією, яка сприяє гармонійному вирішенню соціальних питань. Вона поєднує психологічні, правові та соціальні методи, базується на принципах об’єктивності, враховує взаємозв’язки у соціальній системі, історичний розвиток інституцій і використовує ціннісний підхід. Це робить сімейну медіацію ефективним засобом не тільки для розв’язування конфліктів, але й для створення стабільних, гармонійних та відповідальних родинних та громадських відносин у сучасній Україні. Така методика дозволяє комплексно оцінювати ефективність медіації як технології, яка сприяє покращенню соціальних зв’язків, зростанню соціальної стійкості та розвитку культури діалогу в українському суспільстві.

Обґрунтування того, що сімейна медіація є інструментом не лише вирішення спорів, а й соціально-ціннісного перетворення суспільства, сприяючи формуванню культури примирення.

Теоретичне підґрунтя дослідження

Для ґрунтовного соціологічного аналізу медіації дане дослідження спирається на теоретичні підходи, розглянуті в аналітичному огляді (розділ 1.2), зокрема на концепції з соціології конфлікту, соціології сім'ї та символічного інтеракціонізму.

Спираючись на погляди Л. Козера та Р. Дарендорфа, які розглядали конфлікт як невід'ємний і функціональний елемент соціального життя, сімейна медіація діє не як засіб уникнення протистояння, а як механізм його інституціоналізації; вона перетворює деструктивні форми конфлікту на конструктивне, кероване русло, запобігаючи руйнівній ескалації та виконуючи функцію «випускання пари» для збереження стабільності системи.

Соціологія сім’ї аналізує кризу, базуючись на класичних уявленнях П. Сорокіна про руйнування традиційних основ шлюбу та дослідження Е.

Дюркгейма про втрату сімейних функцій, що призводить до «сімейної аномії». У відповідь на цю кризу медіація з'являється як сучасна соціальна технологія, призначена для відновлення комунікації та зменшення соціальних наслідків, особливо щодо соціалізації дітей, оскільки традиційні норми, розглянуті Дюркгеймом, уже не вистачають для ефективного регулювання.

Для кращого розуміння процесу медіації важливо зосередитися на підході Символічного інтеракціонізму Чиказької школи. Відповідно до досліджень В. Томаса та Ф. Знанецького («Польський селянин»), соціологія підкреслює, що при аналізі соціальних змін і конфліктів основна роль належить не об'єктивній реальності, а суб'єктивному «визначенню ситуації», яке кожен індивід робить сам. саме ця внутрішня інтерпретація впливає на його дії. Отже, сімейна медіація є процесом роботи з цими суб'єктивними «визначеннями». Вона використовує біографічний наратив, щоб поєднати «особисті проблеми» з «публічними питаннями» (за Ч. Р. Міллсом), допомагаючи учасникам перебудувати свої життєві історії та перейти від конфліктного наративу до спільного уявлення про майбутнє. [59].

В умовах поточної кризи соціальна політика держави та місцевих органів влади набуває нових інструментів та механізмів, впроваджує інноваційні методи гуманітарної політики та проводить реформу соціальної й житлово-будівельної інфраструктури.

Соціальна політика України має ґрунтуватися на усвідомленні вирішальної ролі демографічної ситуації та потреби нарощування людського і соціального капіталу. Формуючи її пріоритети, важливо зосереджуватися не лише на матеріальній підтримці громадян, а й на створенні умов для зростання чисельності населення. В умовах війни найбільш гострою проблемою є відтворення населення, адже бойові дії, руйнування, вимушене переміщення та втрата джерел доходу унеможливлюють безпечне народження й виховання дітей. Через невизначеність майбутнього молоді сім'ї змушені відкладати батьківство, не маючи змоги гарантувати дітям належний рівень безпеки та якості життя. Крім того, війна негативно впливає на репродуктивне здоров'я

жінок, оскільки стрес, нестача ресурсів і обмежений доступ до медичної допомоги підвищують ризики ускладнень вагітності та смертності матерів і дітей [60].

Родини, які втратили одного з батьків, часто втрачають основний джерело доходу, потрапляють у бідність та не мають необхідних засобів для підтримки та виховання дітей. Крім того, зруйновані школи та дитячі садки забирають у дітей можливість отримувати освіту, розвиватися та відпочивати у безпечному середовищі. Усі ці фактори створюють тривалі негативні наслідки для майбутнього країни. Слід зауважити, що в межах структурно-функціонального підходу комунікація не виступала окремим об’єктом дослідження — головним об’єктом було суспільство. Водночас представники цього напрямку розглядали аспекти, що стосуються комунікаційних процесів, і їхні напрацювання слугували цінним матеріалом для побудови соціологічних теорій.

Наприклад, Т. Парсонс, хоча й не вивчав комунікацію як самостійний соціальний феномен, зосереджувався у своїх роботах на проблемах соціального порядку та шляхах його досягнення. Він дотримувався думки, що мирна співпраця та взаємна вигода є більш типовими для соціального життя, ніж ворожнеча чи руйнування. Парсонс наголошував, що основою порядку в суспільстві є лише високий ступінь сприйняття людьми спільних цінностей. Таким чином, згода щодо цінностей виступає фундаментальним інтегративним принципом суспільства. На думку Парсонса, ролі є засобами втілення цих цінностей і цілей. Зміст ролей, своєю чергою, виражається через норми, які встановлюють відповідні права та обов’язки. Таким чином, норми стабілізують та організовують рольову поведінку, роблячи її передбачуваною й очікуваною, що й формує підґрунтя соціального порядку. Парсонс стверджував: «Моральні норми, які входять до складу ціннісного аспекту загальної культури, є основним механізмом, який стабілізує систему соціальної взаємодії». [61].

Вірджинія Сатір — американська терапевтка, яка спеціалізується на сімейній терапії. Вона створила модель, яка підкреслює важливість спілкування та емоцій у сем'ї. Її дослідження допомогли поширити системний підхід до

розуміння сімейних відносин, пояснюючи, як різні види комунікації впливають на взаємозв'язки у сім'ї [62].

Важливо згадати українського соціолога, який заснував і популяризував цей підхід. М. Лепський визначає основні етапи у 5 стадіях (морфологічній, функціональній, генетичній, соціально-технологічній, перспективний) системного дослідження в соціології.

Перший етап дослідження полягає у визначенні складових соціальних процесів з урахуванням їхньої цілісності. На цьому етапі виокремлюються основні види соціальних систем: окремі індивіди, сім'ї, групи, організації, соціальні інституції, територіальні спільноти та світове співтовариство. Ці елементи аналізуються з позиції їхньої взаємодії у визначеному просторово-часовому континуумі, а також із застосуванням логічної послідовності їхніх відносин під час політичних подій чи конкретних ситуацій. Варто наголосити, що під значним зовнішнім тиском як, наприклад, під час війни основні елементи системи мають тенденцію до спрощення.

Другий етап полягає у визначенні компонентного складу соціального процесу. Тут визначаються усталені об’єднання елементів або підсистеми, такі як інституційно-організаційні, науково-освітні, нормативно-регламентувальні, комунікативні, управлінсько-перетворювальні, і безпеки суспільства. Важливо оцінити потенціал цих підсистем для розуміння їх впливу на політичний процес.

Третій етап досліджує предметний аспект системи, визначаючи «профіль структури» і взаємопов’язаність елементів і компонентів у структурі конкретного суспільства. Це включає аналіз масштабності та рівня процесів (мета-, макро-, мезо-, мікрорівні), а також переваг внутрішніх і зовнішніх політичних процесів, спрямованості й оформленості структури.

Четвертий етап системного аналізу досліджує механізми її внутрішнього функціонування і взаємодії елементів. Центральним є дослідження підсистемної функціональної характеристики, яка може бути в нормі, гіпофункції або гіперфункції.

П’ятий етап присвячений дослідженню зовнішнього середовища системи та її взаємодії з ним. Тут аналізуються цілісні суперечності між соціальною більшістю і суспільною цілісністю, між громадянським суспільством і державою, а також між управлінням і самоорганізацією. Використовуються кібернетичні моделі для розуміння взаємодії системи із зовнішнім середовищем.

Шостий етап полягає в генетичному дослідженні походження системи. Це дозволяє зрозуміти історичні передумови та еволюцію системи.

Сьомий етап прогностичний, пов’язаний з розглядом перспектив подальшого розвитку системи. Тут визначаються можливі сценарії майбутнього розвитку системи, використовуючи методи прогнозування та стратегічного планування.

Восьмий етап – соціально-технологічний, пов'язаний з об’єктивуванням суб’єктної діяльності. Після визначення пошукового та нормативного прогнозу, аналізуються альтернативи розвитку системи під впливом діяльності соціальних суб’єктів, здійснюється сценаріювання альтернатив.

Дев’ятий етап визначається як інтерсуб’єктна взаємодія в єдності процесів управління та самоорганізації. Тут розглядаються орієнтації суб’єктів у контексті конкуренції та солідаризації, інновацій та опору, протистояння та об’єднання. Процеси ухвалення рішень спрямовані на зменшення невизначеності в організаційних та самоорганізаційних процесах [63].

Принцип системного підходу орієнтує конфліктолога на пошук причин позитивних або негативних тенденцій у розвитку того або іншого конфлікту. Якщо у декількох елементах системи з’явилися схожі позитивні або негативні моменти, то причини цього явища необхідно шукати передовсім не в цих елементах, а в самій системі [64].

Системний підхід є методологією, що розглядає об’єкт як цілісну систему з внутрішньою структурою та взаємозв’язками. У конфліктології він дає змогу комплексно описати конфлікт, визначити його елементи та взаємодії й представити їх у цілісній теоретичній моделі. Основою системного аналізу є загальна теорія систем, а в дослідженні конфліктів застосовуються різні його

різновиди, зокрема системно-структурний аналіз. Останній передбачає розгляд конфлікту як цілісного утворення з взаємопов’язаних елементів, визначення його меж, структури, ієрархії та ключових зв’язків між компонентами.

Вивчення соціальних конфліктів передбачає дотримання філософських і загальнонаукових принципів вивчення конфліктів: принципу розвитку; принципу загального зв’язку; принципу діалектичної єдності теорії, експерименту і практики; принципу детермінізму; принципу системного підходу; принципу конкретно-історичного підходу; принципу об’єктивності.

Об’єктом соціальної конфліктології виступають соціальні суперечності та конфлікти у всьому різноманітті їх проявів у різних сферах суспільного життя, тоді як її предметом є аналіз їхньої природи, причин виникнення та механізмів функціонування, а також розроблення способів попередження, виявлення, моніторингу й врегулювання або подолання конфліктів. У цьому контексті соціальна конфліктологія розглядає конфлікти як форми прояву суспільних суперечностей і як процеси з визначеною структурою та умовами розвитку, досліджує конфліктні ситуації, рівень соціальної напруженості, чинники й передумови їх виникнення, а також основні типи й суб’єктів конфліктів, включно з питаннями їх прогнозування, запобігання та розв’язання.

– Конфліктологічні теорії середнього рівня досліджують окремі види конфліктів у різних сферах життя суспільства та спільнот. Найпоширенішими сферами конфліктів є колектив, суспільство та сім’я, де суперечності виникають через мотиваційні, когнітивні та ціннісні особливості особистості. Сім’я розглядається як мала соціальна група та соціальний інститут, що характеризується тривалою взаємодією, емоційною близькістю та спільною діяльністю. Сімейні конфлікти з’являються через розбіжності у потребах і очікуваннях членів і проявляються у спілкуванні, взаємодії та рольових відносинах. Медіація у сім’ї функціонує на рівні безпосередніх контактів, сприяючи відновленню довіри та покращенню комунікації. Вона допомагає запобігти ескалації конфліктів і гармонізувати стосунки між членами родини. Сім'ю аналізують як соціальний інститут тоді, коли першочерговим завданням є

визначення того, наскільки її спосіб життя та функціонування у встановлених межах відповідають або, навпаки, не відповідають актуальним викликам суспільства [65].

Сучасна соціологія визначає соціальне явище як прояв суспільного життя з його станами, процесами та взаємодіями. Сім’я відповідає цим критеріям, виконуючи функції виховання, соціалізації, формування людського капіталу та емоційної підтримки. Вона має власну динаміку та специфічні потреби. Соціальні явища різняться за значущістю, а стійкі та повторювані прояви становлять соціальні факти, предмет дослідження соціології [66].

Сім'я демонструє цілісність, оскільки всі її складові соціальні явища та факти координуються заради реалізації загальної мети — забезпечення суспільних потреб людини у сферах виховання, соціалізації та нарощування людського капіталу.

Соціологічний напрям у вивченні сім'ї був визначений роботами таких класиків, як Е. Дюркгейм («Введення в соціологію сім’ї», 1888), М. Вебер («Дружина і мати в правовому розвитку», 1907), Ф. Мюллер-Лієр («Сім’я», 1911), У. Гудселл («Історія шлюбу та сім’ї», 1915), С. Ціммерман («Сім’я та цивілізація», 1917) та Ч. Кулі («Соціальна організація», 1908). Саме в цих працях відбувся остаточний відхід від споглядальних схем європейської та американської соціальної науки до конкретно-історичного розуміння сім’ї. Еміль Дюркгейм стверджував, що під впливом урбанізації сім'я втрачає важливі функції та стає менш міцною. Це пов'язано з добровільністю шлюбу і зменшенням кількості членів, що, своєю чергою, послаблює сімейну солідарність. Він також відзначав, що порушення сімейної рівноваги (явище аномії) переважно проявлялося у зростанні кількості самогубств серед чоловіків у зв'язку з розлученням. Значний слід у соціології сім’ї залишив французький теоретик Фредерік Ле Пле (1806–1882). Під впливом ідей О. Конта про сім'ю як невелике стійке суспільство, Ле Пле зосередився на дослідженні чинників (таких як умови праці, звички), що сприяють підвищенню її соціальної ієрархії. Результатом його детального вивчення життя сімей у різних європейських

країнах стало створення типології сімей. Крім того, розроблена ним техніка пошуку індикатора для діагностики соціальних відносин отримала подальший розвиток у сучасній соціології [67].

Якщо класична соціологія заклала фундамент для вивчення сім'ї як соціального інституту, то соціологія XX століття доповнила цей аналіз мікрорівневими теоріями, зосереджуючись на внутрішній динаміці та процесах комунікації. Для дослідження сімейної медіації та гармонізації відносин ключовими є наступні підходи:

1. Системний підхід розглядає сім'ю не просто як сукупність індивідів, а як живу, цілісну соціальну систему, яка має чіткі межі та складається з підсистем. Система прагне до стабільності, тому будь-яка зміна в одного члена сім'ї (наприклад, хвороба чи підлітковий бунт) неминуче впливає на всіх інших і на систему в цілому, а конфлікт розглядається не як провина однієї особи, а як симптом дисфункції всієї сімейної системи.

2. Комунікаційний підхід (Символічний інтеракціонізм Дж. Міда, Г. Блумера) фокусується на тому, як сімейна реальність щоденно конструюється та підтримується через вербальні та невербальні взаємодії; сім'я розглядається як «фабрика» зі створення спільних значень, «сімейних міфів» та ритуалів, причому конфлікти часто є наслідком порушеної комунікації («подвійні послання»), а медіація є технологією відновлення ефективної комунікації.

3. Мікросоціологія конфлікту, аналізує сім'ю як арену постійної боротьби за дефіцитні ресурси (владу, фінанси, увагу, час, любов), причому як первинна контактна група сім'я має найвищу емоційну насиченість конфліктів через близькість сторін. Водночас ці мікроконфлікти відбуваються в інституційних рамках, заданих ширшими соціальними нормами (гендерні ролі, право), а медіація виступає як механізм переведення цієї «гри з нульовою сумою» у конструктивний діалог про справедливий розподіл ресурсів.

У межах повоєнного розвитку соціальної та правової держави науковці підкреслюють, що показник загальної суспільної інтеграції має поєднуватися із гарантуванням мінімально гідного рівня прав і свобод людини. Держава, яка

забезпечує лише фізичне виживання населення та формальну інтеграцію, не може вважатися повноцінно соціальною, що зумовлює необхідність запровадження поняття «мінімальний рівень добробуту».

Ментальність українців, що гармонійно поєднує індивідуалізм із прагненням до взаємодопомоги в суспільстві, формує міцне підґрунтя для побудови ефективної соціальної держави в контексті євроінтеграції. Збалансована соціальна політика має ґрунтуватися на таких ключових принципах, як субсидіарність, адресність соціальної допомоги та стимулювання економічної активності громадян.

Пояснення цих понять допомагає визначити тему майбутнього дослідження, зрозуміти, про що йде мова, та чого хочуть досягти. Вивчаючи розвиток досліджень у соціогуманітарних науках щодо використання комунікаційних технологій для розв’язання сімейних конфліктів, було з’ясовано, що цей підхід започаткував і розповсюдив М. Лепський. Він визначив основні етапи системного дослідження в соціології у 5 стадіях: морфологічній, функціональній, генетичній, соціально-технологічній та перспективній.

Емпіричний метод у моєму дослідженні використовується для вивчення реального досвіду застосування сімейної медіації в Україні. Він дає змогу отримати фактичні дані про ефективність медіаційних практик, з’ясувати ставлення учасників конфліктів до процедури медіації, а також визначити соціальні, психологічні та комунікативні чинники, що впливають на результативність медіаційного процесу. Для цього застосовуються анкетування, інтерв’ю, аналіз конкретних кейсів медіаційної практики, узагальнення статистичних даних.

Методологічні підходи, покладені в основу дослідження, допомагають розв’язати його наукові завдання:

Системний підхід дозволяє розглядати сімейну медіацію як частину ширшої системи соціальних відносин, де взаємодіють індивід, сім’я, суспільство і держава.

Комунікативний підхід сприяє розкриттю медіації як технології ефективного діалогу, що формує культуру порозуміння й ненасильницького спілкування.

Соціально-психологічний підхід дає змогу дослідити внутрішні механізми вирішення конфліктів – емоційні реакції, довіру, емпатію.

Практико-орієнтований підхід спрямований на розробку рекомендацій щодо впровадження медіаційних технологій у соціальну роботу, освітню та правову практику.

Застосування цих методів дозволяє глибше проаналізувати технології сімейної медіації як засобу гармонізації подружніх стосунків. В умовах війни багато сімей стикаються з вимушеними переїздами, втратою майна та необхідністю починати життя заново, що часто спричиняє кризи у відносинах. Звернення по підтримку до родичів нерідко ускладнює ситуацію через відсутність нейтральності. На відміну від цього, медіатор як неупереджена сторона сприяє конструктивному діалогу, допомагає партнерам усвідомити власні дії та самостійно дійти взаємоприйнятної і комфортної для обох угоди.

Системний підхід до обґрунтування емпіричного методу медіації дозволяє всебічно цілісно дослідити процес медіації з урахуванням усіх його складових та їх взаємозв’язків. Ось основні кроки та аспекти застосування системного підходу для обґрунтування емпіричного посередництва: Визначення системи посередництва та її обмежень на практиці [68].

Для ґрунтовного аналізу сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у даній роботі застосовано комплексний підхід, що поєднує теоретичну рамку системного аналізу та методологію якісного емпіричного дослідження.

Системний підхід до аналізу медіації

Системний підхід дозволяє розглядати сім'ю як цілісний, динамічний організм, а медіацію – як технологію, що працює з усією системою, а не лише з окремими її елементами. Для цілей нашого дослідження структуру системного аналізу можна представити у вигляді наступних етапів:

Структурний аналіз. На цій стадії сім’я аналізується як система взаємозалежних елементів, що має чітку структуру: ієрархію, рольові функції, правила та межі. Медіація має справу саме з порушенням цих структурних особливостей (напр., рольові конфлікти, нечіткі межі), що регулюють взаємодію.

Історико-генетичний аналіз. Враховується історія розвитку сімейної системи, ключові події (кризи, травми) та попередній досвід вирішення конфліктів. Це дозволяє медіатору зрозуміти, як сформувалася поточна дисфункційна динаміка.

Функціональний аналіз. Вивчаються функції кожного елемента системи (членів сім'ї) та їхній вплив на загальну динаміку. Аналізується, як взаємодія (наприклад, між подружжям чи між поколіннями) сприяє або перешкоджає ефективній комунікації та стабільності системи [69].

Аналіз медіації як соціальної технології. На цьому етапі сама сімейна медіація розглядається як зовнішній інструмент, що застосовується для корекції системних збоїв. Аналізуються соціальні норми та цінності, які медіатор привносить у процес для покращення комунікації.

Прогностичний аналіз. Визначаються потенційні напрямки розвитку сімейної системи після втручання. Розробляються рекомендації щодо попередження майбутніх конфліктів з урахуванням нових, гармонізованих правил взаємодії.

Методологія емпіричного дослідження: Якісний підхід

Для емпіричного дослідження повсякденної практики людської взаємодії, якою і є сімейна медіація, використовується якісний підхід. Він є найбільш релевантним, оскільки раціональність у спілкуванні базується на прагненні до взаєморозуміння, що є основою соціальної інтеграції.

На відміну від кількісних методів, що вимірюють поширеність явищ, якісне дослідження фокусується на глибині та змісті. Як вказують джерела, цей тип дослідження характеризується тим, що його результати ґрунтуються не на статистиці, а на змістовному аналізі та інтерпретації відповідей, які

відображають суб'єктивне бачення та цінність об'єкта дослідження з позиції самого респондента.

Ключові особливості якісного підходу, цінні для нашого дослідження:

Фокус на суб'єктивних смислах: Метою є не підрахунок, а з’ясування та інтерпретація думок, цінностей та мотивації респондентів.

Мікроаналіз: Дослідження концентрується на глибокому вивченні окремих випадків, а не на великих вибірках.

Індуктивна логіка: Концепції та узагалення формулюються «знизу вгору» – на основі емпіричних фактів та висловлювань учасників.

Гнучкість: Стратегія є «відкритою» і дозволяє виявляти нові, неочікувані аспекти проблеми в процесі дослідження.

Текстуальні дані: Результати представлені у вигляді репрезентації думок респондентів (цитат, наративів) та їх аналітичних узагальнень.

Обґрунтування обраного методу

Виходячи з методологічних переваг якісного підходу, для емпіричної частини даної дипломної роботи було обрано метод контен-аналіз.

Цей метод є найбільш доречним для вивчення сімейної медіації як технології гармонізації. Його мета – розкрити багатогранність і глибину досліджуваної проблеми, акцентуючи увагу на особистому досвіді медіаторів та взаємозв’язках між явищами.

На відміну від анкетування, контент аналіз дозволяє сімейному медіатору (в ролі дослідника) краще зрозуміти суб’єктивну логіку взаємодії між членами сім’ї, розумітися на технологіях які допоможуть гармонізувати відносини зрозуміти приховані мотиви та визначити найбільш ефективні стратегії для вирішення конфлікту чи непорозумінь.

У цьому підрозділі аналізуються та визначаються основні методологічні підходи до вивчення сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин. Дослідження вимагає комплексного, міждисциплінарного бачення, однак у даній соціологічній роботі ключовими виступають наступні підходи, які спрямовані на безпосереднє вирішення наукових завдань, визначених у Вступі.

1. Системний підхід на основі теорій Берталанфі та Сатір розглядає сім'ю як цілісну гомеостатичну систему. Медіація є зовнішнім механізмом, який допомагає системі встановити нову, здорову рівновагу та відновити свої ключові функції, зокрема, батьківську.

2. Комунікаційний підхід ґрунтується на теоретичних засадах Символічного інтеракціонізму, зокрема на ідеях Дж. Г. Міда, Г. Блумера, а також на працях школи Пало-Альто включно з П. Вацлавіком, які фокусуються на ролі спілкування та інтерпретації [70].

Отже, медіація постає як процес відновлення діалогу: медіатор допомагає сторонам «пере-визначити ситуацію», перейти від мови звинувачень до мови потреб і, таким чином, спільно сконструювати нову реальність.

3. Інституційний та конфліктологічний підходи. Ця теоретична оптика, що спирається на соціологію конфлікту (Л. Козер, Р. Дарендорф) та неоінституціоналізм (П. ДіМаджіо, В. Пауелл). З одного боку, конфліктологія пояснює медіацію як технологію інституціоналізації конфлікту (переведення його з деструктивного русла в цивілізоване). З іншого боку, інституціоналізм дозволяє проаналізувати, як медіація, особливо після прийняття Закону у 2021 р., перетворюється з експерименту на повноцінний соціальний інститут зі своїми правилами, нормами та акторами (судами, медіаторами, соцслужбами).

Сфера сімейної медіації є однією з найбільш актуальних та водночас найскладніших. На відміну від суто майнових спорів, сімейні конфлікти характеризуються високим емоційним напруженням та глибоким комунікативним розривом – станом, коли сторони, перебуваючи у ворожих позиціях, буквально не здатні чути одна одну.

Саме тут розкривається ключова соціальна функція медіатора. Він виступає не як суддя, а як фасилітатор діалогу. Його завдання – трансформувати деструктивну взаємодію в конструктивну, допомагаючи сторонам перейти від захисту ворожих «позицій» (взаємних звинувачень) до артикуляції спільних «інтересів» (наприклад, добробуту дитини).

Ефективність цього процесу як технології гармонізації ґрунтується на фундаментальних інституційних принципах:

Принцип добровільності є головною відмінністю медіації від суду, оскільки він підкреслює суб'єктність сторін та їхню особисту відповідальність за самостійно прийняте рішення, на противагу примусовому судовому вердикту.

Принцип конфіденційності створює безпечний простір для обговорення чутливих аспектів життя без страху розголошення. Це єдиний шлях для роботи з реальним джерелом конфлікту, а не лише з його правовими наслідками.

У вирішенні складних сімейних спорів (наприклад, із сильним гендерним дисбалансом) ефективною практикою вважається ко-медіація – залучення двох медіаторів. Це забезпечує більш комплексний аналіз ситуації та знижує ризик упередженості.

Отже, соціологічна мета сімейної медіації є значно ширшою за просторове досягнення консенсусу чи навіть збереження шлюбу. Головна мета – гармонізація соціальних відносин. Навіть якщо розлучення є неминучим, медіація дозволяє трансформувати деструктивні відносини (вороги, колишнє подружжя) у функціональні соціальні зв’язки (партнери у вихованні дітей), що є критично важливим для стабілізації суспільства.

Методологія дослідження сімейної медіації має базуватися на міждисциплінарному синтезі, застосуванні класичних соціологічних теорій для аналізу комунікативних та інтеракційних процесів, а також на глибокому розумінні основоположних принципів самої медіації, які визначають її сутність та соціальну функцію.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Резильєнтність сім'ї як мікросистема соціальних відносин в сучасній Україні

Багато наукових досліджень присвячено резильєнтності як здатності особи або системи адаптуватися до стресу, долати труднощі та відновлювати рівновагу після травматичних подій. Стресові ситуації сприяють виявленню внутрішніх ресурсів і підкреслюють важливість свідомого зміцнення психологічної стійкості. Дослідження показують, що резильєнтні люди розвивають гнучкість мислення, навички емоційної саморегуляції та краще усвідомлюють власні сильні сторони. Формування резильєнтності є індивідуальним процесом, який не усуває всіх ризиків, але допомагає ефективніше реагувати на виклики. Аналіз цього феномену дає змогу виявити особистісні ресурси, що слугують показниками психічного здоров'я та життєздатності, зокрема в умовах сучасного українського суспільства. [71]. Зараз існують дослідження, проведені в Україні, що вивчають резильєнтність серед українців під час війни. У дослідженнях розглядалися особливості того, як проявляється резильєнтність у дітей і підлітків, які перебувають у умовах воєнного конфлікту. [72].

У наукових джерелах підкреслюється, що перебування в зоні воєнного конфлікту викликає постійний стрес і травматизацію всіх причетних осіб, включаючи як військових, так і цивільне населення, а також тих, хто постраждав опосередковано.

Особливо вразливими до цих негативних наслідків є соціальні групи, такі як жінки, діти, підлітки та особи похилого віку. Дослідженням особливостей резильєнтності педагогів та умов її розвитку в умовах війни займалися такі вчені, як Т. Цюман, О. Нагула та З. Адамська. [73].

Вагомий внесок досліджуючи резильєнтність в умовах воєнних викликів, Н. В. Лепська та В. О. Котигоренко роблять особливий наголос на соціальній резильєнтності. Автори визначають її як здатність спільноти не лише протистояти кризовим ситуаціям та потрясінням, але й адаптуватися, відновлюватися та навіть трансформуватися через мобілізацію колективних ресурсів. На їхню думку, соціальна резильєнтність ґрунтується на таких ключових компонентах, як соціальна згуртованість, довіра (як міжособистісна, так і до соціальних інституцій) та спільна колективна ідентичність. Саме ці фактори дозволяють суспільству – і родині як його базовій мікросистемі – зберігати функціональність та знаходити шляхи для подолання наслідків травматичних подій.

Резильєнтність, за визначенням Н.В. Лепської, являє собою психологічний феномен, пов'язаний із внутрішнім потенціалом індивіда до регенерації та посттравматичного зростання після зіткнення зі стресорами високої інтенсивності, такими як надзвичайні події, катастрофи чи тривалі несприятливі умови існування. Оскільки численні західні науковці не проводять суттєвої демаркації між «резилієнсом» і «резильєнтністю», вони пропонують вивчати стійкість комплексно, використовуючи системний підхід. Цей підхід обов'язково має враховувати нелінійність процесів, адаптивність та функціональні зв'язки всередині спільнот. Крім того, дослідники акцентують на необхідності впровадження структур, які забезпечать інтегративну політику резильєнтності, і створенні лідерських моделей для просування стійкості, що є критичним у високодинамічному геополітичному просторі, де держави виступають провідними інституціями. У контексті просторової взаємодії «експансія – контракція» держави демонструють значну асиметрію: одні прагнуть максимальної геополітичної суб'єктності (лідерства, гегемонії чи статусу наддержави), тоді як інші опиняються в стані маргіналізації, втрачаючи вплив на формування глобального порядку денного. Резильєнтність (стійкість) є необхідною відповіддю на нерівність у міждержавних взаємодіях. Вона є ключовою складовою геополітичної сили держави, яка безпосередньо залежить

від її геополітичного потенціалу та наявних ресурсів. Геополітична сила визначається як конкурентний потенціал країни у суперництві та її реальна здатність до геополітичної експансії. Таким чином, резильєнтність є стратегічно важливим показником геополітичної суб'єктності держави. Застосування резильєнтного підходу дозволяє створити цілісну стратегію відновлення держави. Ця стратегія спрямована не лише на компенсацію прямих воєнних втрат в економіці та соціумі, але й на підвищення стійкості в умовах воєнної та повоєнної невизначеності. Базуючись на демократичних цінностях, така стратегія охоплює перехід від захисту до повоєнної інституційної модернізації, що створює міцну основу для системного зростання всіх сфер життя країни [74].

О. Кокун аналізував, як негативні наслідки війни — втрата роботи, житла та фінансові збитки — посилюють проблеми психологічного і фізичного здоров'я населення України та, відповідно, впливають на рівень резильєнтності [75].

Поняття «сімейна стійкість» або резилієнтність означає здатність сім’ї збиратися після випробувань, відновлювати себе і підтримувати міцні стосунки. Ф. Волша визначив, сімейна резилієнтність — це сукупність вірувань, способів організації та процесів спілкування, які допомагають родині ефективно реагувати на складні ситуації і вийти з них ще сильнішою. [76].

Наукові підходи до вивчення сімейної стійкості (резильєнтності) пройшли еволюційний шлях. Спочатку дослідження зосереджувалися на патологіях сімей, які перебували у кризовому стані. Згодом акцент змістився на виявлення захисних факторів та копінг-стратегій , що сприяють адаптації родини. Сучасні праці розглядають сімейну резильєнтність як динамічний процес постійної взаємодії ризиків і ресурсів, який розгортається у часі. [77].

У межах системного підходу сім'я трактується як цілісна система, де криза, що торкнулася одного члена або підсистеми, неминуче впливає на всіх інших.

Це підтверджується, зокрема, явищем «двозначної втрати», описаним П. Босс, коли член сім'ї фізично чи психологічно відсутній, але його втрата залишається невизначеною. Також це проявляється у стані «сталого стресу», зафіксованому Макюббіном і Паттерсон, який виникає під час тривалих

кризових ситуацій і вимагає постійної мобілізації ресурсів та трансформації рольових відносин у сімейній структурі. [78].

Емпіричні дані свідчать, що війна як кризова подія викликає високий рівень стресу у подружніх стосунках і поширення негармонійних методів виховання. Військова розлука та травми знижують емоційну близькість і можуть призводити до авторитарного виховання. Кризовий стан сім'ї є системним явищем: подружня дисгармонія, проблеми виховання та особистісні риси батьків взаємопов'язані. Це вимагає комплексної психологічної допомоги, спрямованої на покращення комунікації в парі та емоційну підтримку всіх членів сім'ї.

Соціальна резильєнтність — це унікальна здатність перетворювати невдачі на особисте, колективне та розвивальне зростання, одночасно покращуючи взаємодію між людьми. Вона досягається через посилення соціальних зв’язків, формування нових стосунків та застосування креативних і нестандартних підходів у подоланні криз. Загалом, соціальна стійкість виражає здатність людини ефективно співпрацювати з іншими для досягнення цілей навіть у вкрай несприятливих умовах, і, на відміну від особистої резильєнтності, є багатокомпонентним утворенням, яке обов'язково включає індивідуальні механізми побудови стосунків.

У ситуації загальної нестабільності будь-яка система стикається з поєднанням чинників, що підсилюють її вразливість, і тих, що виконують захисну функцію. У контексті повномасштабної війни до вразливих факторів можна віднести нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, значні міграційні потоки, дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці, втрату виробничих ресурсів, руйнування критичної інфраструктури та зростання екологічних ризиків [79].

Огляд наукових джерел показує, що в різних дослідженнях і літературних матеріалах пропонуються різні визначення поняття «резильєнтність». Дослідники визначають резильєнтність у різних аспектах: найчастіше це здатність зберігати позитивну адаптацію та ефективно відновлюватися після сильного стресу або травми (О. Хамініч, О. Шевченко та ін.), здатність зберігати

благополуччя навіть у складних обставинах (С. Лютар, О. Романчук) або здатність протистояти труднощам, відновлюватися та розвиватися (А. Мастен). Незважаючи на те, що існує багато визначень, що підкреслюють здатність конструктивно сприймати складні ситуації та психологічно відновлюватися, відсутність загального прийнятого визначення (за О. М. Хамініч) та суперечливість у операціоналізації цього поняття є основною перешкодою для подальших досліджень у цій області [80]. Резильєнтність постає багатовимірним явищем, яке охоплює особистісні характеристики та механізми гнучкої адаптації. Вона забезпечує здатність людини не лише долати труднощі, а й перетворювати їх на ресурс для самовдосконалення, що робить резильєнтність важливим чинником психологічної стійкості та розвитку особистості [81].

У контексті даного дослідження резильєнтність сім'ї розглядається не просто як стресостійкість, а як динамічний системний процес. Це здатність сімейної системи не лише протистояти кризовим факторам війна, вимушене переселення, економічна нестабільність, але й адаптуватися, та відновлювати свою функціональність і гармонійні відносини під час та після травматичних подій.

На відміну від індивідуальної резильєнтності, специфіка сімейної резильєнтності полягає в тому, що вона є системною, а не індивідуальною властивістю. Це колективний феномен, що базується на якості взаємодій, а не лише на силі окремих членів. Сім'я може бути резильєнтною, навіть якщо окремі її члени переживають гостру кризу, за умови, що система здатна це компенсувати.

Станом на 2023 рік в Україні реалізуються численні соціальні програми, спрямовані на підтримку сімей з дітьми, малозабезпечених громадян, осіб з інвалідністю та отримувачів пільг. Їхня мета – підвищення якості життя населення як у мирний час, так і в умовах криз. Водночас, оскільки існуючі програми не завжди здатні реагувати на нові виклики бідності та вразливості, система соціальної підтримки потребує гнучких змін, що можуть включати

спрощення процедур або впровадження тимчасових програм для найбільш уразливих груп. [82].

У сучасному суспільстві в сім’ї виникають певні задачі й функції, які визначені саме в умовах сього часу. Функції сім’ї — це різні сфери діяльності, які стосуються задоволення потреб її членів. Основні функції включають виховну, господарську, емоційну, духовне спілкування, контролю, сексуальну та еротичну. Шлюб — це укладений і офіційно зареєстрований союз двох осіб, який має мету створення та збереження родинних стосунків. Відносини в шлюбі мають двоєрічну форму, широке значення та є унікальними за своєю природою.

Українська сім'я традиційно характеризується як толерантна, миролюбна, працьовита, духовно багата, щира, сердечна та здатна до взаємодопомоги. Вона є переважно дітоцентричною та кордоцентричною. Водночас, сучасні реалії часто призводять до того, що сім'ї можуть ставати егоїстичними, жорстокими, байдужими та агресивними — як до власних, так і до чужих дітей. У багатьох родинах спостерігаються ознаки деградації, втрати соціальних зв'язків, бездуховності, зростання жорстокості та зневаги до етнічних і родинних зв'язків. [83].

На думку К. Рашковської, глибина людського страждання в багатьох випадках зумовлена внутрішньою неурядженістю, яку людина сприймає й відчуває саме в сім’ї. Неприємності в родині відображають неблагополуччя суспільства.

Нині сформувалася низка визнаних наукових напрямів, що досліджують сім’ю та шлюб, зокрема соціологія сім’ї, психологія сім’ї, сексологія, сімейна педагогіка, сімейна психотерапія, сімейне консультування та інші. Проте в цих галузях не існує загального методу дослідження, оскільки предмет дослідження досить складний, а проблеми, які вивчають, дуже різноманітні. Крім того, немає єдиного способу аналізу. Реальність сім’ї — це поняття, яке створюється самими людьми. Сімейне життя розглядається й організується людьми в залежності від об’єктивної обстановки та від того, як вони розуміють цю обстановку [84].

Теорія кризи сім’ї як соціального інституту залишається актуальною. Г. Спенсер підкреслював небезпеку дезінтеграції сім’ї, а П. Сорокін у праці «Соціокультурна динаміка» прогнозував руйнування священного союзу чоловіка, жінки та дітей та зростання розлучень. Кризові показники включають зменшення шлюбів, зростання розлучень, падіння народжуваності та послаблення релігійної основи шлюбу. Сучасні дослідники, зокрема Стрельник, визначають родину як простір емоційного комфорту, турботи та партнерства, де домінують дружба, взаємна підтримка та тісні особистісні зв’язки, що забезпечує стабільність сучасної сім’ї, на відміну від традиційної, орієнтованої на обов’язки та авторитет.

Таким чином, демократизація сім'ї являє собою перехід від застарілих функцій, заснованих на обов’язках та авторитеті, до більш вільних та особистісних цінностей — поваги, розуміння та партнерства. Важливо підкреслити, що розвиток сім’ї в сучасному світі не зводиться виключно до кризових явищ: спостерігаються і позитивні трансформації. Наприклад, юридичне оформлення шлюбу вже не є жорстким закріпленням; подружні пари отримують більше свободи та рівності; бездітні пари все частіше вдаються до усиновлення. Крім того, лідерство чоловіків у сім’ї сьогодні ґрунтується на грамотному розподілі обов’язків, а не на авторитарних відносинах. [85].

В умовах «відкритого суспільства» у молоді посилюється засвоєння західних моделей шлюбної поведінки. У сучасному українському соціумі спостерігаються аналогічні тенденції в розвитку сім’ї, проте вони зберігають національні та регіональні особливості. Модель молодої української сім’ї поступово наближається до європейської, зокрема щодо шлюбного віку та установок щодо народження дітей. Внутрішня гармонія та згуртованість родини визначаються взаємодією внутрішніх чинників — любові, почуття обов’язку, прагнення до щастя, турботи та самореалізації через шлюб — та зовнішніх чинників, таких як нормативний тиск, соціальні очікування, турбота про дітей і економічні умови [86].

Загострення наявних і виникнення нових соціальних суперечностей на макро- й мікрорівні дослідники пов’язують із процесами глобалізації. Соціальні конфлікти можуть спричиняти суттєві трансформації, особливо коли йдеться про макрорівневі конфлікти, пов’язані з глобальними викликами та здатні становити загрозу для існування цивілізації. Поняття соціальних, політичних, воєнних і міжнародних конфліктів сформувалися задовго до XIX століття. Війна традиційно вважається найрадикальнішою формою конфлікту та способом його розв’язання, що й дає підстави називати XXI століття «епохою війн». У теоретичному вимірі система врегулювання соціальних конфліктів охоплює комплекс організаційних і процедурних механізмів, які поділяються на дві підсистеми: юрисдикційну, що спирається на владу та примус, і альтернативну, засновану на пошуку компромісних рішень. [87].

Ризик є невід'ємним елементом діяльності соціальних систем, на який впливає якість взаємовідносин у суспільстві. Імовірність його виникнення залежить від рівня розвитку експертних знань. Соціальні ризики є невимірними, неконтрольованими та мають приховану природу, а їхній розмір відображає загальний прогрес суспільства. Британський соціолог Ентоні Гідденс пов'язував феномен ризику з модернізацією, інституціоналізацією та глобалізацією. Він вважав, що соціальна активність, пов'язана з ризиком, можлива завдяки рішенням, заснованим на довірі до соціальної системи. Отже, довіра є головною умовою для ефективного зниження ризику, а її дефіцит спричиняє негативні наслідки.

Соціологічне дослідження сім'ї має чітко визначити її основні елементи: структуру, яка включає композицію, розподіл влади, різні ролі та способи спілкування, функції, такі як репродукція, соціалізація, економічна діяльність, психотерапевтична підтримка та регуляція поведінки, а також механізми адаптації, які впливають на роль сім'ї у суспільстві. Ці складові визначають резильєнтність – здатність системи пристосовуватися та відновлювати свою функціональність після кризи. Наприклад, нуклеарна сім'я є мобільною та гнучкою, що особливо важливо під час евакуації, але вона вразлива до втрати

ресурсів одного з ключових членів. Багатопоколінна сім'я, навпаки, має більшу економічну стійкість завдяки об'єднанню ресурсів та взаємній підтримці у догляді дітей, але вона менш гнучка й більш схильна до внутрішніх конфліктів. Неповна сім'я, де всі функції виконує один батько, часто демонструє адаптивність, але може стикатися з ризиком перевантаження, що зменшує здатність зносити додатковий стрес.

Таким чином, структура сім'ї створює лише передумови для резильєнтності, але не гарантує її. Ключовим фактором є якість внутрішніх відносин – «соціально-психологічний клей», що тримає структуру. Сім'я є резильєнтною, якщо вона має відкриту комунікацію, емоційну згуртованість та гнучкість ролей, що дозволяє їй виступати як психотерапевтичний буфер проти зовнішнього стресу. Родина є первинним соціальним інститутом, життєво важливим для суспільства: на рівні громади вона слугує джерелом соціального капіталу, а на рівні держави забезпечує відтворення людського капіталу. У сучасній Україні, особливо в умовах війн та криз державних інститутів, сім'я часто залишається останнім інститутом довіри та безпеки, перебираючи на себе функції держави.

Отже, резильєнтність української сім'ї сьогодні є прямим синонімом резильєнтності та стійкості всієї нації.

2.2. Зміст і технології сімейної медіації як гармонізація соціальних відносин

Практика медіації в Україні поступово збільшується, проте досі не була належно врегульована національним законодавством, попри її актуальність у контексті євроінтеграції та міжнародних конвенцій.

Сімейна медіація визначається як добровільна, гнучка та неформальна позасудова процедура врегулювання сімейних суперечок, що реалізується шляхом структурованих переговорів за участі одного або кількох медіаторів. Основне призначення цього методу — сприяти сторонам у самостійному формуванні та досягненні взаємоприйнятного рішення. Медіація ефективна не

лише як передсудовий інструмент, а й під час судового розгляду та виконання рішень. Вона також дозволяє врегулювати спори, які суд не може розглядати, зокрема міжособистісні, міжпоколіннєві, спадкові та передшлюбні. Залучення медіатора свідчить про готовність сторін до компромісу і дозволяє залучати фахівців, таких як юристи та експерти. Основна відмінність медіації від суду — автономність учасників у прийнятті рішень. Функція медіатора полягає у створенні сприятливих умов для конструктивної комунікації та цілеспрямованого обговорення дискусійних питань. Процедура медіації ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як рівноправність, добровільність, продуктивний діалог, неупередженість, професійна доброчесність, гнучкість і неформальність. Особливе значення має принцип конфіденційності, який є ключовою етичною та функціональною умовою ефективності процесу. При проведенні окремих зустрічей медіатор зобов'язаний попередньо узгодити режим конфіденційності, що передбачає: будь-які інформаційні матеріали, отримані під час таких сесій, не можуть бути розголошені іншим учасникам чи третім особам без прямої згоди носія інформації, за винятком випадків, прямо передбачених законом [88].

Принципи медіації, викладені у праці Б. Леко та Г. Чуйко, є не лише етичними правилами для медіатора, а й методологічними принципами для дослідника цього явища, які слід враховувати як основоположні:

Добровільність є ключовою вимогою, що задає недирективний характер дослідження і вимагає постійного фокусу на мотивації його учасників.

Принцип рівноправності сторін вимагає, щоб дослідження аналізувало, яким чином медіатор ефективно підтримує баланс сил між учасниками. Це особливо важливо у випадках, коли існують значні статусні чи ресурсні відмінності, оскільки медіатор має запобігти домінуванню сильнішої сторони.

Конфіденційність встановлює етичні обмеження для дослідника: необхідність анонімізації даних та неможливість прямого спостереження за процесом медіації без попередньої згоди сторін.

Дослідження має аналізувати техніки та стратегії, які використовує медіатор для підтримки нейтральності та неупередженості. Це дозволить зрозуміти, як він усуває суб'єктивізм та забезпечує довіру до посередництва.

На цьому етапі важливими є збирання інформації та попередня діагностика, що дають змогу визначити медіабельність спору. Медіація є недоцільною, якщо сторони не усвідомлюють складності конфлікту чи його правових наслідків, у ситуаціях домашнього насильства, тиску або погроз, за наявності патологічної поведінки, психічних розладів чи зловживання психоактивними речовинами, а також у разі відсутності добровільної згоди хоча б однієї зі сторін [89].

У вітчизняній літературі згодні підтримують вибір медіації як позасудового способу захисту. Наприклад, Л.В. Можечук говорить, що медіація є ефективним способом вирішення правових конфліктів, і вона має певні особливості. Медіацію можна застосовувати у різних галузях права, наприклад, у сімейних, трудових або адміністративних справах. Основні принципи медіації — це добровільність, конфіденційність, незалежність та об’єктивність медіатора. Також визначено законодавчі вимоги до осіб, які хочуть стати медіаторами. [90].

Сімейна медіація — це процес, під час якого нейтральна особа, медіатор, допомагає родинним парам, які мають конфліктні стосунки, покращити взаєморозуміння, прийняти вигідні та обґрунтовані рішення, використовуючи певні методики переговорів. Це найменш шкідливий спосіб вирішення конфліктів, оскільки медіація враховує особливості кожної сім’ї [91].

Медіація у сфері сімейних правовідносин є поширеним інструментом у багатьох країнах світу, оскільки сприяє врегулюванню спорів, що виникають під час розірвання шлюбу, зокрема щодо визначення місця проживання та виховання дітей, порядку спілкування з ними, сплати аліментів та поділу спільного майна. Проведення медіаційних процедур може здійснюватися незалежними медіаторами, фахівцями державних служб у справах молоді, спеціалізованими організаціями або органами опіки та піклування [92].

Варто погодитися з позицією В.А. Кройтора, оскільки, за його словами, прийняття Закону України «Про медіацію» сприятиме розповсюдженню у суспільстві культури мирного вирішення конфліктів. Це дасть можливість медіації стати кращою альтернативою судовому засобу резолюції спорів. За правовою суттю медіація є структурованою, добровільною, конференційною, неупередженою процедурою, що передбачає вирішення конфліктів шляхом переговорів без звернення до суду. [93]

Медіація є результативним інструментом урегулювання сімейних спорів, однак її застосування має певні межі. У складних або високо конфліктних ситуаціях її ефективність може знижуватися, а в разі маніпулятивної поведінки однієї зі сторін — навіть створювати ризики. Тому важливо усвідомлювати обмеження цього методу та використовувати його лише в тих випадках, де він здатний забезпечити конструктивний і безпечний результат.

Н. Бондаренко-Зелінська виділяє ключові переваги сімейної медіації: швидке врегулювання конфліктів; самостійне прийняття рішень учасниками з урахуванням їхніх інтересів; проста, добровільна процедура, що економить час та кошти; необмежена кількість зустрічей; конфіденційність; а також можливість відновлення стосунків для подальшої ефективної комунікації [94].

Відповідно до Закону України «Про медіацію», медіація є позасудовою, добровільною, конфіденційною та структурованою процедурою, під час якої сторони за участю медіатора прагнуть запобігти виникненню конфлікту або врегулювати спір шляхом переговорів. Закон закріплює основні принципи медіації: добровільність, нейтральність, конфіденційність та рівність сторін. У сімейних справах медіація використовується для врегулювання спорів щодо розподілу майна, опіки та місця проживання дітей, порядку їх виховання та інших питань [95].

В українській науковій літературі підкреслюється роль медіації як позасудового механізму захисту. Зокрема, Л.В. Можечук відзначає її ефективність у вирішенні правових питань, зазначаючи, що медіація може застосовуватися в різних галузях права, зокрема сімейному, трудовому,

адміністративному тощо; ключові принципи процедури – добровільність, конфіденційність, незалежність та об’єктивність медіатора; окремо визначаються законодавчі вимоги до осіб, які прагнуть стати медіаторами [96].

Сімейна медіація є найбільш щадним методом вирішення конфліктів, при якому нейтральний медіатор за допомогою переговорних технік сприяє покращенню взаємодії між сторонами та прийняттю обґрунтованих рішень, що враховують специфіку конкретної сім’ї. До основних переваг належить значна економія часу — угода досягається за кілька сесій, тоді як судові процеси можуть тривати місяці або роки, а також менші фінансові витрати завдяки уникненню судових зборів та оплати адвокатів.

Медіація сприяє збереженню судових ресурсів, адже витрати на судовий процес значно зростали б у разі звернення сторін до суду. Крім того, у контексті воєнного стану перевантажена судова система отримує перевагу від застосування нових позасудових методів вирішення спорів. Під час презентації аналітики в Медіацентрі Україна координаторка Медійної ініціативи за права людини наголосила на проблемах судового розгляду у воєнний період, зокрема ускладненому доступі до суду, високому навантаженні на суди та формальному підході до розгляду справ. [97].

О. С. Можайкіна визначає медіацію як організовану, добровільну та конфіденційну позасудову процедуру врегулювання конфліктів, під час якої медіатор сприяє учасникам у розумінні їхніх інтересів та пошуку взаємоприйнятного рішення. Водночас О. С. Щукін наголошує, що добровільність є ключовим принципом медіації, оскільки вона відображає суть примирення і повинна забезпечуватися на всіх етапах процедури для кожного учасника [98].

Що стосується переваг медіації, їх безумовно більше, ніж недоліків, проте слід розуміти, що вона не є універсальним способом вирішення всіх конфліктів. Медіація може виступати лише додатковим або альтернативним методом, ефективним за умови, що сторони готові брати участь у процесі. Порівняно з іншими способами врегулювання спорів, медіація має такі переваги:

- медіація не є відкритою процедурою для вирішення суперечок, тому її найбільше цінують люди, які шукають конфіденційність;

- Медіація дає змогу ефективно та швидко вирішувати конфлікти поза судом. Час, необхідний для вирішення питань через медіацію, зазвичай значно менший, ніж при участь у судовому процесі;

- процедура медіації потребує менших витрат порівняно з судовими розглядами.;

- під час судового розгляду справи зазвичай учасниками процесу від імені сторін виступають їхні представники або адвокати, зацікавлені у вигідному рішенні для клієнта, тоді як медіатор спрямовує процес на досягнення компромісу, який задовольняє інтереси обох сторін [99];

- медіація є більш гнучким процесом, що дозволяє сторонам швидше прийти до угоди, у порівнянні з судовим рішенням, яке має обов'язковий характер. Зазвичай судове рішення враховує інтереси лише однієї з сторін спору;

- існує велика ймовірність, що домовленості, досягнуті під час медіації, будуть виконані добровільно, а стосунки між учасниками залишаться дружніми та партнерськими;

- нестабільний розвиток державних та судових інститутів, недосконалість процесуального законодавства, високий рівень корупції та низька довіра до судової системи призвели до того, що сьогодні багато людей сумніваються у здатності суду швидко та об'єктивно вирішити спір. [100].

У нашому науковому дослідженні ми спершу розглянули диференційну основу медіації, тобто її відмінність від інших форм врегулювання конфліктів. У цій галузі науковці та практики накопичили значний досвід, і наразі існують кілька узагальнюючих праць, на які ми будемо посилатися в цій главі. Важливо відзначити, що розмежування медіації та визначення її предметних меж базується на вирішенні чотирьох наукових завдань. По-перше, з'ясування специфіки діяльності медіатора у порівнянні з подібними та перетинаючимися формами діяльності, що часто аналізуються через призму технологій та технологізації, особливо у сфері права при розмежуванні судового та

альтернативного процесів. По-друге, дослідження процесуальних особливостей медіації в різних сферах діяльності. По-третє, визначення відмінностей у рольовій специфіці медіаторів та їх внутрішньої класифікації. І по-четверте, визначення підходів медіації, які відрізняють її від інших переговорних процесів або мають кроспереговорні характеристики, включно з гібридизацією та перетином з іншими формами переговорної практики [101].

Процесуальна специфіка медіації визначається характером конфлікту, його особливостями, напруженістю та інтенсивністю взаємодії, цілями врегулювання спору, а також роллю третьої сторони, її впливом, регулюванням та контролем взаємодії сторін. Вона дозволяє зрозуміти, як відбувається вирішення конфлікту, у якій послідовності виконуються процедури та яким чином ведеться процес, що впливає на вибір тактики медіатора. Проте дослідження методів врегулювання конфліктів часто проводяться без повного уявлення про сам конфлікт, його універсальні та конкретні аспекти. Поєднання загального та конкретного потребує детального теоретичного аналізу, вивчення кейсів, прецедентів та конкретних ситуацій для виявлення закономірностей вирішення спорів. Тому медіатор повинен вивчати процесуальні особливості медіації та інших способів врегулювання конфліктів не лише через формальні положення, а з огляду на загальні закономірності, специфіку конкретної ситуації та принципи законності і справедливості. Збір прикладів, кейсів та прецедентів у контексті загального, особливого та одиничного допомагає медіатору краще орієнтуватися у практичному застосуванні процедур.

2.3. Технології інтервенції медіації як гармонізація соціальних відносин у сучасній Україні

Сьогодні Україні необхідна чітка стратегія демографічного розвитку, що базується на детальному аналізі соціально-економічного потенціалу країни. Метою такої стратегії є визначення пріоритетів у сфері демографії, особливо в умовах триваючого впливу війни. Важливо оцінити її наслідки для народжуваності, смертності, міграції та шлюбних відносин, визначити втрати

населення, спрогнозувати майбутні зміни чисельності та структури населення, а також виділити найбільш уразливі групи, які потребують особливої уваги держави. Такий підхід дозволяє зрозуміти, які країни мають повністю інтегроване суспільство, де кожен громадянин активно бере участь у житті держави, а які ще не досягли цього рівня. Вирішення цих питань є надзвичайно важливим для національної безпеки. Україна продемонструвала приклад рішучого опору ворогу, який був чисельно переважаючим та добре озброєним, але поступався українцям у прагненні свободи та незалежності, за яку вони боролися протягом століть [102].

Українські медіатори стикаються з серйозними викликами, зумовленими російсько-українською війною, зокрема відсутністю комплексної стратегії післявоєнного відновлення миру. Професійна спільнота, що формувалася до війни, нині значною мірою розпорошена через вимушене переміщення фахівців у межах країни та за кордон. Це ускладнює збереження професійних зв’язків і стабільну практику медіації. Водночас низький рівень обізнаності населення призводить до недооцінки медіації як альтернативи судовому розгляду, що обмежує доступ до правосуддя. Разом із тим медіація має значний потенціал для допомоги малозабезпеченим особам у сімейних, житлових, трудових, споживчих та громадських спорах. [103].

На тлі війни, що породжує нестабільність, страх і гнів, книга «Зцілення ран конфлікту. Медіація може допомогти» розглядає медіацію як інструмент із трьома ключовими складовими: вирішення проблем, відновлення стосунків та формування структурованої комунікації. У ній також аналізуються можливі помилки в процесі медіації та надаються рекомендації щодо їх уникнення, а окрему увагу приділено питанням етики та відповідальності як медіатора, так і учасників конфлікту. Для забезпечення систематизації та аналізу медіаційних практик необхідно визначити низку ключових класифікаційних критеріїв. Ці елементи дозволяють диференціювати медіацію за її функціональним призначенням, контекстом та структурою. По-перше, критерій часу визначає фазу конфлікту, на якій відбувається втручання: медіація може бути

превентивною, постконфліктною або післясудовою. По-друге, критерій сфери застосування розрізняє медіаційні практики відповідно до предметної області спору, до якої вони застосовуються зокрема, сімейна, шкільна, корпоративна, екологічна, міжнародна. По-третє, критерій цілей охоплює багатоаспектні функціональні завдання: від сприяння діалогу, відновлення та зцілення відносин до, у деяких випадках, прийняття конкретних рішень, що є відхиленням від класичного принципу формування угоди самими сторонами. Нарешті, критерій кількості учасників поділяє медіацію на особисту та колективну, де сторонами можуть виступати команди, великі соціальні групи або навіть держави.

У відповідь на питання про те, чому цінності трансформативної медіації є важливими для її прихильників, автори цього підходу підсумовують це поняттям «ідеологія», розуміючи під ним «базовий набір уявлень про природу суспільних відносин» [104].

Суть трансформативної ідеології полягає у протиставленні підходу соціальної роз'єднаності та контролю конфлікту, який сприймає конфлікт як негативне явище, що потребує управління розумом. Такий підхід фактично відмовляє людям у здатності самостійно взаємодіяти та вирішувати конфлікти без шкоди для себе та інших. Автори трансформативної ідеології виходять із припущення, що люди природно прагнуть встановлювати взаємозв'язки і бажають доброзичливих стосунків з іншими. Крім того, вони підкреслюють, що представники різних культур, соціальних груп і релігійних переконань поділяють спільні базові цінності, які формують їхні взаємини [105].

У будь-якому розвиненому суспільстві конфлікти є природним явищем, проте більшість із них носить деструктивний характер. Коли сторони опиняються в конфліктній ситуації і не бачать інших шляхів вирішення, вони звертаються до суду, займаючи жорсткі позиції, що ускладнює взаєморозуміння. Це часто призводить до нових образ і ще більшого віддалення від реального вирішення проблеми.

Медіація є однією з найпоширеніших форм врегулювання спорів у світі, яка дозволяє всім учасникам конфлікту досягти взаємовигідного рішення за

участю нейтральної третьої сторони. Вона економить фінанси, час та емоційні ресурси, допомагає працювати з емоційною складовою спору для вироблення компромісу, забезпечує приватність і конфіденційність, а також сприяє розвитку навичок ефективного спілкування та особистісного зростання [106].

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин медіація набуває особливої важливості як процес примирення сторін через добровільні переговори за участю нейтральної третьої особи, що сприяє поліпшенню взаєморозуміння між учасниками конфлікту [107].

Позасудова медіація передбачає врегулювання спору за участю зовнішнього медіатора, який допомагає сторонам досягти згоди ще до судового розгляду. На відміну від неї, трансформативна медіація спрямована не стільки на сам спір, скільки на моральний розвиток та трансформацію сторін, зміну їхнього ставлення до власних проблем і проблем іншої сторони. У цьому підході медіатор відіграє допоміжну роль, залишаючись у тіні, оскільки сторони вважаються експертами щодо власних питань і здатні самостійно вирішувати конфлікт із мінімальною підтримкою [108].

Виділення наративної медіації як окремого виду обумовлено тим, що більшість суперечок виникає через специфіку комунікації, а не через реальні обставини. Через оповідання певних подій або надання їм словесного опису люди формують власне сприйняття дійсності [109]. Гуманістична медіація базується на розмові, під час якої учасники почуваються достатньо захищеними, щоб відкрито поділитися з медіатором ситуацією та супутніми почуттями. Щира розмова включає моменти тиші та осмислення сказаного сторонами. Медіатор також має рефлексувати над власними відчуттями в процесі. Подібно до трансформативної медіації, таке спілкування допомагає учасникам стати сильнішими, врівноваженішими, більш усвідомленими, організованими та здатними приймати усвідомлені рішення щодо власного життя [110].

Без широкого добровільного об’єднання на засадах взаємодопомоги та підтримки з боку військових і цивільного населення, процес солідаризації залишається формальним, навіть за державного стимулювання. Так сталося в

країні-агресорі, де вторгнення в Україну слугувало інструментом підтримки формальної єдності. Російська влада консолідує населення через шовіністичні настрої та ворожість до сусідів, створюючи видимість солідарності без реального змісту. Формальна солідаризація ґрунтується на нав'язуванні єдності через пропаганду, обмеження прав, цензуру, репресії та підкуп, тоді як змістовна передбачає добровільну участь і спільні цінності. В Україні війна і спільна загроза об'єднують суспільство «проти» ворога та зміцнюють внутрішню єдність «за», посилюючи національну солідарність і ідентичність, що важливо для опору та майбутньої відбудови. У цьому контексті медіація — це переговори за участю третьої особи, медіатора, який сприяє комунікації та допомагає сторонам самостійно досягти домовленостей без права вирішувати конфлікт за них. Процедурі медіації властиві певні характеристики, серед яких варто виділити такі:

1. участь нейтральної третьої сторони — медіатора, який сприяє ефективній комунікації між сторонами;
2. вирішення спору та укладення угоди безпосередньо сторонами, а не медіатором;
3. відсутність суворої правової регламентації процедури, змагальності та обов'язковості рішення;
4. існування медіаційної угоди та, як правило, неможливість її примусового виконання без звернення до компетентних органів.

Як і будь-який процес, медіація має специфічну внутрішню структуру, що складається з кількох етапів.

Перший етап процесу, підготовка до медіації, є ключовим для її успіху. На цій стадії медіатор бере на себе відповідальність за дослідження конфлікту (вимоги сторін), збір та обмін усією необхідною інформацією і документацією, виконання узгоджених попередніх заходів та організацію місця проведення безпосередніх медіаційних сесій. [111].

Другий етап – це відкриття медіації та її безпосереднє проведення.

Третій етап – це дослідження інтересів.

Четвертий етап- переговори.

П’ятий етап- укладання та підписання угоди [112].

Класифікація технологій сімейної медіації відображає багатовимірність підходів до вирішення конфліктів у родині, поєднуючи комунікативні, психологічні, соціальні та етичні інструменти для відновлення стосунків. За метою процесу виділяють кілька типів: комунікативні, емоційно-регулятивні, ресурсно-орієнтовані, соціально-структурні та ресторативні. Комунікативні технології спрямовані на відновлення спілкування, здатності чути одне одного та конструктивно висловлювати потреби. До основних методів належать фасилітація діалогу, активне слухання, «Я–повідомлення», рефреймінг і ненасильницьке спілкування (NVC), що знижує конфліктність і допомагає перейти від взаємних звинувачень до пошуку спільних рішень.

Емоційно-регулятивні технології спрямовані на гармонізацію емоційного стану учасників, визнання їхніх почуттів і формування взаємної емпатії шляхом застосування технік емоційного відзеркалення, що допомагає усвідомити власні реакції; ці підходи є особливо ефективними в умовах глибокої емоційної напруги та втрати довіри, коли без емоційної стабілізації раціональне обговорення неможливе [113].

Ресурсно-орієнтовані технології медіації тісно пов'язані з концепцією резильєнтності сім'ї, а їхня основна мета – актуалізація наявних внутрішніх і зовнішніх ресурсів сім'ї та посилення її адаптаційного потенціалу. Такі методи, як техніка «ресурсного кола», наративна реконструкція та створення сімейного контракту, дозволяють не лише врегулювати конфлікт, але й сприяють зміцненню сімейної системи, її стійкості та внутрішній згуртованості.

Соціально-структурні технології медіації мають системний підхід і розглядають сім’ю як соціальний інститут з її ролями, функціями та межами. Вони спрямовані на відновлення рівноваги в системі «чоловік–жінка–дитина» та перегляд дисфункційних ролей і розподілу відповідальності. Основні методи включають генограмний аналіз, сімейну карту відносин, діагностику меж сім’ї

та системну реконфігурацію ролей, що допомагає гармонізувати функції сім’ї, підвищити її адаптивність і зміцнити соціальну роль у громаді.

У межах резильєнтного підходу, технології медіації доцільно класифікувати за їхньою основною метою та станом сімейної системи, на яку вони спрямовані. Технології гармонізації спрямовані на сім'ї, що перебувають у кризі, але зберігають потенціал до відновлення цілісності. На противагу їм, технології відновлення спрямовані на системи, де інститут подружжя зруйнований, і мета полягає у збереженні функціональних соціальних зв’язків.

Перший напрям застосовується, коли сім'я стикається зі стресом, але ще не зруйнована. Мета медіації – посилити внутрішні ресурси системи та її здатність до адаптації. До цієї групи належать, по-перше, системні технології, що роблять структуру сім'ї гнучкішою (напр., перерозподіл ролей). По-друге, ключові комунікативні технології, що через активне слухання та відновлюють діалог. По-третє, ресурсно-орієнтовані та створення безпечного простору для вираження емоцій.

Другий, відновний напрям застосовується у випадках, коли інституція подружжя вже фактично зруйнована, але існує потреба зберегти людські, батьківські чи соціальні зв’язки. Мета тут – не відновлення сім’ї, а відновлення взаємоповаги та формування нової моделі співіснування. До цього напряму належить фокус на відповідальності. Остання допомагає колишньому подружжю трансформувати стосунки з «ворогів» у «ділових партнерів» у питанні виховання дітей, зокрема через розробку детальних батьківських планів та постмедіаційну підтримку.

Таким чином, ця класифікація дозволяє застосовувати медіацію як універсальний соціальний інструмент. У першому випадку – як технологію гармонізації та зміцнення родинних стосунків, що посилює резильєнтність. У другому – як механізм збереження соціальної рівноваги й людяності, де навіть після руйнування шлюбу залишаються можливими взаємоповага та співпраця задля спільного добробуту.

РОЗДІЛ 3
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

3.1. Обґрунтування соціологічного дослідження розвитку сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні

Контент аналіз стандартний метод дослідження в соціології, який полягає у вивченні змісту текстів та продуктів спілкування. Він дозволяє аналізувати різноманітні об’єкти, явища, процеси та властивості соціальної реальності, які представлені в текстах. З використанням цього методу можна вивчати будь-які види джерел інформації. Кількісний метод дослідження був обраний через комплекс факторів, що визначають його доцільність. По-перше, наше головне завдання полягало у фіксації та узагальненні масових тенденцій експертних думок, а також у перевірці аналітичної моделі сімейної медіації, запропонованої у другому розділі роботи.

По-друге, кількісний метод ми застосовували, дає можливість дослідити аргументацію та обґрунтування відповідей фахівців, що дозволяє уточнити їхню мотивацію, інтереси та потреби. Хоча метод є кількісним, він забезпечує розуміння «глибини» позиції, яку займає експерт.

По-третє, контент-аналіз дає змогу глибше вивчити дослідницькі технології, оскільки медіація як спосіб гармонізації відносин в Україні перебуває на початковій стадії розвитку, відчувається дефіцит кваліфікованих експертів для проведення широких якісних опитувань. У цій ситуації контент-аналіз дозволяє вивчити та систематизувати дослідницькі технології та підходи, що вже наявні у науковому та професійному дискурсі.

Дослідник у процесі контент анализу структуровану аналітичну систему, контролює процес кодування, задає критерії та спрямовує вивчення текстових масивів таким чином, щоб отримати квантифіковані дані для перевірки гіпотез.

Контент аналіз : критерії якості

1. Спостереження
2. Інтенсивності посилання
3. Частота використання контенту
4. Інтерпритація.

Такий підхід не лише уможливлює систематизацію значних масивів даних, але й забезпечує поглиблену і достовірну інтерпретацію кількісних та якісних результатів, отриманих у процесі контент-аналізу. Крім того, контент аналіз допомагає з’ясувати, поширеність та частоту згадування ключових концепцій чи проблем у досліджуваних матеріалах, визначити тон інформації щодо об'єкта аналізу та встановити інтенсивність акцентування на певних аспектах проблеми в різних джерелах. Більше того, цей метод дозволяє фіксувати динаміку змін у змісті інформації протягом певного періоду, що є критично важливим для відстеження розвитку соціального явища, а також виявляти взаємозв'язки між різними елементами змісту. Таким чином, контент-аналіз забезпечує можливість об'єктивно квантифікувати та систематизувати якісний зміст інформації для виявлення прихованих соціальних тенденцій і закономірностей. Для дослідження ми сформували програму, методологічну та методичну частину, інтерпретаці., гайд та операціоналізацію (Додаток А, Додаток Б).

В гайді ми виділила шість блоків:

1 Медіація в обгрунтуванні експертів, 2 Практика застосування медіації як інструмент вирішення конфлікту. 3 Погляд фахівців на вирішення конфліктів 4. Функції сімейної медіації 5. Ефективність застосування та її обмеження 6 Актуальність застосування медіації на сьогоднішній день.

Ці блоки дозволяють виявити комплексну картину становлення, функціонування та сприйняття сімейної медіації як соціальної технології в умовах сучасної України.

Мета дослідження визначити є визначення детермінантів розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні. Рівень обізнаності громадян про цих фахівців і готовність звертатися до них.

Об’єктом дослідження особливості впровадження, розвиток та вплив сімейної медіації на гармонізацію соціальних відносин у сучасному українському суспільстві.

Предмет сімейна медіація як соціально-психологічна технологія врегулювання конфліктів.

Проблема, як саме люди вирішують сімейніконфлікти, наскільки розвинена медіація у сучасній Україні.

З метою перевірки нашої гіпотези, ми провели емпіричне дослідження, контент аналіз, яке складалося з шести етапів:

1. Визначення проблеми
2. Формування проблеми дослідження
3. Розроблення соціологічної програми
4. Проведення контент аналізу
5. Аналіз результатів
6. Підготовка рекомендацій

В операціоналізації ми визначили критерії, які допоможуть проаналізувати технології медіації як інструмент гармонізації соціальних відносин (Додаток А). Визначили основні напрями: медіація, гармонічні відносини, сімейні конфлікти. Визначили, які варіанти відповіді можуть надати респонденти.

3.2. Результати соціологічного дослідження як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні

За домогою чата GPT ми підготували добірку 10 найбільш популярних відео українських та іноземних, які надають послуги або роз’яснюють процес сімейної медіації або активно працюють у цій сфері. Та окремо розглянуто Марію Пархоменко, кейскоординаторку випускницю ЗНУ. Для кожного відео – короткий аналіз, а також посилання на відео (YouTube) із високою переглядністю по темі сімейної медіації. Перелік відео (YouTube) української медіації:

1. «Особливості застосування сімейної медіації»

Ганна Гаро (адвокат і сімейний медіатор) детально пояснює, як працює сімейна медіація, її переваги, підходи.

Голова Секції з сімейного права НААУ, співзасновник та член правління ГО «Центр сімейно-правових досліджень», «Асоціація сімейних медіаторів України» розповіла про особливості застосування сімейної медіації.

Відео, що пояснює, як саме працює процедура

Посилання https://www.youtube.com/watch?v=P9wXP-hvZI0&t=6s

(215 переглядів 30 квіт. 2020 р. тривалість відео 8:17)

2. «Вебінар: Сімейна медіація в період війни: практика українських медіаторів»

Обговорюють виклики, з якими стикаються сімейні медіатори під час війни, кейси, онлайн-медіацію. Організатори вебінару: Academy of Professional Family Mediators (APFM), USA

Вебінар проводили українські медіатори:

Білик Тетяна, Анна Бобнєва, Світлана Мироненко, Оксана Мельниченко, Марія Прокопчук, Ольга Шминдрук

Посилання https://www.youtube.com/watch?v=4znXpYVX-xM

(52 перегляди 2 жовт. 2025 р., тривалість відео 1:31:32)

3. «Медіація у сімейних правовідносинах»

Медіація дозволяє врегулювати конфлікт без необхідності звернення до формальної судової системи. Україна підтвердила цей тренд: 16 листопада 2021 року було прийнято Закон України «Про медіацію». Цей закон офіційно закріпив правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури, а також визначив статус медіатора. На сьогодні забезпечення доступу громадян до медіації є пріоритетним напрямком у системі безоплатної допомоги. Більше про роль медіатора та застосування процедури у сімейних спорах можна дізнатися з відповідних відеоматеріалів. (Ця публікація розроблена за підтримки Норвезької ради у справах біженців в Україні та Гуманітарного фонду для України.)

Посилання https://www.youtube.com/watch?v=SMoIh5ToQTI

(954 перегляди Прем’єра була 19 лист. 2021 р тривалість відео 2:33)

4. «Панель 1: Позасудова та присудова сімейна медіація»

Дискусія про призначення медіації, її взаємодію з судовою системою, переваги позасудового врегулювання сімейних спорів. Відео з юридичним контекстом: розгляд сімейних конфліктів, правових аспектів, ролі медіатора. Міжнародна конференція: Врегулювання сімейних спорів та голос дитини: національний та міжнародний досвід суддів, медіаторів та суміжних експертів. Міжнародна конференція об'єднала 390 професіоналів із 4 країн для обговорення досвіду врегулювання сімейних конфліктів з пріоритетом найкращих інтересів дитини.

Зважаючи на чутливість сімейних спорів та ризики для майбутніх стосунків, лідерство державного судочинства не повинно бути абсолютним. Судді, які дотримуються людиноцентристського погляду на право, повинні усвідомлювати цінність медіації та використовувати свою професійну діяльність для реалізації її потенціалу.

Головний імператив: Необхідно активно просувати ідеї медіації серед суддів, правників та громадськості, щоб зробити правосуддя більш чутливим до потреб сімей та дітей.

Посилання https://www.youtube.com/watch?v=O9XAXUYn3gM

(153 перегляди 9 місяців тому, тривалість відео 58:33)

5. «Тетяна Білик та Анна Зубачова: Що таке сімейна медіація?»

Інтерв’ю з відомими практиками: роз’яснюють, хто звертається до сімейної медіації, які є ключові етапи, як працює процедура на практиці. Сімейна медіація - хто приходить на допомогу сім'ям у кризових ситуаціях?

Головні спікери: Тетяна Білик, керівник секції Українського Центру Медіації; Анна Зубачова, сімейний медіатор, психолог, психотерапевт.

Посилання https://www.youtube.com/watch?v=kx140Qbhh4U

(314 переглядів 7 років тому тривалість відео 17:14)

5 актуальних та популярних іноземних YouTube-відео (англомовних) по темі сімейної медіації:

1. Understanding the Power of Mediation to Settle Your Case “A …”

Дуже глибокий запис – суддя Тена Каллахан (Judge Tena Callahan) пояснює, як медіація може замінити судовий розгляд і які переваги для сімей. «Посібник для судових юристів» для Will Work For Food. Програми Will Work For Food (Працюватимемо за їжу) представлені насамперед юристами, медіаторами та арбітрами і орієнтовані на цю ж аудиторію.

Посилання: https://www.youtube.com/watch?v=ggiStZo1YJY

(64 перегляди 1 рік тому, тривалість відео 49:14)

2. Must-Follow Rules for Successful Divorce Mediation

Практичні поради для подружжів і медіаторів: правила, які значно підвищують шанси на конструктивну й продуктивну медіацію при розлученні. «Краще розлучення» адвокат і медіатор Андреа Вакка обговорює особливості медіації при розлученні в Нью-Йорку, наголошуючи на важливості прозорості, здатності до самозахисту та управління емоціями, а також пояснює, що процес передбачає зустріч сторін лише з медіатором (без адвокатів) та вимагає фокусування на інтересах, а не позиціях, для досягнення взаємовигідних рішень за підтримки медіаційно-дружнього адвоката.

(5,4 тис. переглядів 1 рік тому тривалість відео 21:59)

Посилання: https://www.youtube.com/watch?v=ArzQBA9EcW4

3. Child Inclusive Mediation

Пояснення підходу «child-inclusive mediation»: коли й чому корисно залучати дітей, які їхні потреби, як це впливає на процес і угоди. Медіація із залученням дитини (Child Inclusive Mediation) – це процес, у якому медіатор спілкується безпосередньо з дітьми. Але коли саме цей вид медіації є корисним? І як він працює? У цьому відеоблозі (влозі) відеоблогерка з сімейного права Кейтлін Дженкінс розмовляє зі своєю колегою Елісон Булл, медіатором, яка має досвід спілкування з дітьми під час медіації, щоб обговорити особливості медіації із залученням дитини.

(996 переглядів 5 років тому тривалість відео 7:58)

Посилання: https://www.youtube.com/watch?v=-YaBoVt5m90

4. FMW 2025 – The importance of Child Inclusive Mediation

Виступ із форуму чи конференції FMW (Family Mediation Week) – професійні медіатори розповідають про роль залучення дітей, їх перспективу, як це змінює сімейну медіацію. Ця сесія зосереджена на ролі Медіації із залученням дитини (CIM) як ключового елемента у сімейній медіації, де існує спір щодо домовленостей про дитину.

Посилання: https://www.youtube.com/watch?v=f2sV9fYT7EM

(263 перегляди 29 січ. 2025 р. тривалість відео 1:01:13)

5. How Mediation & Tech Can Save Families From The …

TEDx-стиль доповідь про те, як технології змінюють сімейну медіацію, дають нові можливості: онлайн-медіація, доступність, ефективність. У цій TEDx-лекції адвокат і медіатор Габріель Хартлі презентує медіацію на основі штучного інтелекту (AI-powered mediation) як кардинально новий ігровий підхід для створення безстресових та справедливих угод про опіку над дітьми, що дозволяє батькам уникнути судового хаосу, зменшити конфлікти та знайти мир у спільному вихованні.

Посилання: https://www.youtube.com/watch?v=RtwFjL4Jr3A

(52 тис. переглядів 6 місяців тому, тривалість відео 7:07)

6 листопада 2025 року відбулася онлайн-зустріч за участю Марії Пархоменко, кейскоординаторки компанії JAMS (Judicial Arbitration and Mediation Services, Нью-Йорк, США), яка є випускницею факультету соціології та управління Запорізького національного університету та підтримує зв’язки з його стейкхолдерами. Серед учасників онлайн-заходу були: організаторка заступниця декана з наукової роботи Наталія Лепська у межах розвитку партнерських зв’язків факультету з його стейкхолдерами. професори Максим Лепський і Лілія Хорішко, кандидати наук Таїсія Ратушна, Олександра Сорокіна й Ірина Цапліна. Метою заходу було ознайомлення студентів і аспірантів із сучасними практиками медіації та арбітражу на прикладі американської системи, а також демонстрація особливостей професійної діяльності у провідній приватній організації альтернативного вирішення спорів. JAMS є найбільшою у США компанією з медіації та арбітражу, що має понад 30 офісів у світі, обробляє

понад 21 тисячу кейсів на рік і залучає 500 висококваліфікованих медіаторів та арбітрів, колишніх суддів і адвокатів.

Пархоменко детально розповіла про специфіку медіації та арбітражу в американській системі, відмінності між цими механізмами, їх застосування у бізнесі, сімейному праві, кібербезпеці, енергетиці та інших сферах. Вона акцентувала на юридичній природі медіації в США та водночас на її культурі порозуміння, наголосивши, що медіатор допомагає сторонам знайти рішення, яке вони не передбачали на початку конфлікту, тоді як арбітр приймає обов'язкове юридичне рішення. Спікерка також звернула увагу на гнучкість, конфіденційність і швидкість альтернативного вирішення спорів порівняно з судовими процесами, дотримання етичних стандартів і особливості організації медіаційних сесій, включно з дистанційними.

Під час зустрічі Марія поділилася власним досвідом координації кейсів і онлайн-конференцій, ведення документації, взаємодії з адвокатами та проведення гібридних сесій для клієнтів із США, Європи, Китаю та Дубаю, підкресливши важливість організованості, стресостійкості та міжкультурної компетентності. Студенти та викладачі факультету активно обговорювали відмінності американської моделі медіації від української, роль емоційної компетентності медіатора та підготовку фахівців у США. Досвід Марії Пархоменко слугує прикладом успішної професійної самореалізації випускників факультету та демонструє практичну цінність здобутих знань у міжнародній кар'єрі. Література:

https://www.znu.edu.ua/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=66768&lang=ukr&news_code=na-fsu-govorili-pro-suchasni-praktiki-mediatsiyi-j-arbitrazhu

Відео онлайн зустрічі: Марія Пархоменко, кейскоординаторка JAMS, Нью-Йорк, США. Практики медіації у вирішенні конфліктів

Посилання https://www.youtube.com/watch?v=xLqRd_0xog4

(22 перегляди, 8 лист. 2025 р, тривалість 1:03:47)

Аналіз експертних матеріалів беззаперечно підтверджує, що сімейна медіація є ключовою технологією гармонізації соціальних відносин та стратегічним імперативом для України. Медіація вимагає відмови від абсолютного лідерства судової влади у сімейних спорах. Вона надає гуманістичну альтернативу, де людиноцентристський підхід судді є критично важливим для реалізації потенціалу медіації.

Залучення міжнародного досвіду підкреслює необхідність фокусу на найкращих інтересах дитини, що реалізується через підхід «Child Inclusive Mediation» (CIM). Впровадження інновацій, включаючи технології ШІ, підвищує доступність та ефективність процедури. Сімейна медіація є не просто послугою, а ключовим елементом національної резильєнтності, що забезпечує системне зростання суспільства шляхом відновлення стосунків на рівні родини, відповідно до демократичних та гуманістичних цінностей.

На рівні соціологічного дослідження, медіація виступає як інструмент соціальної інженерії, що впливає на зміну конфліктної культури суспільства. Вона сприяє переходу від патерналістського (судового) вирішення спорів до автономного та відповідального врегулювання самими сторонами. Це зміцнює соціальний капітал нації, оскільки відновлення міжособистісних зв'язків та збереження конструктивних стосунків є критично важливими для побудови стійкого повоєнного суспільства, що базується на довірі та здатності до діалогу. Таким чином, резильєнтний підхід через медіацію не лише лікує наслідки конфліктів, але й формує превентивний імунітет проти майбутніх соціальних дестабілізацій.

За результатами мого дослідження, можна визначити, що сімейна медіація як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні тільки набирає популярності. Технології гармонізації соціальних відносин активно розвиваються, українські медіатори набираються досвіду у зарубіжних фахівці та впроваджується. Проаналізувавши топ 5 укр. і 5 іноземних відео визначено головні характеристика мідатора Термін медіація згадується 64 рази. Гармонізація відносини – 0. Медіатор – 30 разів. Конфлікт – 9 . Отже, по

підрахункам Згадки про переваги медіації над судом згадувалися у 8 відео, акцент на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації було в усіх відео. Акцент на кваліфікації, спеціалізації та етичних стандартах медіатора в 8 відео. Згадки про онлайн/офлайн медіацію, кількість спільних/індивідуальних сесій у 7 відео роліків. Відгуки чи аналіз, що відображають суб'єктивну задоволеність учасників процесом та результатом – 7. Опис зміни практики у відповідь на воєнні/посткризові умови – 2 роликах.

Акцент на творчості та індивідуалізації рішень у медіаційній угоді (на відміну від шаблонних судових рішень)- 10 роликах, Які конкретні інструменти (медіація, суд, переговори, консультування) фахівець рекомендує як основні – 10, Опис ідеальних моделей взаємодії та спільних робочих протоколів у 9. Як фахівці оцінюють екологічність чи травматичність різних методів – 7. Опис функцій медіатора щодо зниження напруги, керованості емоціями, запобігання ескалації -9.

Обговорення ролі медіації у запобіганні майбутнім спорам та реконфліктизації - 7 . Згадки про «швидкість», «конфіденційність» та «економічність» процедури – 7. Оцінка зниження психологічного стресу та травматизації – 8. Згадки про ситуації, де медіація неможлива -6 роликах. Дані чи оцінки низької обізнаності громадськості та професійних спільнот про медіацію – 4. Згадки про нестачу кваліфікованих та спеціалізованих медіаторів -1. Обґрунтування актуальності медіації через перевантаження судової системи – 5. Аргументи про актуальність медіації для збереження міжособистісних зв'язків та формування культури діалогу – 10. Актуальність медіації для інтеграції України до європейського правового поля та відповідності міжнародним стандартам вирішення спорів- 3.

За контент-аналізом експертних матеріалів чітко засвідчує, що сімейна медіація є переважною, ефективною та гуманною технологією врегулювання сімейних конфліктів, яка значно перевершує формальну систему судочинства, особливо на етапі її становлення в Україні. Ключові переваги медіації зосереджені навколо контролю, швидкості та збереження відносин. Головне – медіація забезпечує повний контроль сторонами над процесом та результатом

пряма цитата з відео 3 «Медіація у сімейних правовідносинах» [01:01.000 – 01:06.000] – «Основною з переваг є повний контроль сторонами конфлікту над процесом прийняття рішень.». [01:09.160 – 01:14.200] – «остаточне розв'язання конфліктного питання залежить саме від сторін, а не від суду, дозволяючи знайти найбільш ефективне, гнучке та адаптоване рішення, яке задовольняє клієнта. відео 1 1 «Особливості застосування сімейної медіації» пряма мова [03:50 – 04:01] – «медіація прекрасна, тому що ви знаходите найбільш ефективне рішення, яке задовольняє клієнта.», відео 8 «Child Inclusive Mediation» [04:14.560 – 04:21.160] "я прошу дітей намалювати, коли вони зі мною, тому що вони можуть висловити свої почуття щодо чогось у формі зображення" , оскільки саме батьки є найкращими людьми для прийняття рішень щодо своїх дітей відео 9 FMW 2025 – The importance of Child Inclusive Mediation [59:40.800 - 59:48.080] «це насправді дуже допомагає зменшити які повідомляють про труднощі у спілкуванні та конфлікт між батьками» [03:18.400 - 03:23.760] «це справді важливо і критично важливо у роботі, яку ми виконуємо, щоб батьки розуміли речі з точки зору дитини». На противагу суду, де рішення приймається за сторони відео 10 How Mediation & Tech Can Save Families From [02:23.060 – 02:30.060] «створення угоди, яка відповідала їхньому життю, а не просто суворій судовій рішенню.», медіація надає гарантію, що голос дитини є центральним і рішення приймається сім'єю, а не зовнішнім арбітром. Медіація визнається найбільш швидким процесом відео 1 «Особливості застосування сімейної медіації» [06:31 – 06:35] – «коли сторони обмежені часовими межами, вони звертаються до медіації, бо це найшвидший процес.», дозволяючи уникнути тривалих судових розглядів відео 9 FMW 2025 – The importance of Child Inclusive Mediation [29:00.320 --> 29:09.680] «ця невизначеність… тривала вже кілька місяців, тому що ці судові процеси не швидкі» відео 4 «Панель 1: Позасудова та присудова сімейна медіація» [04:49 – 04:53] – «От саме такі справи показують, що суду не завжди вистачає швидкості, гнучкості і адаптивності вирішення сімейних конфліктів.», які можуть тривати місяцями, і, як наслідок, зменшує фінансові витрати на юридичні послуги відео 7 Must-Follow Rules for Successful

Divorce Mediation [07:03.480 – 07:11.000] «люди вдаються до медіації, бо вважають, що це зменшить їхні витрати. З психологічної точки зору, медіація сприяє збереженню конструктивних стосунків після конфлікту, допомагаючи рухатися в позитивному напрямі відео 3 «Панель 1: Позасудова та присудова сімейна медіація» [21:33 – 21:36] – «вони фактично націлені на збереження нормальних відносин у майбутньому.», тоді як після суду ще ніхто не став щасливий, і відношення ніколи не налагоджуються відео 10 How Mediation & Tech Can Save Families From [00:59.900 – 01:07.500] перевага медіації – суд не дає емоційної підтримки «Суд дав їм купу паперів, термін, і жодного емоційного керівництва.». Таким чином, сімейна медіація є найкращим способом відео 10 How Mediation & Tech Can Save Families From [01:17.460 – 01:23.060] «Медіація покликана допомогти людям вийти з режиму бою та працювати разом.» для врегулювання спорів, забезпечуючи конструктивний результат, що відповідає потребам сучасної української родини. Зокрема, медіація дозволяє сторонам проговорити непроговорені образи. Використання проміжних онлайн- та очних сесій забезпечує безпечне та контрольоване відновлення спілкування, що особливо важливо в умовах сімейних конфліктів. Сеанс спрямований на підтримку партнерських і сімейних відносин, формування нових моделей взаємодії та домовленостей, а нейтральний посередник допомагає знизити емоційне напруження, даючи сторонам змогу ухвалювати раціональні рішення. Особливу увагу приділено потребам дітей: їм надається можливість висловити свою позицію, обрати місце зустрічі та брати участь у процесі, що сприяє зниженню психологічного стресу та запобігає травматизації. Процес медіації індивідуалізується відповідно до конкретної ситуації, враховуючи емоційні, соціальні та психологічні аспекти конфлікту, а застосування проміжних рішень і поступових кроків забезпечує безпечне врегулювання спору. Крім того, медіація виконує профілактичну функцію, формуючи навички конструктивного спілкування та запобігаючи майбутнім конфліктам і повторній травматизації. Загалом, медіація демонструє високу ефективність у відновленні комунікації, підтримці співпраці та мінімізації негативного психологічного впливу

конфліктів у сімейних відносина. Ефективна сімейна медіація потребує високої кваліфікації, спеціалізації та дотримання етичних стандартів. Медіатор аналізує поведінку сторін, працює з емоціями, забезпечує нейтральність, залучає команду фахівців і дотримується правил щодо участі дітей. Його компетентність підтверджується формальним навчанням, членством у професійних асоціаціях та багаторічною практикою, як у випадку експертів із понад 30-річним досвідом у медіації та колаборативних розлучення.

Медіація у сімейних правовідносинах не завжди застосовна. Відео 5 [04:31–05:03] зазначає, що процес неможливо або небезпечно проводити у випадках домашнього насильства, зловживання алкоголем чи наркотиками, ігрової залежності, психічних розладів, розумової відсталості, а також коли одна зі сторін не добровільна або чинить тиск і погрози. Не підходить медіація також за наявності асиметрії влади, надмірної наполегливості однієї сторони при мовчанні іншої, загрози для дітей або порушення їхньої безпеки. Такі справи не є «медіабільними», і фахівці не проводять медіацію, щоб мінімізувати ризик травматизації учасників та забезпечити можливість виконання домовленостей лише тими сторонами, які здатні їх реалізувати.

Медіація є важливим інструментом інтеграції України до європейського правового поля та відповідності міжнародним стандартам вирішення спорів. Відео 3 «Медіація у сімейних правовідносинах» [00:53–01:01] підкреслює, що медіація зарекомендувала себе як ефективний спосіб вирішення спорів у більшості країн світу та практично у всіх сферах життя. «Панель 1: Позасудова та присудова сімейна медіація» відео 4 [01:50 – 01:55] – «якою мірою іноземний досвід медіації може бути адаптований до нашого українського контексту.» акцентує на необхідності адаптації іноземного досвіду медіації до українського контексту для забезпечення ефективності та відповідності міжнародним стандартам.

Окремо приділяємо увагу онлайн зустрічі: Марія Пархоменко, кейскоординаторка JAMS, Нью-Йорк, США. Практики медіації у вирішенні конфліктів. Аналіз даного матеріалу надає можливісь розглянути досвід медіації

у США. Термін медіація згадується 14 разів. Гармонізація відносини – 0. Медіатор – 11 разів. Конфлікт – 4. Згадки про переваги медіації над судом згадувалися у 8 відео, акцент на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації пряма цитата [31:03.080 --> 31:12.080] Але в реальності це взагалі дешевше і швидше, ніж судовий процес. Суд коштує набагато дорожче, він буде йти дуже довго, навіть роками. Він може бути публічним. Тут все повністю конфіденційно. [31:52.080 --> 32:03.080] В суді може бути багато всього. Тобто різних документів, зустріч і так далі. Тут це проходить набагато швидше і гладше. Акцент на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації цитата [07:44.080 --> 07:49.080] Медіатор не приймає рішення, а лише сприяє комунікації. [55:35.080 --> 55:43.080] Медіація допомагає глибше поглянути на конфлікт і знайти найкраще вирішення, щоб сторони могли один одного почути. Акцент на кваліфікації, спеціалізації та етичних стандартах медіатора цитата [06:40.080 --> 06:53.080] Нейтрали Джемс – це незалежні контрактники. Тобто вони не працюють в нас, вони просто співпрацюють. [...] І це насамперед колишні адвокати і суді з великим досвідом. [07:03.080 --> 07:08.080] Компанія пропонує багато тренінгів і заходів для самих працівників, щоб покращувати нашу компетентність, щоб нас знайомити з різними, наприклад, змінами в медіації, якимось інноваціями і так далі. [41:05.080 --> 41:10.080] Щоб стати медіатором, треба вчитися на юридичній спеціальності або мати досвід адвоката або суддій. [41:13.080 --> 41:20.080] В США мають в цій сфері працювати лише ті, хто має юридичного освіту. [41:33.080 --> 41:39.080] Але в нашій компанії це є обов'язковим. Чим більше досвіду має медіатор, тим більше клієнтів він має. [41:39.080 --> 41:44.080] Тому тут йдеться великий акцент на досвіді і на юридичній освіті саме. Згадки про онлайн/офлайн медіацію, кількість спільних/індивідуальних сесій у відео роліків повідомляється [05:28.080 --> 05:34.080] Джемс взагалі має 29 офісів в США та один офіс в Лондоні. Ми проводимо послуги медіації афітражу в аудиторіях дистанційно і гибридно. [05:34.080 --> 05:40.080] Дистанційні послуги можуть надаватися в різних

країнах, наприклад, як Дубай, Кита, Європа.[13:30.080--> 13:37.080] Маріка, а тут є опції Travel і Virtual. [...] Це про те, що вони можуть по зуму чи якоюсь іншою програмою робити медіацію, або особисто, офлайн. 22:57.080 --> 23:05.080] Одна сесія медіації триває від трьох до дев'яти годин і, можливо, потім продовження. [24:01.080--> 24:09.080] Перед медіацією сторони підписують договори про медіацію і оплату [...] перший договір означає, що вони будуть слідувати конфіденціальності. [24:37.080 --> 25:04.080] Під час сесії сторони знаходяться в різних аудиторіях І медіатор знаходиться в своїй кімнаті, але він постійно ходить між офісами. [43:51.080 --> 44:07.080] Якщо це дзвінки перед самою сесією, то це може бути, наприклад, до п'яти дзвінків в день. Один дзвінок триває десь 30 хвилин в одну годину. Якщо це вже сама сесія медіації, то в той день ми більше нічого не записуємо. Які конкретні інструменти (медіація, суд, переговори, консультування) фахівець рекомендує як основні [07:23.080--> 07:32.080] І тут я коротко хочу сказати взагалі, що така медіація та арбітраж. [...] медіація – це вид вирішення спорів, коли сторони шукають рішення конфлікту з допомогою нейтрального посередника медіатора. [08:07.080 --> 08:18.080] Арбітраж – це такий вид рішення конфліктів, де саме рішення приймає арбітер або арбітражна група, і воно має обов'язкову юридичну силу. Опис ідеальних моделей взаємодії та спільних робочих протоколів [24:01.080 --> 24:09.080] Перед медіацією сторони підписують договори про медіацію і оплату перший договір означає, що вони будуть слідувати конфіденціальності, не будуть нічого розголошувати про цю медіацію, і вони будуть слідувати правила в нашій компанії. [24:52.080 -->24:59.080] У медіатора є своя окрема кімната, свій офіс, і у кожній сторони є своя аудиторія, [24:59.080 --> 25:04.080] і вони далеко навіть однією, щоб ніхто не чув, що кажуть. [25:04.080 --> 25:11.080] І медіатор знаходиться в своїй кімнаті, але він постійно ходить між офісами. [25:11.080 --> 25:17.080] Тобто спочатку він заходить до відповідача і вислухує їх, що вони кажуть. [25:17.080 --> 25:24.080] Наприклад, спочатку він заходить до позивача, той, хто подався проти іншої сторони. [35:35.080 --> 35:43.080] Я планую та записую зум-конференції та дзвінки. Я, наприклад, пишу

e-mail, позивачу і відповідачу, і я запитую, які дати вам підходять. [39:35.080 --> 39:49.080] Оскільки панелісти є незалежними контрактниками, ми стараємося слідкувати їхнім вподобанням. І вони можуть диктувати нам свої правила. У кожного медіатора є свої вподобання. [39:49.080 --> 39:56.080] Наприклад, хтось хоче зум тільки з відео. Хтось взагалі не любить відео, вони хочуть тільки дзвінки. [39:56.080--> 40:04.080] І нам обов'язково, якийсь з координатором, треба про це пам'ятати, тому що для нас ці панелісти є цінними. Опис функцій медіатора щодо зниження напруги, керованості емоціями, запобігання ескалації [25:11.080--> 25:24.080] І медіатор знаходиться в своїй кімнаті, але він постійно ходить між офісами. Тобто спочатку він заходить до відповідача і вислухує їх, що вони кажуть. Наприклад, спочатку він заходить до позивача Він повністю вислухує їхні аргументи. [25:30.080 - 25:37.080] Потім він йде до відповідача і також вислухує їх розповідь. І після цього він робить багато нотатків. [55:35.080 - 55:43.080] Медіація допомагає глибше поглянути на конфлікт і знайти найкраще вирішення, щоб сторони могли один одного почути. Згадки про «швидкість», «конфіденційність» та «економічність» процедури – [31:03.080 - 31:12.080] Але в реальності це взагалі дешевше і швидше, ніж судовий процес. Суд коштує набагато дорожче, він буде йти дуже довго, навіть роками. Він може бути публічним. Тут все повністю конфіденційно. [31:21.080 - 31:28.080] Тут є дуже багато гнучкості. Тобто ви можете, як вам показувала, обрати панеліста. Ви можете обрати локацію онлайн чи в аудиторії. [31:52.080 - 32:03.080] В суді може бути багато всього. Тобто різних документів, зустріч і так далі. Тут це проходить набагато швидше і гладше. Дані чи оцінки низької обізнаності громадськості та професійних спільнот про медіацію – [21:30.080 --> 21:34.080] Зазвичай кожна сторона має своїх адвокатів, [21:34.080--> 21:42.080] і тут є такий дуже цікавий аспект, що зазвичай клієнти звертаються до нас вже зі своїми адвокатами, [21:42.080 --> 21:49.080] і панелісти люблять спілкуватися більше з адвокатами, [21:49.080 --> 21:54.080] і я скажу чому, тому що багато кейсів є складними. [21:54.080 --> 22:04.080] І люди пересічні громадяни не дуже розуміють всі аспекти медіації, арабітражу, юридичних якихось питань, [22:04.080 -->

22:10.080] тому що це дуже пов'язано з юридичною сферою. [22:10.080 --> 22:16.080] І для багатьох людей це складно зрозуміти, тому коли в них є адвокат, [22:24.080--> 22:32.080] Вони вважають, що це набагато ефективніше, це більш професійно, і можна швидше вирішити питання. [22:32.080--> 22:42.080] Можна подзвонити адвокату твоєї клієнти і все обговорити або обсудити якісь документи і так далі. Аргументи про актуальність медіації для збереження міжособистісних зв'язків та формування культури діалогу пряма цитата [55:35.080 --> 55:43.080] Медіація допомагає глибше поглянути на конфлікт і знайти найкраще вирішення, щоб сторони могли один одного почути.

3.3. Напрями вдосконалення сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні

За результатами проведеного контент-аналізу експертних матеріалів (10 відеороликів, з яких 5 українських та 5 іноземних), сімейна медіація в сучасній Україні чітко засвідчує свій потенціал як переважна, ефективна та гуманна технологія врегулювання сімейних конфліктів, що значно перевершує формальну систему судочинства. З огляду на те, що сімейна медіація знаходиться на етапі становлення, а термін «гармонізація відносин» не згадувався жодного разу (при 64 згадках «медіація» і 30 згадках «медіатор»), а 100% відео акцентували на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації та обговоренні ролі медіації у запобіганні майбутнім спорам, можна визначити такі ключові напрями вдосконалення. Основна мета – законодавче закріплення соціально-відновлювальної функції медіації. Необхідно запровадити на законодавчому рівні поняття «гармонізуюча функція» медіації (наразі 0 згадок), акцентуючи на довгостроковій стійкості сімейних відносин та соціальній резильєнтності, а не лише на процесуальних перевагах («швидкість», «конфіденційність», які згадувалися у 7 відео). Для посилення інтеграції з судовою системою (про перевантаження якої згадувалося у 5 відео) критично важливим є впровадження ефективних протоколів скерування суддями справ до медіації, переводячи опис ідеальних моделей взаємодії (згадано у 9 відео) у

практичні міжвідомчі інструкції. Нарешті, враховуючи, що лише в 1 відео згадувалася нестача кваліфікованих медіаторів, держава повинна підтримувати стандартизацію навчання та опанування нових методик для забезпечення високої якості послуг, що сприятиме інтеграції України до європейського правового поля (згадано у 3 відео).

Професійно-Методологічне Вдосконалення повинно бути спрямоване на поглиблення спеціалізації медіаторів та підвищення якості їхніх послуг. Хоча акцент на кваліфікації та етичних стандартах був у 9 відео, необхідно поглибити спеціалізацію медіаторів, особливо у сферах, пов’язаних із воєнними/посткризовими умовами (згадано у 2 відео): робота з травмою, вирішення спорів ВПО та реінтеграція. Критично важливо розробити чіткі інструменти для екологічної оцінки медіабельності справ, включаючи стандартизовані скринінгові процедури для мінімізації ризику травматизації учасників, враховуючи, що неможливість медіації (насильство, асиметрія влади) згадувалася у 5 відео. Незважаючи на те, що зниження напруги, керованість емоціями згадувалося у 10 відео, а творчість рішень – у всіх 10, необхідно продовжувати впроваджувати інноваційні та інтегративні техніки (з використанням проміжних онлайн/очних сесій, індивідуалізацію процесу) для забезпечення безпечного та контрольованого відновлення спілкування.

Комунікаційно-Соціологічне Вдосконалення спрямовано на підвищення обізнаності та формування культури діалогу. Враховуючи, що низька обізнаність громадськості згадувалася у 5 відео, необхідно розробити цільові комунікаційні кампанії. Акцент має бути не лише на перевагах над судом, а й на цінності медіації як технології збереження міжособистісних зв'язків та формування культури діалогу (згадано у 10 відео). Для посилення довіри слід заохочувати публікацію відгуків, що відображають суб'єктивну задоволеність (згадано у 6 відео) та якісні зміни у стосунках, а не лише статистику підписаних угод, що змістить фокус на якісній ефективності. Зрештою, необхідно активно позиціонувати медіацію як технологію майбутнього, пропагуючи її профілактичну функцію (запобігання майбутнім спорам), що було обговорено у

8 відео, як необхідний елемент національної резильєнтності та інструмент соціального відновлення.

Аналіз досвіду JAMS (США), представлений Марією Пархоменко, дає змогу чітко визначити, що для забезпечення високої ефективності сімейної медіації в Україні та її становлення як повноцінної технології гармонізації соціальних відносин необхідна інтеграція високих західних стандартів із збереженням та посиленням соціально-психологічного фокусу. Посилення кваліфікаційних вимог є критичним, оскільки досвід США підтверджує, що ефективність безпосередньо залежить від юридичної компетентності та великого практичного досвіду медіатора (колишні судді, адвокати). Це вимагає в Україні стандартизації навчання, акценту на юридичній освіті та запровадження обов'язкових тренінгів для підвищення компетентності. Наступним кроком є імплементація інституційної ефективності та гнучкості процедури: оскільки медіація позиціонується як «дешевше і швидше» та конфіденційніше за суд, необхідно розширити практику онлайн- та гібридних форматів, а також запровадити чіткі робочі протоколи, які слугують технологією контрольованого зниження емоційної напруги та сприяння комунікації. Найважливішим напрямом є зміна соціального фокусу: незважаючи на ефективність, американська модель має юридичну домінантність (термін «гармонізація» не згадується), тому для України необхідно розробити цільові комунікаційні кампанії для подолання низької обізнаності громадськості та змістити акцент із юридичної ефективності на соціально-психологічну цінність медіації – здатності допомагати сторонам «один одного почути» та зберегти міжособистісні зв'язки, позиціонуючи її як технологію формування культури діалогу та гармонізації відносин.

ВИСНОВКИ

Поняття «сімейна медіація» – це незалежний, неформальний і добровільний метод вирішення спорів шляхом переговорів за участю одного або кількох медіаторів для досягнення взаємоприйнятного вирішення сімейних конфліктів. Сімейна медіація використовується як метод позасудового вирішення сімейних конфліктів до суду, а також у процесі судового контролю за розглядом справи та на стадії виконання судових рішень.

Категорія «соціальні відносини» є центральною для розуміння контексту, в якому функціонує та розвивається сімейна медіація. Вона є складним та багатогранним явищем, що досліджується в межах різних наукових парадигм.

У вітчизняній науковій літературі, як зазначає М. П. Недюха, соціальні відносини визначаються у кількох аспектах:

а) система зв'язків між людьми, яка утворюється під час їх взаємодії в певному суспільстві, місці та часі.;

б) відносини рівності та справедливості між різними соціальними суб'єктами, що регулюють доступ до ресурсів та умови розвитку особистості з метою задоволення її потреб.

М. Лепський визначає основні етапи у 5 стадіях (морфологічній, функціональній, генетичній, соціально-технологічній, перспективний) системного дослідження в соціології.

Перший етап дослідження спрямований на ідентифікацію ключових складових соціальних процесів із урахуванням їх системної єдності. На цьому рівні виокремлюються базові типи соціальних систем: індивіди, родини, соціальні групи, організації, інститути, територіальні спільноти та глобальна спільнота. Аналіз здійснюється з погляду їхньої взаємодії в конкретних просторово-часових умовах і з урахуванням логіки розвитку відносин у межах політичних подій або конкретних ситуацій. За умов потужного зовнішнього впливу, зокрема під час війни, спостерігається тенденція до спрощення структури ключових елементів системи.

Другий етап передбачає визначення компонентної будови соціального процесу. На цьому рівні окреслюються стійкі поєднання елементів, або підсистеми: інституційно-організаційна, науково-освітня, нормативно-регулятивна, комунікативна, управлінсько-трансформаційна та підсистема безпеки суспільства. Важливим завданням є оцінка їхнього потенціалу та впливу на перебіг політичних процесів.

Третій етап зосереджується на предметному вимірі системи, що передбачає визначення її структурного «профілю» та характеру взаємозв'язків між елементами й компонентами в межах конкретного суспільства. Аналіз охоплює масштаби й рівні процесів (мета-, макро-, мезо- та мікрорівні), а також співвідношення внутрішніх і зовнішніх політичних процесів, їх спрямованість і ступінь інституціоналізованості.

Четвертий етап присвячений вивченню внутрішніх механізмів функціонування системи та взаємодії її складових. Ключовим є аналіз функціонального стану підсистем, який може відповідати нормі, характеризуватися зниженням або, навпаки, надмірністю функцій.

П'ятий етап охоплює аналіз зовнішнього середовища системи та її взаємодії з ним. У центрі уваги — комплексні суперечності між соціальною більшістю та суспільною цілісністю, громадянським суспільством і державою, а також між управлінськими механізмами та процесами самоорганізації. Для цього застосовуються кібернетичні моделі взаємодії системи з довкіллям.

Шостий етап має генетичний характер і спрямований на дослідження походження системи, що дає змогу простежити історичні умови її формування та етапи еволюційного розвитку.

Сьомий етап є прогностичним і стосується аналізу можливих напрямів подальшого розвитку системи. На цьому рівні формуються альтернативні сценарії майбутнього з використанням методів прогнозування та стратегічного планування.

Восьмий етап — соціально-технологічний — пов'язаний з об'єктивацією діяльності соціальних суб'єктів. Після визначення пошукового й нормативного

прогнозів здійснюється аналіз варіантів розвитку системи під впливом суб’єктної діяльності та моделювання альтернативних сценаріїв.

Дев’ятий етап розглядає інтерсуб’єктну взаємодію в єдності процесів управління та самоорганізації. У межах цього етапу аналізуються ціннісні орієнтації суб’єктів у ситуаціях конкуренції та солідарності, інновацій і спротиву, конфронтації та інтеграції. Процеси ухвалення рішень спрямовані на зниження рівня невизначеності в організаційних і самоорганізаційних практиках зменшення невизначеності в організаційних та самоорганізаційних процесах.

Ресурсно-орієнтовані технології медіації тісно пов'язані з концепцією резильєнтності сім'ї, а їхня основна мета – актуалізація наявних внутрішніх і зовнішніх ресурсів сім'ї та посилення її адаптаційного потенціалу. Такі методи, як техніка «ресурсного кола», наративна реконструкція та створення сімейного контракту, дозволяють не лише врегулювати конфлікт, але й сприяють зміцненню сімейної системи, її стійкості та внутрішній згуртованості.

Соціально-структурні технології медіації мають системний підхід і розглядають сім’ю як соціальний інститут з її ролями, функціями та межами. Вони спрямовані на відновлення рівноваги в системі «чоловік–жінка–дитина» та перегляд дисфункційних ролей і розподілу відповідальності. Основні методи включають генограмний аналіз, сімейну карту відносин, діагностику меж сім’ї та системну реконфігурацію ролей, що допомагає гармонізувати функції сім’ї, підвищити її адаптивність і зміцнити соціальну роль у громаді.

Процесуальна специфіка медіації визначається характером конфлікту, його особливостями, напруженістю та інтенсивністю взаємодії, цілями врегулювання спору, а також роллю третьої сторони, її впливом, регулюванням та контролем взаємодії сторін. Вона дозволяє зрозуміти, як відбувається вирішення конфлікту, у якій послідовності виконуються процедури та яким чином ведеться процес, що впливає на вибір тактики медіатора. Проте дослідження методів врегулювання конфліктів часто проводяться без повного уявлення про сам конфлікт, його універсальні та конкретні аспекти. Поєднання загального та конкретного потребує детального теоретичного аналізу, вивчення

кейсів, прецедентів та конкретних ситуацій для виявлення закономірностей вирішення спорів. Тому медіатор повинен вивчати процесуальні особливості медіації та інших способів врегулювання конфліктів не лише через формальні положення, а з огляду на загальні закономірності, специфіку конкретної ситуації та принципи законності і справедливості.

Для свого дослідження ми сформували програму, методологічну та методичну частину, інтерпретація, гайд та операціоналізацію Виходячи з методологічних переваг якісного підходу, для емпіричної частини даної дипломної роботи було обрано метод контен-аналіз. Цей метод є найбільш доречним для вивчення сімейної медіації як технології гармонізації. Його мета – розкрити багатогранність і глибину досліджуваної проблеми, акцентуючи увагу на особистому досвіді медіаторів та взаємозв'язках між явищами. На відміну від анкетування, контент аналіз дозволяє сімейному медіатору (в ролі дослідника) краще зрозуміти суб'єктивну логіку взаємодії між членами сім'ї, розумітися на технологіях які допоможуть гармонізувати відносини зрозуміти приховані мотиви та визначити найбільш ефективні стратегії для вирішення конфлікту чи непорозумінь.

Результати контент-аналізу 10 експертних відеоматеріалів (5 українських і 5 іноземних) засвідчили, що сімейна медіація в сучасній Україні має високий потенціал як ефективна, гуманна та переважна порівняно з судочинством технологія врегулювання сімейних конфліктів. Попри активне використання термінів «медіація» та «медіатор», поняття гармонізації відносин не фіксується, хоча всі матеріали акцентують на відновленні комунікації, збереженні співпраці та запобіганні майбутнім конфліктам.

Ключовими напрямами розвитку визначено: законодавче закріплення гармонізуючої та соціально-відновлювальної функції медіації; посилення інтеграції з судовою системою через ефективні механізми скерування справ; професійну спеціалізацію медіаторів з урахуванням воєнних і посткризових викликів; підвищення суспільної обізнаності та формування культури діалогу. Досвід США (JAMS) підтверджує важливість високих стандартів підготовки

медіаторів, водночас для України принциповим є збереження й посилення соціально-психологічного фокусу медіації як технології гармонізації соціальних відносин.

Реалізація сімейної медіації як ключової технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні вимагає створення чіткої правової основи, що регулює процедури, визначає права та обов'язки медіаторів, а також встановлює вимоги до їхньої професійної підготовки. З цією метою необхідно запровадити стандартизовану систему навчання, що включає обов’язкові тренінги для підвищення професійної компетентності. Впровадження цієї системи потрібно здійснювати на центральному рівні під керівництвом Міністерства соціальної політики України. На місцевому рівні впровадження забезпечується обласними (ОВА) та районними (РДА) органами, зокрема службами соціального захисту населення та службами у справах дітей. Ці служби відіграють вирішальну роль в організації та підтримці центрів соціальних служб, які надають послуги посередництва кризовим сім’ям. На рівні територіальної громади впровадження координує виконавчий комітет місцевої ради, забезпечуючи всебічну реалізацію сімейної медіації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Недюха М. П. «Суспільні відносини» та «соціальні відносини» як поняття політико-правової науки. *Наукові праці МАУП.* 2016. Вип. 49, № 2. С. 74–80.

2. Шульга М. Збій соціальної матриці : монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 284 с.

3. Філософсько-психологічні проблеми соціальної взаємодії в системі сучасного управління : монографія / за заг. ред. Н. Г. Діденко. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 194 с.

4. Даниляк А. В. Медіація як новітній засіб вирішення сімейних спорів. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2018. № 3. С. 56–58.

5. Леко Б., Чуйко Г. Медіація : підручник. Чернівці : Книги–XXI, 2014. 520 с.

6. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звєрєвої. 2-ге вид. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.Левін О. Л.

7. Соціологічна теорія суспільства. У: Соціологія. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 23–38.

8. Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 25.11.2025).

9. Інститут соціального та державного медіаторства : офіційний вебсайт. URL : https://www.isdm.pp.ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

10. Школа медіації : офіційний вебсайт. URL: https://mediation-school.com/ (дата звернення: 25.11.2025).

11. Буковинський центр медіації : офіційний вебсайт. URL: https://mediationbuk.org.ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

12. Український центр медіації : офіційна сторінка у Facebook. URL: https://www.facebook.com/profile.php?id=100083169708844 (дата звернення: 25.11.2025).

13. Центр медіації : офіційний вебсайт. URL: https://mediation-center.tilda.ws/ (дата звернення: 25.11.2025).

14. Національна асоціація медіаторів України. Партнери Академії. URL: https://mediation.ua/pro-akademiyu/partnery (дата звернення: 25.11.2025).

15. Центр медіації : офіційний вебсайт. URL: https://mediation-center.tilda.ws/ (дата звернення: 25.11.2025).

16. Асоціація фахівців з медіації України : офіційний вебсайт. URL: https://www.afmu.org.ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

17. Ukrainian Mediation Center : офіційна сторінка у Facebook. URL: https://www.facebook.com/UkrainianMediationCenter (дата звернення: 25.11.2025).

18. Національна асоціація медіаторів України : офіційний вебсайт. URL: https://namu.com.ua/ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

19. Центр медіації та діалогу : офіційний вебсайт. URL: https://cmg.org.ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

20. Ліга медіаторів України : офіційний вебсайт. URL: http://limu.org.ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

21. Львівський центр медіації : офіційний вебсайт. URL: https://mediation.lviv.ua/ (дата звернення: 25.11.2025).

22. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.

23. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

24. Коваленко Т. О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів. *Legal Science and Economics Journal (Юридично-економічний електронний журнал)*. 2019. № 6. URL: http://lsej.org.ua/6_2019/28.pdf (дата звернення: 25.11.2025).

25. Янгулов Е. П., Кулмамадова А. Д. Особливості впровадження стратегії сталого розвитку в Україні. *Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку* : матеріали IV Міжнародної

науково-практичної конференції (20 вересня 2022 р., Національний університет «Одеська політехніка»). Одеса, 2022. С. 72–74.

26. Явор О. А. Закономірності розвитку сімейної медіації в зарубіжних країнах та на Україні. URL: https://orcid.org/0000-0002-5461-6498 (дата звернення: 10.05.2024).

27. Омбудсман України Дмитро Лубінець підбив підсумки 2024 року. Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 31.12.2024. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/ombudsman-ukrayini-dmitro-lubinec-pidbiv-pidsumki-2024-roku (дата звернення: 28.11.2025).

28. Соціологія : підручник / за ред. Пічі В. М. Львів : Світ, 2014. 544 с.

29. Family. Encyclopedia Britannica. URL: https://www.britannica.com/topic/family-kinship (дата звернення: 10.11.2025).

30. Федяєва В. Л. Провідні теоретичні підходи до вивчення сім'ї в контексті сімейної педагогіки. Педагогічні науки : зб. наук. праць. 2013. Т. 1(64).

31. Sorokin P. A. Social and Cultural Dynamics. New York : American Book Company, 1937.

32. Sorokin P. A. Social and Cultural Dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law, and Social Relationships. New York : Transaction Publishers, 1957.

33. Соціологічні дослідження Р. Парка і Е. Берджесса. URL: https://stud.com.ua/5994/sotsiologiya/sotsiologichni_doslidzhennya_parku_berdzhessa (дата звернення: 11.11.2025).

34. Burgess, Ernest Watson. *Encyclopedia Britannica*. URL: https://www.britannica.com/biography/Ernest-Watson-Burgess (дата звернення: 11.11.2025).

35. Лепський М. А. Біографічний метод: конструктор дизайну методології дослідження : монографія / наук. ред. В. О. Скворець. Запоріжжя : ЦНСД, 2025. 456 с.

36. Кирієнко Л. А., Кушнарьов С. В. Психологічне забезпечення працівників ОВС та військовослужбовців Національної гвардії учасників

антитерористичної операції : монографія / за ред. В. О. Криволапчука. Київ, 2015. 123 с.

37. Папуча М. В. Проблеми психології особистісного розвитку. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2008. 384 с.

38. Шевчук О. Медіація як позасудовий метод врегулювання конфліктів. Актуальні проблеми правознавства. 2018. № 2. С. 97–102.

39. Aasland A., Lyska O. Local democracy in Ukrainian cities: civic participation and responsiveness of local authorities. *Post-Soviet Affairs*. 2016. Vol. 32(2). P. 152–175.

40. Кицак Т. Г. Соціально-трудові аспекти соціальної згуртованості суспільства. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика.* 2013. № 2. С. 171–175.

41. Полунєєв Ю. В. Соціальна згуртованість як складова економічного прориву. *Науковий вісник Ужгородського університету.* 2011. № 33. С. 161–165.

42. Чернета С., Карпінська Н. Медіація як спосіб вирішення соціальних конфліктів. *Humanitas.* 2022. № 4. С. 76–84. DOI: https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.4.10

43. Рудометкіна М. Особливості вирішення сімейних спорів: конфлікт чи медіація. *Юридична газета online*. 31 березня 2020. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/osoblivosti-virishennya-simeynihsporiv-konflikt-chi-mediaciya.html (дата звернення: 16.11.2025).

44. Рекомендація № R (98)1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах, ухваленої 21 січня 1998 року.

45. Філіп Маркус. Лекція «Відчуження батьків = психологічне насильство над дітьми». URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/prescentr/news/1058503/?fbclid=SwAR2uRWAXYS8S1ngxKclgsDHh7AaMr6kqhBA0bYNVsUQW97o0hkR5lK0gYE (дата звернення: 25.11.2025).

46. У Верховній Раді відбулася національна конференція «Законодавче регулювання медіації в Україні». Офіційний вебпортал Верховної Ради України.

18 липня 2019. URL: https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/179343.html (дата звернення: 25.11.2025).

47. Калмикова Л. Медіація: модний тренд чи нагальна потреба? *Вісник НААУ.* 2023. № 12(97). С. 32–40.

48. Рекомендація Rec (2002) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf (дата звернення: 10.04.2025).

49. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року з певних аспектів медіації у цивільних та комерційних справах. URL: https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 10.04.2024).

50. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації) : наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text (дата звернення: 10.04.2025).

51. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text (дата звернення: 10.04.2025).

52. Рєзнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2012. № 90. С. 10–15. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/jurydychni_nauky/artides/ (дата звернення: 20.05.2025).

53. Лукашевич М. П. Соціологія сім'ї: теорія і практика : навч. посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.

54. Сімейні цінності : практико-орієнтований посібник до навчальної програми «Сімейні цінності» / О. В. Мельник, Т. В. Кравченко, Л. В. Канішевська, І. П. Білоцерківець. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 136 с.

55. Чорна В. О., Калашнікова Л. В. Галузеві соціології. Соціологія сім'ї та молоді : методичні вказівки. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 40 с.

56. Лукашевич М. П. Л 84 Соціологія сім'ї: теорія і практика : навч. посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.

57. Збірник наукових праць «Сучасні тенденції психології та психотерапії: досвід та перспективи». Вінниця, 2021. 138 с.

58. Соціологія : підручник / за ред. В. Г. Городяненка. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 544 с.

59. Сімейна медіація: зміст, етапи та переваги цього способу вирішення конфліктів. URL: https://ldn.org.ua/consultations/simeyna-mediatsiia-zmist-etapy-ta-perevahy-ts-oho-sposobu-vyrishennia-konfliktiv/ (дата звернення: 20.05.2025).

60. Державне управління: удосконалення та розвиток. Електронний науковий журнал. 2019. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/ (дата звернення: 28.11.2025).

61. Філіп Маркус. Лекція «Відчуження батьків = психологічне насильство над дітьми». URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/prescentr/news/1058503/?fbclid=SwAR2uRWAXYS8S1ngxKclgsDHh7AaMr6kqhBA0bYNVsUQW97o0hkR5lK0gYE (дата звернення: 25.11.2025).

62. Мацієвський Ю. Теоретичні аспекти аналізу суспільних конфліктів: множинність концептуальних підходів. *Людина і політика.* 2004. № 3. С. 115–130.

63. Лепський М. А. Моделювання у системному дослідженні. Методологія досліджень мас-медіа: робоча книга (handbook) / ред. К. Г. Сіріньок-Долгарьової. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 156 с.

64. Соціологія: теорії середнього рівня : навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського ; Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін. Київ : Каравела, 2020. 356 с.

65. Березовська Л. І., Юрков О. С. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник. Мукачево : МДУ, 2016. 201 с.

66. Лукашевич М. П. Л 84 Соціологія сім'ї: теорія і практика: навч. посібник. Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. 186 с.

67. Маційовський Ю. Теоретичні аспекти аналізу суспільних конфліктів: множинність концептуальних підходів. *Людина і політика.* 2004. № 3. С. 115–130.

68. Сімейна медіація: зміст, етапи та переваги цього способу вирішення конфліктів. URL: https://ldn.org.ua/consultations/simeyna-mediatsiia-zmist-etapy-ta-perevahy-ts-oho-sposobu-vyrishennia-konfliktiv/ (дата звернення: 20.05.2024).

69. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник / В. Я. Галаган, В. Ф. Орлов, О. М. Отич, О. О. Фурса. Київ : ДЕТУТ, 2008. 422 с.

70. Системний аналіз у соціології : підручник / за заг. ред. М. В. Туленкова. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 508 с.

71. Serdiuk L. Z. (Ed.). Psykholohichni tekhnolohii spryiannia pozytyvnomu psykhnichnomu zdorov'iu riznykh verstv naselennia Ukrainy v umovakh voiennoho stanu ta pisliavoiennoho vidnovlennia: praktychnyi posibnyk. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 2024. 168 p. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742839/ (дата звернення: 20.11.2025).

72. Басенко О. М. Психологічні особливості прояву стресу та життєстійкості у дітей і підлітків в умовах воєнного конфлікту. *Теорія і практика сучасної психології.* 2019. № 5. Т. 2. С. 14–19. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2019/part_2/5.pdf (дата звернення: 21.11.2025).

73. Tsiuman T., Nahula O., Adamska Z. Psychological conditions of teacher's resilience during martial law. Pedahohichna osvita: *Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika.* 2020. № 38(2). P. 83–89. URL:

https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/351/440 (дата звернення: 11.11.2025).

74. Лепська Н. В. Резильєнтність як динамічна характеристика держави в умовах сучасних геополітичних процесів. *Політикус.* 2024. № 2. С. 154–159. URL: http://politicus.od.ua/2_2024/25.pdf (дата звернення: 01.10.2025).

75. Kokun O. The Ukrainian Population's War Losses and Their Psychological and Physical Health. *Journal of Loss and Trauma.* 2022. № 28(5). P. 434–447. DOI: https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2136612

76. Walsh F. Strengthening Family Resilience. 3rd ed. New York : The Guilford Press, 2016.

77. Henry K. E., Morris A. S., Harrist A. W. Family Resilience: Moving into the Third Wave. *Family Relations.* 2015. Vol. 64(1). P. 22–43.

78. McCubbin H. I., Patterson J. M. The family stress process: The Double ABCX Model of adjustment and adaptation. Social stress and the family: Advances and developments in family stress theory and research / H. I. McCubbin, M. Sussman, J. M. Patterson (Eds.). New York : Haworth Press, 1983. P. 7–37.

79. Westphal M., Bonanno G. Posttraumatic growth and resilience to trauma: Different sides of the same coin or different coins? *Applied Psychology: An International Review.* 2007. Vol. 56. P. 417–427.

80. Правосуддя майбутнього: у Верховному Суді обговорили перспективи розвитку судочинства. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1550958/ (дата звернення: 28.11.2025).

81. Lushyn P. V., Sukhenko Y. V. Systemic resilience: an ecofacilitative perspective on the example of parent-child relationships. *Bulletin of Social and Behavioral Sciences; Management and Administration.* 2025. Issue 31(60). DOI: 10.58442/3041-1858-2025-31(60). URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/31_60_2025/admin/Bulletin_31_60_sciences_Social_and_Behav_Manag_Admin_Pavlo%20Lushyn_Yana%20Sukhenko.pdf (дата звернення: 30.11.2025).

82. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. Кременчук, 2015. 136 с.

83. Постовий В. Г. Філософія сучасної української сім'ї. *Педагогіка і психологія.* 2008. № 3–4. С. 71–87.

84. Резильєнтність соціальних систем в кризових станах. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/371927912_REZILENTNIST_SOCIALNIH_SISTEM_V_KRIZOVIH_STANAH (дата звернення: 28.11.2025).

85. Шульга М. Збій соціальної матриці : монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 284 с.

86. Шумко Я. Трансформація інституту сім'ї в сучасних умовах: психолого-правовий аспект. *Юридична психологія.* 2024. № 1(34). С. 154–161. DOI: 10.33270/03243401.154

87. Цуркаленко Д. П. Протидія дитячій злочинності в умовах воєнного стану. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10367/1/24.pdf (дата звернення: 28.11.2025).

88. Головченко А. Роль сімейної медіації в ефективності вирішення сімейних спорів. URL: http://rtpp.com.ua (дата звернення: 20.04.2025).

89. Popov V. A. The role of mediation in resolving family disputes: advantages and disadvantages. *Scientific Journal of Uzhhorod National University. Series: Law.* 2025. (87:1). P. 246–251. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.36 (дата звернення: 28.11.2025).

90. Можечук Л. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник ДДУВС.* 2021. Спец. вип. № 2. С. 650–655.

91. Медіація в сімейних спорах: шлях до примирення, порозуміння та врегулювання. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/mediaciya-usimeynih-sporah-shlyah-do-primirennya-porozuminnya-ta-vregulyuvannya.html (дата звернення: 28.11.2025).

92. Баранова В. М. Застосування інституту медіації в справах як спосіб позасудового вирішення правових конфліктів. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 5. URL: https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/5.pdf (дата звернення: 28.11.2025).

93. Попов В. А. Роль медіації у вирішенні сімейних спорів: переваги та недоліки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 87(1). С. 246–251.

94. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Окремі аспекти альтернативного вирішення спорів при врегулюванні сімейних конфліктів. *Приватне право і підприємництво.* 2016. Вип. 15. С. 158–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2016_15_41 (дата звернення: 16.11.2025).

95. Гринько І. М. Проблеми правового регулювання медіації в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Юридичний вісник України.* 2025. № 2(23). URL: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2025/23.pdf (дата звернення: 28.11.2025).

96. Голобородько Д. В. Структура та види медіаційної діяльності. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 4(78). С. 207–211. DOI: https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.31

97. Перевантаження судів та формальний розгляд справ: що відбувається в судових процесах щодо війни? ГО «Медійна ініціатива за права людини» USAID. URL: https://mipl.org.ua/perevantazhennya-sudiv-ta-formalnyj-rozglyad-sprav-shho-vidbuvayetsya-v-sudovyh-proczesah-shhodo-vijny (дата звернення: 28.11.2025).

98. Щукін О. С. Добровільність як основоположний принцип медіації під час вирішення індивідуальних трудових конфліктів. *Право і суспільство.* 2015. № 5(2). С. 125–132.

99. Зцілення ран конфлікту. Медіація може допомогти. Київ : Видавництво РАЦІО, 2024. 344 с.

100. Ульянова Г. О. Актуальні питання запровадження медіації у сфері права інтелектуальної власності. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2010. № 3. С. 66–68.

101. Лепський М. А. Соціологія медіації та миротворення : до питання про загальну теорію медіації : монографія. Запоріжжя : ЦНСД, 2023. 160 с.

102. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки : колективна монографія / Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, І. О. Курило та ін. ; за ред. Е. М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. 320 с.

103. Dispute Resolution Resource Center. American Bar Association. Washington, DC, 2024. URL: https://www.americanbar.org/groups/dispute_resolution/resources/ (дата звернення: 28.11.2025).

104. Bush R. A. B., Folger J. P. The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict. New York : Jossey-Bass, 2005

105. Гретченко Л. Сімейні та спадкові відносини під час війни: актуальна практика. URL: https://www.hsa.org.ua/lectors/gretchenko-larysa/articles/simeini-ta-spadkovi-vidnosini-pid-cas-viini-aktualna-praktika (дата звернення: 28.11.2025).

106. Залізняк В. А. Медіація у вирішенні господарських спорів. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/24_11_2015/2017/19_pdf.pdf (дата звернення: 28.11.2025).

107. Вікторчук М. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів в Україні. URL: https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/513/461 (дата звернення: 28.11.2025).

108. Hmuzhynska Ye., Morek R. Mediatsiia: teoriia i praktyka : monohrafiia. Varshava : Wolters Kluwer Polska, 2018. 312 p.

109. Winslade J., Monk G. A. Narrative Approach to Mediation. 2017.

110. Umbreit M. S. Humanistic Mediation. A Transformative Journey of Peacemaking. *Mediation Quaterly.* 1997. 14. P. 201–213.

111. Калмикова Л. Медіація: модний тренд чи нагальна потреба? *Вісник НААУ. 2023.* № 12(97). С. 32–40.

112. Приходько В. Ю. Медіація як альтернативний метод вирішення конфліктів та її перспективи в України. *Молодий вчений.* 2018. № 4(2). С. 743–746.

113. Шмаленко Ю. І., Сиротенко П. С. Психологічна підтримка та сімейна медіація для батьків дітей з РАС в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки.* 2025. № 10(56). С. 2079–2092. DOI: 10.52058/2786-4952-2025-10(56)-2079-2092 (дата звернення: 30.11.2025).

114. Фсу-говорили про сучасні практики медіації й арбітражу. Запорізький національний університет. 2025. URL: https://www.znu.edu.ua/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=66768&lang=ukr&news_code=na-fsu-govorili-pro-suchasni-praktiki-mediatsiyi-j-arbitrazhu (дата звернення: 28.11.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма соціологічного дослідження

на тему «Сімейна медіація як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні»

І. Методологічна частина

Обґрунтування проблеми дослідження. Проблема дослідження полягає полягає у необхідності наукового обґрунтування, систематизації та вдосконалення механізмів впровадження сімейної медіації в Україні на її початковому етапі розвитку, що зумовлено низкою критичних факторів. Незважаючи на законодавче визнання, практика сімейної медіації в країні залишається недостатньо стандартизованою та фрагментованою. Існує дефіцит глибоких емпіричних досліджень щодо її реальної ефективності та впливу на довгострокову стабільність сімейних відносин у вітчизняних реаліях. Актуальність дослідження зумовлена об'єктивною потребою у розбудові дієвої, якісної та інституційно забезпеченої системи сімейної медіації як ключової технології відновлення та гармонізації соціальних відносин в Україні, що перебуває лише на етапі свого розвитку і потребує науково обґрунтованих рекомендацій для подолання виявлених прогалин у практиці та освіті.

Мета цього дослідження є визначення детермінантів розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні.

Об’єктом дослідження є сім’я як мікросистема соціальних відносин у сучасній Україні.

Предметом дослідження – детермінанти оптимізації розвитку сімейної медіації як технології гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні.

Завдання дослідження:

- обґрунтувати соціологічного дослідження розвитку сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні;
- представити соціологічного дослідження як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні;

- визначити напрями вдосконалення сімейної медіації як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні

Інтерпретація основних понять дослідження:

1. Сімейні конфлікти - це протиборство між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів.

2. Сімейна медіація – це процес, у якому незалежний посередник допомагає подружжю або родичам розв'язувати конфлікти та досягати взаємоприйнятних домовленостей. Цей підхід часто використовується у випадках розлучень, розділу майна, визначення місця проживання дітей та інших сімейних питань.

3. Сімейні проблеми – це труднощі та конфлікти, які виникають у сімейних стосунках і впливають на емоційне, психологічне та соціальне благополуччя членів сім'ї. Вони можуть бути викликані різними факторами: труднощами спілкування, фінансовими проблемами, різними підходами до виховання, конфліктами між партнерами, проблемами зі здоров'ям, зовнішніми стресовими ситуаціями. Сімейні проблеми можуть проявлятися у формі суперечок, непорозумінь, емоційної дистанції тощо, але вони також можуть проявлятися у формі більш серйозних криз, які потребують професійного втручання та лікування.

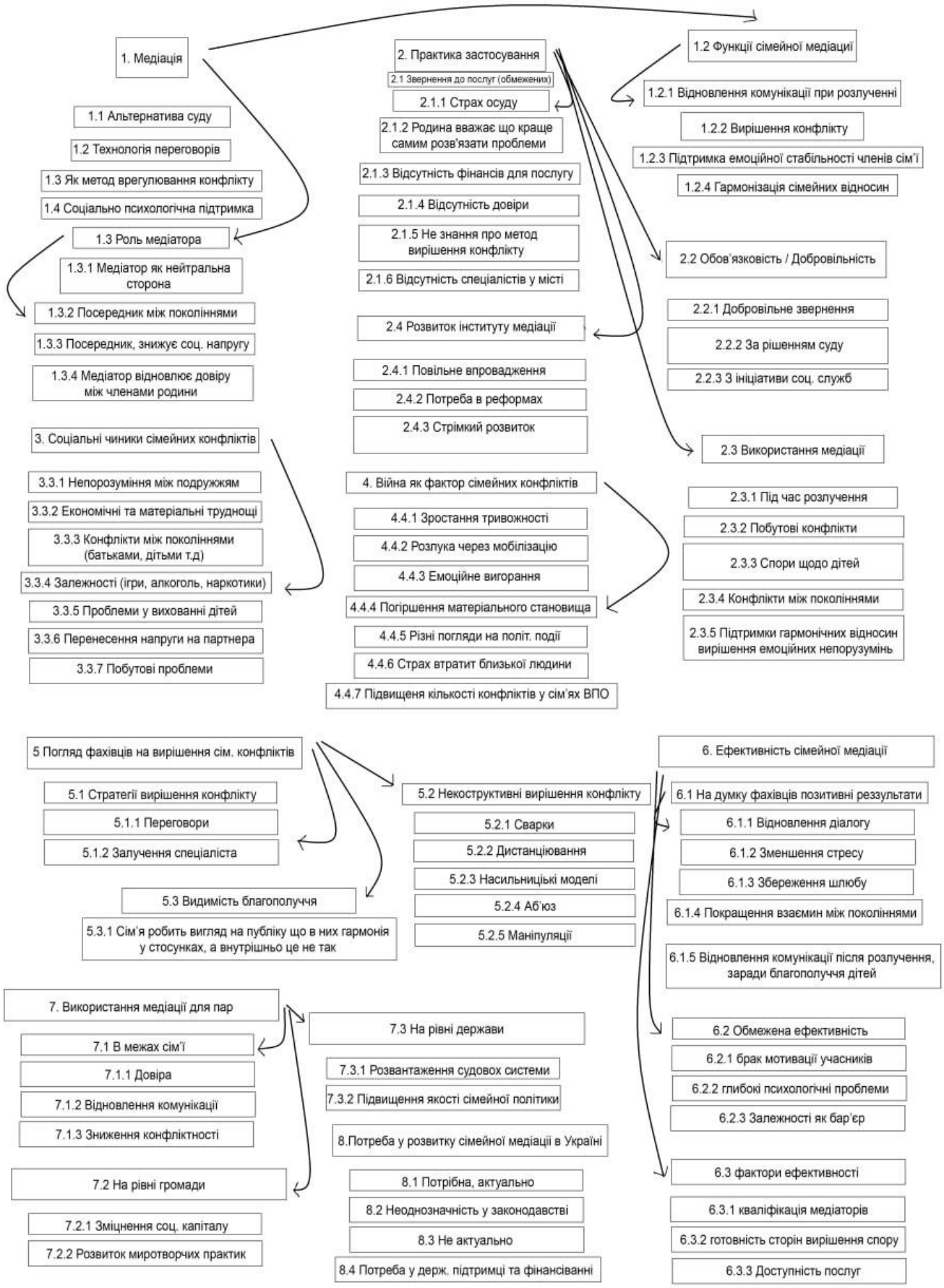
4. Сім'я – це соціальна група, що складається з людей, пов'язаних кров'ю, шлюбом або усиновленням, які живуть разом і підтримують один одного економічно, емоційно та соціально. Сім'я є основним осередком суспільства, що забезпечує фізичну, економічну та емоційну підтримку своїх членів, сприяє вихованню дітей і підтриманню культурних і моральних цінностей.

5. Гармонійні відносини —що означає злагоджені та взаємоузгоджені стосунки, де панує рівновага, повага та спільні цілі. Стан, коли окремі особистості (у будь-якій взаємодії) узгоджені між собою і відчувають єдність та взаємодоповнення, а не конфлікт чи протистояння.

6. Комунікація (від лат. communico – спілкуюся з кимось; повідомлення, зв'язок) – термін, що окреслює людську взаємодію у світі.

7. Інституції- це стійкі, цілеспрямовані структури або механізми соціального порядку та співпраці, які впливають на поведінку індивідів і груп у суспільстві. Вони можуть включати офіційні організації, правила, норми та процедури, які регулюють різні аспекти суспільного життя. Інституції включають уряд, економіку, суспільство, культуру тощо.

Операціоналізація

Додаток Б

Гайд
для проведення контент аналізу
«Сімейна медіація як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні»

Підсилюємо акцент на сприйнятті технологія гармонізації соціальних відносин:
- *сімейна медіація як технологія для вирішення конфлікту*
- *основні етапи сімейної медіації та пояснити функціонування цієї процедури з практичного погляду*,
- *спеціалізовані навички необхідні для максимально безпечного та екологічного врегулювання конфлікту*
- *медіація як інтегративний інструмент , який замінює судове втручання, досягаючи врегулювання конфлікту*

ТЕМА	ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ
ВСТУП	
Ціль: Загальна Ідентифікація Контенту	1.1. Джерело публікації 1.2. Дата публікації 1.3. Обсяг матеріалу 1.4. Тип контенту
1. Медіація в обгрунтуванні експертів (основний акцент)	
Ціль: «*Виявити домінантні аргументи експертів щодо сімейної медіації, які її аспекти вони вважають найважливішими для інтеграції в систему врегулювання конфліктів.»*	Згадки про переваги медіації над судом Акцент на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації. Акцент на кваліфікації, спеціалізації та етичних стандартах медіатора.
2. Практика застосування медіації як інструмент вирішення конфлікту,	
Ціль: *Визначенні, аналізі та систематизації практичних механізмів застосування медіації як ефективного інструменту для*	Згадки про онлайн/офлайн медіацію, кількість спільних/індивідуальних сесій . Відгуки чи аналіз, що відображають суб'єктивну задоволеність учасників процесом та результатом Опис зміни практики у відповідь на воєнні/посткризові умови

позасудового врегулювання конфліктів.	Акцент на творчості та індивідуалізації рішень у медіаційній угоді (на відміну від шаблонних судових рішень).
3. Погляд фахівців на вирішення конфліктів.	
***Ціль**: «Виявленні, систематизації та критичному аналізі точок зору, підходів і методів, які фахівці різних галузей пропонують або застосовують для ефективного та якісного вирішення конфліктів.»*	Які конкретні інструменти (медіація, суд, переговори, консультування) фахівець рекомендує як основні. Опис ідеальних моделей взаємодії та спільних робочих протоколів Як фахівці оцінюють екологічність чи травматичність різних методів
4. Функції сімейної медіації	
***Ціль:** «Визначити ключові функції сімейної медіації, з'ясувавши, як вони працюють на практиці для гармонізації відносин і досягнення довгострокової стійкості сім'ї.»*	Опис функцій медіатора щодо зниження напруги, керованості емоціями, запобігання ескалації. Обговорення ролі медіації у запобіганні майбутнім спорам (як "щеплення" від конфліктів) та реконфліктизації. Згадки про "швидкість", "конфіденційність" та "економічність" (витрати часу/грошей) процедури.
5. Ефектівність застосування та її обмеження	
***Ціль:** «Комплексна оцінка ефективності застосування медіації як технології врегулювання конфліктів та ідентифікації її внутрішніх і зовнішніх обмежень.»*	Оцінка зниження психологічного стресу та травматизації. Згадки про ситуації, де медіація неможлива (наприклад, випадки домашнього насильства, гостра залежність, асиметрія влади) Дані чи оцінки низької обізнаності громадськості та професійних спільнот про медіацію. Згадки про нестачу кваліфікованих та спеціалізованих медіаторів.
6. Актуальність застосування медіації на сьогоднішній день	
«Визначенні та обґрунтуванні гострої актуальності застосування медіації в сучасному	Обґрунтування актуальності медіації через перевантаження судової системи Аргументи про актуальність медіації для збереження міжособистісних зв'язків та формування культури діалогу. Актуальність медіації для інтеграції України до європейського правового поля та відповідності міжнародним стандартам вирішення спорів.

українському суспільстві».	
ЗАВЕРШЕННЯ	

Відео	«Особливості застосування сімейної медіації» Ганна Гаро детально пояснює, як працює сімейна медіація, її переваги, підходи.	«Вебінар: Сімейна медіація в період війни: практика українських медіаторів»	«Медіація у сімейних правовідносинах»	«Панель 1: Позасудова та присудова сімейна медіація»	«Тетяна Білик та Анна Зубачова: Що таке сімейна медіація?»	Understanding the Power of Mediation to Settle Your Case	Must-Follow Rules for Successful Divorce Mediation	Child Inclusive Mediation	FMW 2025 – The importance of Child Inclusive Mediation	How Mediation & Tech Can Save Families From
1. Медіація- 2. Гармонізаціявідносини- 3. Медіатор 4. Конфлікт	Медіація — 11 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 1 раз Конфлікт — 1 раз	Медіація — 10 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 7 разів Конфлікт — 2 рази	Медіація — 3 рази Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 2 рази Конфлікт — 1 раз	Медіація — 9 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 1 раз Конфлікт — 3 рази	Медіація — 15 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 4 рази Конфлікт — 2 рази	Медіація — 3 рази Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 9 разів Конфлікт — 0 разів	Медіація — 5 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 3 рази Конфлікт — 0 разів	Медіація — 4 рази Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 0 разів Конфлікт — 0 разів	Медіація — 0 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 0 разів Конфлікт — 0 разів	Медіація — 4 рази Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 4 рази Конфлікт — 0 разів
Блок 1. Медіація в обґрунтуванні експертів (основний акцент)										
Згадки про переваги медіації над судом	[00:28 → 00:39] – «…попередній адвокат мене затягує в суди, а я судитися не хочу, тому що мені це болить.» [00:39 → 00:45] – «Я розумію, що буде витрачена дуже велика кількість грошей, часу, і не факт, що буде		[00:04.640 → 00:10.840] – «…можна вирішити спір і конфлікт без звернення до формальної системи судочинства.» [01:01.000 → 01:06.000] –	[17:13 → 17:16] – «Разом з тим ключовою відмінністю цих двох примирних процедур є врегулювання конфлікту з використанням різної волевої	[01:19 → 01:27] – «І, як ми всі знаємо, після суду ще ніхто не став щасливий, і відношення ніколи не налаживаються.» [15:51 →	[19:49.480 → 19:56.200] «вони не хочуть йти до суду. Вони хочуть, щоб їм допоміг адвокат у	[07:03.480 → 07:11.000] «люди вдаються до медіації, бо вважають, що це зменшить їхні витрати та їхні	[05:26.240 → 05:36.840] “це рішення, які мають приймати батьки, або якщо батьки не можуть	[01:53.200 --> 02:07.120] «…це посилений поштовх до позасудового вирішенн	[00:59.900 → 01:07.500] перевага медіації — суд не дає емоційної підтримки → «Суд дав їм купу паперів, термін, і

	результат.» [03:01 → 03:07] – «…друга сторона забрала свою заяву… і ми зараз у стадії переговорів.» [03:50 → 04:01] – «…медіація прекрасна… знаходите найбільш ефективне рішення, яке задовольняє клієнта.» [04:35 → 04:42] – «До суду вони в жодному разі не підуть, тому що… будуть робитися репортажі…» [04:58 → 05:01] – «І сімейна медіація є найкращим способом для цього.» [06:31 → 06:35] – «…коли сторони обмежені часовими межами… медіація – це найбільш швидкий процес…» [06:42 → 06:49] – «Медіація може тривати від одного до двох місяців…» [06:49 → 06:57] – «Якщо це комерційна медіація, вона може завершитися навіть за тиждень…»		«Основною з переваг є повний контроль сторонами конфлікту над процесом прийняття рішень.» [01:09.160 → 01:14.200] – «остаточне розв’язання конфліктного питання залежить саме від сторін, а не від суду.»	поведінки учасників.» [17:55 → 17:58] – «Зазвичай суддя… приймає рішення за сторони конфлікту, а не є учасником перемовин…» [04:49 → 04:53] – «От саме такі справи показують, що суду не завжди вистачає швидкості, гнучкості і адаптивності вирішення сімейних конфліктів.»	15:59] – «Суд, адвокати, купа паперів і витраченого часу… чи малі суми за юридичні послуги…» [16:01 → 16:07] – «І не факт, що все закінчиться скоро і влаштує обидві сторони.»	підвищенні ефективності в медіації» [30:21.160 → 30:27.800] «припущення, що клієнти спробують медіації… перше, що запитає суддя — чи хочете ви спробувати медіацію»	юридичні витрати» [13:51.320 → 14:02.600] «Я не суддя... У медіації такого не відбувається» [21:06.280 → 21:12.200] «Розлучення без суду, більш мирне рішення»	дійти згоди, тоді зрештою судом або арбітром”	я спорів та зосередження уваги протягом останніх 10 років на сім'ях справжня спроба вирішити питання між собою поза судовою ареною…» [02:52.480 --> 03:03.680] «Тож справжній поштовх до того, щоб сім'ї вживали відповідальність та вирішення питань між собою поза судом означало, що ми мали щоб розробити	жодного емоційного керівництва.» [02:10.180 → 02:17.460] → «…наш судовий процес не призначений для вирішення складнощі сімейного життя.» [02:23.060 → 02:30.060] «…угод не просто суворій судове рішення.»

									механізми та способи, за допомогою яких ми гарантуємо, що голос дитини буде почутим …» [28:35.280 --> 28:42.800] «…і це дозволило їм приймати рішення та мати змогу вийти за межі судової арени та залагодити ситуацію» [29:00.320 --> 29:09.680] «…ця невизначеність, яку це йому принесло,	

									нестабільність та невпевненість, яку це означало для нього, і вона тривала вже кілька місяців, тому що ці судові процеси не швидкі»	
Акцент на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації.	[01:15 → 01:22] – «…дуже глибоко пропрацьовую те, чому сторона так діє…» [02:33 → 02:37] – «…ваша позиція потягнула принципову позицію другої сторони.» [02:42 → 02:50] – «…будуть страждати інтереси дитини, тому що мама почне маніпулювати…» [03:28 → 03:35] – «…я дуже рада, що ви з'явилися… було емоційно жахливо вирішувати питання з попереднім адвокатом…» [03:42 → 03:50] – «…зараз, дякуючи вам, ми знаходимося в стадії переговорів.»	[01:18:38 → 01:18:50] – «І ми якраз працювали над налагодженням комунікації тата з дитиною, через налагодження їхньої комунікації, через такі проговорювання усіх їхніх страхів.» [01:18:50 → 01:18:59] – «Проговорювання таких образ, які лишилися тут непроговорені, та ось цей страх взаємного викрадення.» [01:18:11 → 01:18:23] – «Чого досягли? Тим, що дійсно комунікація була налагоджена, були встановлені на	[00:14.600 → 00:18.880] – «…допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації.» [00:30.280 → 00:37.440] – «…допомагає відновити порозуміння та встановити мирну комунікацію.» [01:24.400 → 01:27.680] – «…можливість збереження чи відновлення ділових взаємин.»	[21:30 → 21:33] – «Сторони, розв'язуючи за допомогою медіації власні проблеми…» [21:33 → 21:36] – «…вони фактично націлені на збереження нормальних відносин у майбутньому.» [21:45 → 21:48] – «Вони змінюють соціальний простір і творять мирне суспільне середовище.»	[01:12 → 01:19] – «Після сімейної медіації люди вистановлюють відносини.» [01:27 → 01:33] – «…в процесі сімейної медіації сторони знаходять взаємопониманя.» [01:33 → 01:37] – «…в режимі діалогу вистраюють нові відношення.» [01:37 → 01:39] – «…можуть договоритися	[23:17.960 → 23:22.520] «залученість, зв'язок і комунікація є надзвичайно важливими»	[01:04.520 → 01:11.440] «пройти як найлегше… з угодою, що тобі підходить» [04:48.320 → 05:04.000] «послухайте, що каже інша людина» [15:00.600 → 15:10.600] «ставитися одне до одного з повагою» [16:48.520 → 16:52.040] «щоб допомогти вам впоратися з	[00:37.040 → 00:41.680] "щоб допомогти вони говорять про домовленості щодо своїх дітей" [05:56.480 → 06:01.240] "коли ти переживаєш розлука, бо ти досить часто почуваєш	[03:18.400 --> 03:23.760] «…це справді важливо і критично важливо у роботі, яку ми виконуємо, щоб батьки розуміли речі зі своїх з точки зору дитини…» [03:58.240 --> 04:04.160] «…це зрештою	[01:17.460 → 01:23.060] «Медіація покликана допомогти людям вийти з режиму бою та працювати разом.» [02:30.060 → 02:37.340] «…вони мали душевний спокій, знаючи, що контролюють ситуацію…»

	[05:01 → 05:09] – «…коли роздратування та емоції конфліктуючих сторін перешкоджають ефективному спілкуванню.» [05:47 → 05:54] – «…емоції заважають мислити, жити, думати…» [06:17 → 06:22] – «…незалежний посередник трошки пригасив їхні емоції…» [06:22 → 06:27] – «…вони повернулися до вас з холодним серцем і розумом…»	той час онлайн-комунікація…» [01:18:23 → 01:18:33] – «…тобто були проміжні рішення з поступовим очним та живим спілкуванням.» [40:20 → 40:26] – «…це дійсно те, що зберегло психіку в нормальному стані…» [40:39 → 40:48] – «…ми дуже багато говорили про свої емоції, про як зберегти цей ресурсний стан…»			про тих конфліктах, яких є.» [13:43 → 13:55] – «…батьки можуть нанести психологічно-емоціональну травму своєму дітю.»		цими емоціями»	ся жахливо” [06:10.080 → 06:18.080] “допоможе їм знайти шлях вперед, а не завжди, я впевнений, але часто саме так і було”	означає, що їхні тоді батьки можуть певним чином визначити пріоритети емоційного та психологічного благополуччя своїх дітей.» [34:20.560 --> 34:26.960] «…але, зрештою, знаєте, небажання, ніби бажання мати можливість отримати якусь корисну інформацію відгуки дітей про їхній досвід у процесі…»	

									[34:20.560 --> 34:40.000] «…60% дітей насправді казали, але все стало краще, знаєте, протягом двох Протягом тижнів посередництва вони казали, що так, справи вже починають налагоджуватися. краще…» [34:52.960 --> 35:01.760] «…медіатори часто працюють з батькам на цьому етапі та підтримка їх у пошуку шляхів	

									покращення свого спілкування, їхня співпраця один з одним…» [59:06.400 --> 59:15.840] «…я знаю, що робота, яку виконує Кеті, ви знаєте, безумовно покращує стосунки між батьками та дітьми, і вони справді розвиваються в цих застоях де діти не бачать одного з батьків…»	
Акцент на кваліфікації, спеціалізації та етичних стандартах медіатора	[01:03 → 01:09] – «…я дуже глибоко пропрацьовую причини поведінки сторони перед тим, як давати рекомендації.» [05:01 → 05:09] – «…важливо залучати	[06:46 → 06:52] – «Як медіатор я вже практикую 5 років. Саме спеціалізуюсь на сімейні медіації.» [01:24:48 → 01:24:53] – «Відразу скажу, що	[00:23.120 → 00:30.280] – «…спеціально підготовлений посередник, який сприяє досягненню згоди.»		[08:17 → 08:26] – «Медіація знаходиться на стику юриспруденції, психології, соціології…»	[21:21.640 → 21:27.960] «всім адвокатам, які співпрацюють,	[02:23.080 → 02:34.400] «ми пройшли дуже формальне навчання… нас усіх	[01:33.520 → 01:38.560] “тоді медіація Кодекс практики пропонує	[00:14.160 --> 00:21.600] «…я Мей Бледж, і я сімейний медіатор, що	

	незалежного посередника, який володіє навичками роботи з емоціями.» [06:17 → 06:22] – «…незалежний посередник трошки пригасив їхні емоції, дав змогу мислити тверезіше.»	нейтральними бути неможливо.» [01:25:00 → 01:25:08] – «Але ми працюємо саме над збереженням нейтральної позиції.» [01:25:14 → 01:25:23] – «…де відбувається саме глибина рефлексія і розуміння того, що мене чіпляє і як я можу собі допомогти з цим впоратися.» [01:25:33 → 01:25:40] – «…супервізійні групи і групи психологічної підтримки, які в нас працювали.»			[08:42 → 08:48] – «…у нас працюють юристи, психологи, адвокати, бувші судді, економісти.» [08:54 → 09:00] – «…і дуже добре працюють, є хорошими спеціалістами.»	потрібно пройти навчання з медіації»	навчили медіювати» [05:31.160 → 05:53.960] опис «адвоката, який любить медіацію»	їм надати можливість висловитися” [02:24.520 → 02:30.960] “ми підписуємо угоду, яка фіксує ці правила” [03:02.520 → 03:09.680] “тоді конфіденційність не застосовуватиметься, але це також пояснили це і дітям”	спеціалізується на питаннях, пов'язаних з дітьми…» [00:37.120 --> 00:43.440] «Я багато займаюся медіацією, що враховує інтереси дітей… Я також досить багато займаюся інтегрованою медіацією та є професійним консультантом-практиком.» [07:56.480 --> 08:03.040] «…Медіатори з питань медіації, що враховують

									інтереси дітей, повинні пройти додаткове навчання, тому ми повинні його відвідувати.» [08:03.040 --> 08:09.520] «…додаткове навчання для проведення медіації за участю дітей, щоб її могли проводити лише спеціалізовані медіатори …» [15:01.040 --> 15:07.200] «…такі собі основні цінності, і я вважаю, що ми намагаємося їх досягти	

									по всій довжині …»	
Блок 2. Практика застосування медіації як інструмент вирішення конфлікту,										
Згадки про онлайн/офлайн медіацію, кількість спільних/індивідуальних сесій	[06:31 → 06:35] – «…коли сторони обмежені часовими межами, вони звертаються до медіації, бо це найшвидший процес.» [06:42 → 06:49] – «Медіація може тривати від одного до двох місяців залежно від кількості зустрічей.» [06:49 → 06:57] – «Комерційна медіація може завершитися навіть за тиждень — іноді це одна-дві сесії.»	[51:28 → 51:36] – «…через індивідуальні зустрічі з батьком і з матір'ю, ми провели по дві індивідуальні зустрічі з кожним.» [01:18:11 → 01:18:23] – «…були встановлені на той час онлайн-комунікація…» [01:18:23 → 01:18:33] – «…поступове очне та живе спілкування.» [35:11 → 35:17] – «І можливість працювати онлайн, дякуючи онлайну…»			[06:33 → 06:41] – «До першої сумісної зустрічі є ще попередні зі сторонами, з кожної сторони однакові.» [06:41 → 06:49] – «Наші медіатори… за одну зустрічі вже допомогли людям, вони вийшли з готовими домовленостями.»	[04:42.640 → 04:49.840] «я займаюся виключно посередництвом онлайн»	[01:38.720 → 01:53.280] «сидять зі мною або в Zoom, або особисто»		[04:41.440 --> 04:59.760] «…кроки в процесі медіації для дітей, що інклюзивно працюють, це свого роду спрощена діаграма, яку ми маємо тут, але важливо сказати тим із вас, хто слухає, що перший крок насправді У процесі медіації з урахуванням інтересів	[04:48.220 → 04:53.300] «…пропонуючи онлайн-медіацію, що полегшує отримання необхідної допомоги…»

									дітей обох батьків мають бути присутні ми на зустрічі МІАМ…» [04:59.760 --> 05:06.080] «…зустрі ч з оцінки інформаці ї про медіацію, тож це обов'язко во, якщо ми збираємо ся це розглянут и будь-яке посередн ицтво, що враховує інтереси дітей…» [05:12.960 --> 05:24.560] «…батьки повинні були б бути присутні ми на спільном	

									у засіданні, і на спільному у засіданні, яке цього не робить Я маю на увазі, що вони обов'язково будуть в одній кімнаті, але це означає, що вони будуть відвідування спільної сесії, яка відбувається одночасно, наприклад, у рамках трансферної медіації де батьки, можливо, можуть бути в окремих кімнатах …» [09:28.800 --> 09:37.440]	

									«…зустріч може тривати від 30 хвилин до години, іноді трохи довше залежно від віку дитини та того, скільки вона хоче сказати…» [17:30.320 --> 17:36.560] «…спеціалізована кімната в наших офісах… окрема кімната, яка дуже зручний для дітей та дуже орієнтований на дітей…» [17:57.680 --> 18:02.080] «…інклюзивну дитячу зустріч	

									онлайн у сім'ї це насправді не вплинуло на рішення так, як люди вважають, що могло б…» [18:30.320 --> 18:37.840] «…потрібно запитати молоду людину, де вона почувати меться найкомфортніше проведення цієї зустрічі та надання їм варіантів, які вони обирають …»	
Відгуки чи аналіз, що відображають суб'єктивну задоволеність учасників	[03:28 → 03:35] – «…я дуже рада, що ви з'явилися, бо емоційно було жахливо вирішувати питання з	[01:18:11 → 01:18:23] – «Чого досягли? Тим, що дійсно комунікація була налагоджена…»		[21:18 → 21:21] – «…це дійсно важлива історія для отримання задоволення від роботи.»	[09:36 → 09:41] – «Після того, як вони проходять процес медіації,			[05:15.080 → 05:21.120] "і тоді вони відчуваю	[21:22.560 --> 21:30.880] «…з дітьми, вони	[02:37.460 → 02:43.780] «…вони мали душевний спокій…»

процесом та результатом	попереднім адвокатом.» [03:42 → 03:50] – «…зараз, дякуючи вам, ми знаходимося в стадії переговорів.» людиною.»	[01:18:23 → 01:18:33] – «…були проміжні рішення з поступовим очним та живим спілкуванням.» [42:57 → 43:07] – «І є ось таке відчуття вже впевненості, що якщо вижив тоді, то все вже…» [43:07 → 43:10] – «І точно будуть люди, які тебе будуть підтримувати.» [40:20 → 40:26] – «…це дійсно те, що зберегло психіку в нормальному стані…» [40:35 → 40:39] – «…цей проєкт навчив мене дбати про себе.»		[22:00 → 22:03] – «…це прекрасна основа для побудови здорових стосунків у майбутньому.»	більшість возвращаються до нас.» [11:51 → 11:55] – «Хтось нас рекомендує… хто сам пройшов процедуру медіації.»			ть, що вони мали можливість висловити свою думку” [06:01.240 → 06:05.600] “з мого досвіду, загалом це таки допомагає”	майже завжди кажуть, що відчувають поважають, коли їх просять бути включеними, і я думаю, що це дуже важливо …» [22:17.920 --> 22:23.440] «…Коли батьки повернулися, вони сказали, що це започаткувало діалог з дітьми, і вони тепер рухалися вперед і з розлукою як сім'я…» [31:15.280 --> 31:28.240] «…у нас було 29 форм	

									зворотного зв'язку, які, я думаю, досить вражаюче, що насправді було 29 дітей, які відреагували на запитання, які ми їм поставили…» [31:33.120 --> 31:43.840] «…понад 95 відсотків дітей сказали: «Так, я справді» ціную можливість зустрітися з кимось, щоб поговорити про те, що я думаю, і поговорити про те, що	

									Я відчуваю …» [31:51.440 --> 32:02.560] «…вони почувалися комфортно на тій зустрічі, тому, хоча у них була зустріч із незнайомцем у досить дивні обставини, щоб говорити про деякі справді складні теми…»	
Опис зміни практики у відповідь на воєнні/посткризові умови	[05:01 → 05:09] – «…коли роздратування та емоції конфліктуючих сторін перешкоджають ефективному спілкуванню.»	[18:20 → 18:34] – «І сімейна медіація… дуже сильно почала розширятися… через кількість запитів…» [18:42 → 18:57] – «…я звернулася до колег з ідеєю підтримати такі родини… і згуртуватися навколо цього проєкту.» [19:13 → 19:35] – «…ми створили цей								

		проєкт “Сімейна медіація під час війни”…» [17:25 → 17:37] – «…дуже багато почалося дзвінків і звернень…» [35:11 → 35:17] – «І можливість працювати онлайн, дякуючи онлайну…» [42:31 → 42:39] – «…кожного разу ми розвиваємося і маємо нові виклики і нові кейси.» [23:43 → 24:00] – «…всі послуги надані безкоштовно… 456 проведених кейсів за два роки війни.»								
Акцент на творчості та індивідуалізації рішень у медіаційній угоді (на відміну від шаблонних судових рішень).	[03:50 → 04:01] – «медіація прекрасна, тому що ви знаходите найбільш ефективне рішення, яке задовольняє клієнта.»	[01:18:23 → 01:18:33] – «тобто були проміжні рішення з поступовим очним та живим спілкуванням.» [56:05 → 56:13] – «…ці питання теж обговорювалися, давався проміжок часу на їх тестування.» [56:13 → 56:20] – «І через два місяці було прийнято рішення в суді, зазначено як мирова угода.»	[01:01.000 → 01:06.000] – «повний контроль сторонами над процесом прийняття рішень.» [01:09.160 → 01:14.200] – «…остаточне розв’язання залежить від сторін…»	[03:32 → 03:36] – «сторони досягли письмової домовленості…» [03:44 → 03:49] – «…сторони не втратили можливість домовлятися… шляхом певних поступок…»	[04:11 → 04:16] – «Це те рішення, яке удовлетворює інтереси двох сторін.» [04:24 → 04:30] – «Для них важливо, щоб ці рішення виконалися.» [10:00 → 10:04] – «Основна задача – трансформація, змінення відношення до ситуації.»	[12:21.880 → 12:26.680] «сірий…є можливістю досягти рішення, яке підходить саме для цієї пари»	[17:07.160 → 17:13.000] «кожна сім'я така унікальна» [17:20.520 → 17:27.240] «вирішити те, що зараз здається нерозв'язною проблемою … є рішення»	[04:14.560 → 04:21.160] “я прошу дітей намалювати, коли вони зі мною, тому що вони можуть висловити свої почуття щодо чогось у формі	[04:04.160 --> 04:22.080] «а не щось на кшталт того, що ти знаєш, я хочу 50 50 або я хочу цієї ночі чи ночей рубання ніч тут, одна ніч там, як ми іноді бачимо в нашій	[02:23.060 → 02:30.060] «…створення угоди, яка відповідала їхньому життю, а не просто суворій судовій рішенню.»

		[56:21 → 56:34] – «…рішення було на користь того, що мама може виконувати обов'язки. І ті питання, якими проговорювали рішення в медіації, вони були зазначені в рішенні суді.»			[01:33.000 --> 01:37.000] і в режимі діалогу вистраюють нові відношення, [01:37.000 --> 01:39.000] і можуть договоритися про тих конфліктах, яких є, [01:39.000 --> 01:43.000] вирішити ті проблеми, які є, враховуючи інтереси всіх сторін			зображення" [04:46.280 → 04:52.840] "а потім ми обговорюємо, де це залишає конкретні проблеми що вони намагаються врегулювати питання медіації"	роботі, тож знаєте, дитячий час не... поділено на певну процентну основу або на основі електронної таблиці, насправді йдеться про те, щоб покласти їхні потреби в центрі…» [36:05.840 --> 36:19.280] «…трьох хлопчиків-підлітків та одного, який перебуває в розшуку провести два дні, чергуючись між батьками, хтось хотів цілий тиждень,	

									чергуючись …а інший просто хотів жити з мамою та весело проводити час з татом…»	
Блок 3. Погляд фахівців на вирішення конфліктів.										
Які конкретні інструменти (медіація, суд, переговори, консультування) фахівець рекомендує як основні.	[03:01 → 03:07] – «…друга сторона забрала свою заяву, і ми зараз у стадії переговорів.» [03:42 → 03:50] – «…зараз, дякуючи вам, ми знаходимося в стадії переговорів.» [03:50 → 04:01] – «…медіація прекрасна, тому що ви знаходите найбільш ефективне рішення…» [04:58 → 05:01] – «І сімейна медіація є найкращим способом для цього.» [06:31 → 06:35] – «коли сторони обмежені часу, медіація — найбільш швидкий процес…» [06:49 → 06:57] – «комерційна медіація може завершитися навіть за тиждень…»	[51:28 → 51:36] – «…через індивідуальні зустрічі з батьком і з матір'ю…» [51:36 → 51:45] – «…прояснити, що таке медіація, які очікування у батьків від самої процедури…» [51:01 → 51:06] – «…через суд для того, щоб свої права відновлювати.» [56:13 → 56:20] – «…через два місяці було прийнято рішення в суді, зазначено як мирова угода.» [01:18:38 → 01:18:59] – «…проговорювання усіх їхніх страхів… проговорювання таких образ…»	[00:00.000 → 00:04.640] – «Медіація – це один із видів альтернативного врегулювання суперечок.» [01:18.320 → 01:21.160] – «…має ряд переваг.» [01:01.000 --> 01:06.000] Основною з переваг вирішення спорів через медіацію є повний контроль сторонами конфлікту [01:06.000 --> 01:09.160] над процесом прийняття рішень і з	[15:22 → 15:25] – «…провадження справи закривається через мирову угоду або відмову від позову.»	[15:31 → 15:35] – «Перший – домовитись самостійно.» [15:35 → 15:41] – «Другий – звернутися до суду.» [16:07 → 16:11] – «Третій варіант – сімейна медіація.»	[20:22.360 → 20:29.080] «я окреслюю послуги: медіація, спільна практика… судовий процес — ще один варіант»	[20:28.200 → 20:41.960] «знайдіть адвоката… фінансового консультанта … коуча чи терапевта» [21:03.400 → 21:16.120] «медіація та співпраця… якщо медіація не підходить, можливо, спільне розлучення»	[05:26.240 → 05:36.840] "або якщо батьки не можуть дійти згоди, тоді зрештою судом або арбітром"	[01:16.800 --> 01:23.600] «…щоб почути трохи більше про медіацію, що враховує інтереси дітей, та щоб поділитися Наш з Кеті досвід щодо медіації, що враховує інтереси дітей.»	[01:17.460 → 01:23.060] «Розлучення Медіація покликана…»

		[17:32 → 17:41] – «звернень до мене як до психотерапевта… надаю консультації як психотерапевт.» [40:35 → 40:48] – «ми дуже багато говорили про свої емоції, про як зберегти ресурсний стан… групи психологічної підтримки…» [01:25:14 → 01:25:33] – «глибина рефлексії… супервізійні групи…»	врегулювання спору. [01:09.160 --> 01:14.200] Так, остаточне розв'язання конфліктного питання залежить саме від сторін, а не від суду.						[03:23.760 --> 03:29.120] «…в рамках сімейної медіації ми часто зустрічаємо батьків…» [44:49.360 --> 45:00.080] «…я сяду з мамою та молодою людиною, або тато та молода людина та пропонують їм можливість провести ці розмови та мати відновлювальна розмова…»	
Опис ідеальних моделей взаємодії та спільних	[01:15 → 01:22] – «…дуже глибоко пропрацьовую те, чому сторона так діє…»	[19:20 → 19:27] – «…де були супервізійні групи і групи психологічної підтримки.»	[00:14.600 → 00:18.880] – «…налагодити процес комунікації.»	[14:46 → 14:49] – «Таке врегулювання відбувається у формі спільних	[03:03 → 03:11] – «У деякій службах наші спеціалісти	[20:33.560 → 20:49.640] «спільні адвокати…	[05:04.000 → 05:18.920] опис підтримки	[02:24.520 → 02:30.960] “ми підписує	[04:41.440 --> 05:05.360] «…кроки в процесі	

робочих протоколів	[02:33 → 02:37] – «…ваша позиція потягнула принципову позицію другої сторони.» [03:42 → 03:50] – «зараз, дякуючи вам, ми знаходимося в стадії переговорів.» [05:01 → 05:09] – «коли роздратування та емоції перешкоджають ефективному спілкуванню, важливо їх знизити.» [06:17 → 06:22] – «посередник пригасив їхні емоції, і вони повернулися з холодним серцем і розумом.»	[19:27 → 19:35] – «І з кінця 2024 року додалася група рефлексивної практики.» [19:35 → 19:44] – «І саме ця взаємодія, спільна робота і підтримка один одного…» [20:03 → 20:08] – «надаючи послугу сімейної медіації і надаючи підтримку один одному саме в наших групах супервізійних і психологічної групах підтримки.» [42:54 → 42:57] – «ми постійно один одного підтримуємо.» [43:18 → 43:25] – «ти дотичний до спільноти з цінностями, які тобі дуже-дуже близькі.»	[00:30.280 → 00:37.440] – «допомагає відновити порозуміння та мирну комунікацію.»	та закритих нарад за участю сторін.» [15:07 → 15:10] – «під час закритих нарад, які проводяться з кожною стороною окремо»	присутствують на комісії, яка розтворює справи.» [03:11 → 03:17] – «сімейний медіатор, прийдів, що цей випадок може бути медіабільним, приглашають сторонам пройти процес медіації.»	фінансовий нейтралітет … сімейний спеціаліст … угода про участь»	адвоката у процесі [13:33.720 → 13:47.880] опис ролі сторін у досягненні угоди	мо угоду, яка фіксує ці правила” [03:31.400 → 03:37.320] “Я узгоджу з ними те, що, якщо взагалі щось, вони хотіли б, щоб я розповів батькам”	медіації для дітей, що інклюзивно працюють… перший крок насправді У процесі медіації з урахуванням інтересів дітей обох батьків мають бути присутні ми на зустрічі MIAM… зустріч з оцінки інформації про медіацію …» [05:12.960 --> 05:24.560] «…батьки повинні були б бути присутні ми на спільному у засіданні …	

									…у рамках трансферної медіації де батьки, можливо, можуть бути в окремих кімнатах …» [34:52.960 --> 35:01.760] «…першому посередництві зустрічі, які ми маємо перед консультаціями з дітьми…»	
Як фахівці оцінюють екологічність чи травматичність різних методів	[05:01 → 05:09] – «коли роздратування та емоції конфліктуючих сторін перешкоджають ефективному спілкуванню.» [05:47 → 05:54] – «емоції заважають мислити, жити, думати…» [06:17 → 06:22] – «незалежний посередник трошки пригасив їхні емоції» [06:22 → 06:27] – «вони повернулися до	[01:24:48 → 01:24:53] – «Відразу скажу, що нейтральними бути неможливо.» [01:24:53 → 01:25:00] – «Тобто, допоки ми живі, ми будемо реагувати емоційно на все, що відбувається в роботі.» [01:25:00 → 01:25:08] – «Але ми працюємо саме над збереженням			[13:37 → 13:45] – «Розлучення по рівню стресу знаходиться на второму місці після смерті близької людини.» [13:45 → 13:53] – «…батьки у стані стресу можуть нанести психологічно-		[01:04.520 → 01:11.440] «пройти якнайлегше» [15:00.600 → 16:10.600] великий блок про емоції, повагу, уникнення конфліктності	[06:45.760 → 06:50.200] “Під час налаштування дуже важливо переконатися, що це не зашкодить діти”	[07:34.880 --> 07:50.480] «…бо є ризик майже погіршити ситуацію, якщо дитина дасть їхня думка, і вона повністю ігнорує	[01:17.460 → 01:23.060] «…вийти з режиму бою…»

	вас з холодним серцем і розумом…»	нейтральної позиції.» [01:25:14 → 01:25:23] – «де відбувається саме глибина рефлексія і розуміння того, що мене чіпляє і як я можу собі допомогти з цим впоратися.» [40:20 → 40:29] – «це дійсно те, що зберегло психіку в нормальному стані і дозволило ще й допомагати іншим.» [40:39 → 40:48] – «ми дуже багато говорили про свої емоції, про як зберегти цей ресурсний стан» [41:02 → 41:05] – «я на той час взагалі не звикла якось говорити, а що зі мною зараз у цей момент?» [41:17 → 41:23] – «І це не соромно, і це не про слабкість, і це про силу, насправді.»			емоціональну травму своїй дітині.»				ся та відкидається, і саме в цьому полягає момент, коли ви справді потрібно оцінити, чи це буде корисно.» [09:54.080 --> 10:07.120] «…щоб ми могли поважати їх право дитини вибирати, чим вона хоче поділитися, звісно, з застереженням щодо захисту…» [29:00.320 --> 29:09.680] «…нестабільність та невпевненість, яку	

									це означало для нього, і вона тривала вже кілька місяців, тому що ці судові процеси не швидкі»	
Блок 4. Функції сімейної медіації										
Опис функцій медіатора щодо зниження напруги, керованості емоціями, запобігання ескалації.	[05:01 → 05:09] – «…коли роздратування та емоції конфліктуючих сторін перешкоджають ефективному спілкуванню.» [05:47 → 05:54] – «емоції заважають мислити, жити, думати…» [06:17 → 06:22] – «незалежний посередник трошки пригасив їхні емоції…» [06:22 → 06:27] – «вони повернулися до вас з холодним серцем і розумом…»	[01:18:38 → 01:18:50] – «…ми якраз працювали над налагодженням комунікації тата з дитиною, через налагодження їхньої комунікації, через такі проговорювання усіх їхніх страхів…» [01:18:50 → 01:18:59] – «проговорювання таких образ, які лишилися непроговорені, та ось цей страх взаємного викрадення.» [01:24:53 → 01:25:00] – «Тобто, допоки ми живі, ми будемо реагувати емоційно на все, що відбувається в роботі.»	[00:18.880 --> 00:23.120] Медіатор – нейтральна стосовно сторін конфлікту третя сторона, [00:23.120 --> 00:30.280] спеціально підготовлений посередник, який сприяє досягненню сторонами взаємоприйнятої згоди розв'язати цей спір. [00:30.280 --> 00:37.440] Медіатор дає можливість почути всі сторони, допомагає відновити	[17:01 → 17:04] – «…медіатор створює можливість для ефективного вирішення конфлікту самими учасниками.»	[07:39 → 07:44] – «…люди знаходять рішення конфлікта, який сьогодні в них существует.» [07:47 → 07:55] – «В середньосрочній перспективі вони обучаються взаємодійствувати друг з другом.»		[15:00.600 → 16:42.600] медіатор наголошує на повазі та контролі емоцій [16:48.520 → 16:52.040] «щоб допомогти вам впоратися з цими емоціями»	[06:10.080 → 06:18.080] “допоможе їм знайти шлях вперед, а не завжди, я впевнений, але часто саме так і було”	[59:40.800 --> 59:48.080] «…це насправді дуже допомагає зменшити які повідомляють про труднощі у спілкуванні та конфлікт між батьками …» [45:00.080 --> 45:05.040] «…віднов лювальна	[05:22.420 → 05:30.300] «…віртуальний посередник, який навчає, та надає інструменти …»

		[01:25:14 → 01:25:23] – «глибина рефлексії і розуміння того, що мене чіпляє і як я можу собі допомогти з цим впоратися.» [40:39 → 40:48] – «ми дуже багато говорили про свої емоції, про як зберегти цей ресурсний стан…»	порозуміння та встановити мирну комунікацію,						розмова, щоб сказати, що потрібно зробити, щоб все виправити, і до кінця цієї сесії, щоб побудувати план…» [50:57.520 --> 51:08.240] «…як посередник, головне — це спілкування та співпраця між дорослими, тому що якщо якщо це не працює добре, то нічого іншого не працює»	
Обговорення ролі медіації у запобіганні майбутнім спорам		[01:18:38 → 01:18:50] – «ми якраз працювали над налагодженням комунікації тата з	[01:27.680 → 01:30.960] – «…запобігання виникненню	[21:36 → 21:39] – «…вони змінюють себе у кращий бік.»	[10:16 → 10:23] – «Люди обучаються по-другому взаємодійствув			[06:10.080 → 06:18.080] “допомо	[28:35.280 --> 28:49.040] «…і це дозволил	[05:38.620 → 05:45.900] «…запобігаючи рокам

та реконфліктизації.		дитиною… проговорювання усіх їхніх страхів…» [01:18:50 → 01:18:59] – «проговорювання таких образ, які лишилися непроговорені…» [01:18:11 → 01:18:23] – «Чого досягли? Тим, що дійсно комунікація була налагоджена…» [01:18:23 → 01:18:33] – «поступове очне та живе спілкування…»	конфліктів у майбутньому.»	[21:48 → 21:51] – «творять мирне суспільне середовище.»	ати, далі конфліктні ситуації вже дозволяються самостоятельно.»			же їм знайти шлях вперед”	о їм приймати рішення та мати змогу вийти за межі судової арени та залагодити ситуацію ця невизначеність… тривала вже кілька місяців…» [34:00.640 --> 34:06.880] «…я думаю, що 60% дітей насправді казали, але все стало краще справи вже починають налагоджуватися.»	непотрібних суперечок…»
Згадки про "швидкість", "конфіденційність	[06:42.000 --> 06:49.000] Медіація може тривати від одного до двох		[01:14.200 --> 01:18.240] Застасування медіації, зокрема	[14:52 → 14:55] – «без фіксації перебігу таких нарад для	[16:29 → 16:33] – «Економію часу та		[07:03.480 → 07:11.000] «зменшить їхні витрати	[03:47.840 → 03:53.320] “я	[29:00.320 --> 29:09.680]	

" та "економічність" процедури.	місяців, якщо це сімейна медіація. [06:49.000 --> 06:53.000] Якщо це комерційна медіація, вона може завершитися навіть за тиждень, [06:53.000 --> 06:57.000] в залежності від того, як сторони готові рухатися по справі. [06:57.000 --> 06:59.000] Тому це швидко. [06:59.000 --> 07:06.000] По грошам година медіації коштує ті самі кошти, що і юридичні послуги. [07:06.000 --> 07:09.000] Тобто, якщо у вас є додаткова кваліфікація медіатору, [07:09.000 --> 07:12.000] ви самі визначаєте вартість послуги. [06:31.000 --> 06:35.000] Коли сторони обмежені часовими межами економлять кошти, [06:35.000 --> 06:42.000] судитися дорого і так далі, медіація – це найбільш швидкий процес, який можна уявити.		в сімейних спорах, має ряд переваг. [01:18.320 --> 01:21.160] Економія часу та фінансових ресурсів, [01:21.160 --> 01:24.400] конфіденційність процедури та менший стрес, [01:24.400 --> 01:27.680] можливість збереження чи відновлення ділових взаємин, [01:27.680 --> 01:30.960] запобігання виникненню конфліктів у майбутньому [01:30.960 --> 01:35.080] у разі успішної медіації гарантія виконання рішення.	конфіденційності.» [04:49 → 04:53] – «суду не завжди вистачає швидкості, гнучкості і адаптивності…»	грошей.» [16:33 → 16:37] – «Збереження людяних відносин.» [16:35 → 16:37] – «Повну конфеденційність.»		та їхні юридичні витрати» [14:08.680 → 14:17.800] «чим більше часу та енергії вкладете — тим швидше він піде»	намагаюся зустрітися з батьками якомога швидше” [03:02.520 → 03:09.680] “тоді конфіденційність не застосовуватиметься, але це також пояснили це і дітям”	«…ця невизначеність… тривала вже кілька місяців, тому що ці судові процеси не швидкі…»	

	[04:22.000 --> 04:29.000] Я не знаю, колеги, як у вас, але в нас в столиці досить часто є багато клієнтів на сімейні справи, [04:29.000 --> 04:34.000] які є публічними особами або багатими людьми. [04:35.000 --> 04:42.000] До суду вони в жодному разі не підуть, тому що розуміють, що відразу будуть з'являтися засоби масової інформації, [04:42.000 --> 04:51.000] відразу в фейсбуці і всюди будуть робитися різні репортажи, які будуть завдавати негатив у їхні ділові репутації. [04:51.000 --> 04:58.000] Тому вони бажають вирішувати свої сімейні конфлікті приватні мирним шляхом, по-тихому, як то кажуть. [04:58.000 --> 05:01.000] І сімейна медіація є найкращим способом для цього.									
Блок 5. Ефектівність застосування та її обмеження										

Оцінка зниження психологічного стресу та травматизації.	[05:01.000 --> 05:09.000] Необхідна медіація також у тих випадках, коли розрятування та емоції конфліктуючих сторін перешкоджають ефективному спілкуванню. [05:09.000 --> 05:27.000] Він її б'є, вона вважає себе жертвою, він є тираном, і будь-які слова, які є нейтральними або взагалі не містять ніякого такого впливу, [05:27.000 --> 05:34.000] перша сторона, яка є жертвою, сприймає категорично агресивно і неадекватно. [05:34.000 --> 05:43.000] Тобто настільки розрятування і емоції їм заважають мислити, жити, думати, що вони не можуть думати ні про що інше, [05:43.000 --> 05:47.000] як про ненависть, образу, покарання і так далі, зробити болю чи іншій стороні. [05:47.000 --> 05:54.000] В даному випадку ці емоції заважають вам, як	[40:20 → 40:26] – «…це дійсно те, що зберегло психіку в нормальному стані…» [40:26 → 40:29] – «…і дозволило ще й допомагати іншим.» [40:35 → 40:39] – «…ця підтримка, саме цей проєкт навчив мене дбати про себе.» [40:39 → 40:48] – «…ми дуже багато говорили про свої емоції, про як зберегти цей ресурсний стан…» [41:17 → 41:23] – «І це не соромно, і це не про слабкість, і це про силу, насправді.» [01:25:14 → 01:25:23] – «…глибина рефлексії і розуміння того, що мене чіпляє і як я можу собі допомогти з цим впоратися.»	[01:21.160 → 01:24.400] – «…менший стрес.»			[25:04.680 → 25:08.920] «люди приходять залякані… ми всі боїмося…»	[15:00.600 → 16:42.600] весь блок про емоції → пряма робота на зменшення психологічного стресу	[05:56.480 → 06:01.240] “коли ти переживаєш розлука, бо ти досить часто почуваєшся жахливо”	«…зрештою означає, що їхні тоді батьки можуть певним чином визначити пріоритети емоційного та психологічного благополуччя своїх дітей.» [09:43.920 --> 10:07.120] «…іноді й це – це перша можливість, яку вони коли-небудь мали, по-справжньому поговорити про ці складні речі, які відбувалися в	[02:37.460 → 02:43.780] «…вони мали душевний спокій…»

	сімейному адвокату, ввести цю справу.								їхньому житті, і справді поділитися цим з кимось, хто, як ви знаєте, має на це час послухати речі з їхньої точки зору молода людина має право вибирати, чим ми ділимося, а чим ні…»	
Згадки про ситуації, де медіація неможлива (наприклад, випадки домашнього насильства, гостра залежність, асиметрія влади)			[01:43.160 --> 01:46.360] Відмова або нестатність прийняти принципу медіації, [01:46.360 --> 01:50.840] відсутність добровільності, зловживання алкоголем чи наркотиками, [01:50.840 --> 01:55.840] тиск або погрози, психічні розлади,		[04:24.000 --> 04:30.000] Але не всі, так скажем, категорії робіт є медіабільними. [04:30.000 --> 04:31.000] Чому? [04:31.000 --> 04:34.000] Бо якщо люди, допустимо, всякого роду залежності, [04:34.000 --> 04:37.000] алко, нарко,	[30:27.800 → 30:34.120] «якщо, звичайно, немає домашнього насильства чи інших причин для дисбалансу сил»	[04:06.880 → 04:27.600] «якщо у вас дуже незбалансовані стосунки… медіація буде жахливим процесом»	[06:45.760 → 06:54.360] “якщо я думаю, що це буде так, або через батьки вважають, що це не буде позитивним для дітей, тоді цього не станеться”	[55:03.440 --> 55:15.360] «…як посередники ми не є тими, хто приймає рішення в цьому, ми не вирішуємо, що трапляється, що ви зрештою знаєте, чи є у когось нарцисич	

			розумова відсталість.		ігрозависимості, [04:37.000 --> 04:40.000] якщо люди з розлад особистості, [04:40.000 --> 04:43.000] якщо люди з якимись порушеннями, [04:43.000 --> 04:46.000] які не дозволять їм виконати ці рішення, [04:46.000 --> 04:49.000] які вони тут знайдуть у процесі медіації, [04:49.000 --> 04:51.000] то ці справи є не медіабільними. [04:51.000 --> 04:54.000] Тобто сенс працювати для того, щоб у нас були рішення, [04:54.000 --> 04:56.000] які вони в состоянні виконати. [04:56.000 --> 04:59.000] Або випадки щодо насилдя.				ний колишній партнер. чи є вона, чи ні, не нам судити, чи є хтось нарцисом, чи ні…» [55:19.440 --> 55:30.320] «…або чи хтось зазнавав домашнього насильства або домашнього насильства як частини у нашому процесі перевірки, коли ми, люди, починаємо медіацію, ретельно розглядатимемо, чи чи ні, підходить це чи не підходить …»	

					[04:59.000 --> 05:02.000] Тобто це ті випадки, з якими ми теж не працюємо. [05:02.000 --> 05:03.000] Чому? [05:03.000 --> 05:05.000] Бо якщо є якась загроза насиллю, [05:05.000 --> 05:07.000] або на одній стороні, [05:07.000 --> 05:10.000] або дитині, так як сімейний медіатор являється адвокатом, [05:10.000 --> 05:12.000] дитини враховують інтереси, [05:12.000 --> 05:15.000] дитина в процесі медіації, [05:15.000 --> 05:17.000] то є якась загроза того, [05:17.000 --> 05:20.000] що кому-то із цих					

					людей будуть погрожувать [05:20.000 --> 05:23.000] в дальнішньому в результаті того рішення, [05:23.000 --> 05:25.000] яке буде прийнято. [05:25.000 --> 05:27.000] Така категорія робіт є не медіабільна, [05:27.000 --> 05:29.000] і ми з ними не працюємо.					
Дані чи оцінки низької обізнаності громадськості та професійних спільнот про медіацію.				[17:44 → 17:47] – «тому ми на усіх майданчиках намагаємось популяризувати медіацію.»	[02:56 → 03:00] – «Мабуть, не кожен знає, що собою є медіація.»				[15:28.640 --> 15:41.360] «…як-от збільшення кількості сімейних справ, які відводяться від суду посеред судового розгляду існує тенденція до непорозумінь щодо того, що таке медіація з	[02:51.620 → 02:57.700] «Більшість батьків… не навіть знають, що медіація є одним із варіантів.»

									урахуванням інтересів дітей.»	
Згадки про нестачу кваліфікованих та спеціалізованих медіаторів.				[07:06.000 --> 07:09.000] Досить парадоксання. Медіатори були, вони працювали. [07:09.000 --> 07:14.000] Була розбуджена школа, система шкіл, курсів до навчанння медіації, [07:14.000 --> 07:17.000] але їхня діяльність навчання не була популярна [07:39.000 --> 07:43.000] Тому медіація розвивається, але, можливо, не так швидко, як і хотілось.						
Блок 6. Актуальність застосування медіації на сьогоднішній день										
Обґрунтування актуальності медіації через перевантаження судової системи			[01:55.840 --> 01:59.840] Одними з видів правових послуг в системі безоплатної	[31:46.000 --> 31:57.000] І зазвичай справа розглядає суддя. У суді може бути п'ять або навіть більше справ, які	[15:55 → 16:01] – «Судові збори, чималі суми, витрачений час…» [16:01 →				[15:49.520 --> 16:05.440] «…нещодавно були опубліковані	[05:00.140 → 05:05.980] «Програми правової допомоги… перевантажені…»

			правової допомоги [01:59.840 --> 02:04.600] є надання допомоги в забезпеченні доступу громадян до медіації. [00:04.640 → 00:10.840] – «…вирішити спір без звернення до судочинства.»	треба розглянути в 3-го дня.	16:07] – «І не факт, що все закінчиться скоро.»				рекомендації щодо чотирьох судів з цього конкретного питання. …є таке непорозуміння, що ми, по суті, отримаємо бажані думки. та почуття дітей… щоб повернути батькам, щоб вони потім подали до суду для прийняття рішення через зайнятість CAFCAS та свого роду список очікування на оцінку CAFCAS триває від	

									26 до 28 тижнів…»	
Аргументи про актуальність медіації для збереження міжособистісних зв'язків та формування культури діалогу.	[[07:16.000 --> 07:20.000] Коли сторони хочуть залишатися в партнерських або дружних відносинах. [07:20.000 --> 07:26.000] Мене є колега, вона теж юрист, зі своїм власним сімейним конфліктом, [07:26.000 --> 07:28.000] вона зрозуміла, що їй потрібна сімейна медіація, [07:28.000 --> 07:32.000] оскільки вона хоче залишитися в партнерських відносинах з чоловіком,	[01:18:38 → 01:18:50] – «…ми якраз працювали над налагодженням комунікації тата з дитиною… проговорювання усіх їхніх страхів…» [01:18:50 → 01:18:59] – «…проговорювання таких образ, які лишилися непроговорені…» [01:18:11 → 01:18:23] – «Чого досягли? Тим, що дійсно комунікація була налагоджена…» [42:54 → 42:57] – «…ми постійно один одного підтримуємо.» [43:18 → 43:25] – «ти дотичний до спільноти з цінностями, які тобі дуже-дуже близькі.»	[01:24.400 → 01:27.680] – «…можливість збереження чи відновлення ділових взаємин.»	[05:03 → 05:07] – «…медіація допоможе збудувати здорове дитинство дітям.» [21:15 → 21:18] – «…вони змінюють соціальний простір.»	[01:12 → 01:19] – «Після сімейної медіації люди вистановлюють відносини.» [01:33 → 01:37] – «…в режимі діалогу вистраюють нові відношення.» [07:47 → 07:55] – «…в середньостроковій перспективі вони обучаються взаємодійствувати.»	[23:17.960 → 23:22.520] «зв'язок і комунікація є надзвичайно важливими»	[15:00.600 → 15:10.600] про повагу та взаємне слухання	[05:36.840 → 05:41.360] “важливо, що голоси дітей були почуті”	[03:23.760 --> 03:34.800] «…в рамках сімейної медіації ми часто зустрічаємо батьків, які ніби зосереджений на тому, що ти знаєш, чого я хочу і чого я хочу, але насправді це не обов'язково чого хоче кожен з батьків, набагато важливіше зосередиться на тому, щоб батьки зосередилися на тому, що	[02:23.060 → 02:30.060] «…угода, яка захищає найважливіше — їхню сім’ю…»

									потреби дитини…» [21:17.920 --> 21:23.440] «…вони сказали, що це започатку вало діалог з дітьми, і вони тепер рухалися вперед і з розлукою як сім'я…»	
Актуальність медіації для інтеграції України до європейського правового поля та відповідності міжнародним стандартам вирішення спорів.		[21:59.000 --> 22:04.000] для нас різні навчання. І це були колеги з Ізраїлю, [22:04.000 --> 22:11.000] колеги з Америки, з європейських різних країн, з Австралії. [22:11.000 --> 22:17.000] Які ділилися з нами різними знаннями щодо роботи з високо [22:17.000 --> 22:24.000] інтенсивними конфліктами, в тому числі кризовою медіацією.	[00:53.040 --> 00:57.480] На сьогодні медіація зарекомендувала себе як ефективний спосіб вирішення спорів [00:57.480 --> 01:01.000] в більшості країн світу, практично у всіх сферах життя	[01:50 → 01:55] – «…якою мірою іноземний досвід медіації може бути адаптований до нашого українського контексту.» [58:14.000 --> 58:18.000] Система у Данії абсолютно відмінна від цієї системи, [58:18.000 --> 58:22.000] яка функціонує в Україні, і це безумовно надзвичайно цікаво						

		[22:24.000 --> 22:31.000] І той підхід, який ми зараз приваджуємо і практикуємо, [22:31.000 --> 22:35.000] ми його називаємо «Травмоінформований підхід в медіації»,								

Відео	Марія Пархоменко, кейскоординаторка JAMS, Нью-Йорк, США. Практики медіації у вирішенні конфліктів
1. Медіація- 2. Гармонізаціявідносини- 3. Медіатор 4. Конфлікт	Медіація — 14 разів Гармонізація відносини — 0 разів Медіатор — 11 разів Конфлікт — 4 рази
Блок 1. Медіація в обґрунтуванні експертів (основний акцент)	
Згадки про переваги медіації над судом	[30:53.080 --> 31:03.080] Чому люди звертаються в джемс замість суду? Можна подумати, що якщо там ви хочете подати скаргу на когось, можна просто піти в суд і все. І не звертатися до таких приватних компаній, не платити так багато. [31:03.080 --> 31:12.080] Але в реальності це взагалі дешевше і швидше, ніж судовий процес. Суд коштує набагато дорожче, він буде йти дуже довго, навіть роками. Він може бути публічним. Тут все повністю конфіденційно. [31:52.080 --> 32:03.080] В суді може бути багато всього. Тобто різних документів, зустріч і так далі. Тут це проходить набагато швидше і гладше.
Акцент на відновленні комунікації, збереженні співпраці та мінімізації травматизації.	[07:44.080 --> 07:49.080] Медіатор не приймає рішення, а лише сприяє комунікації. [55:35.080 --> 55:43.080] Медіація допомагає глибше поглянути на конфлікт і знайти найкраще вирішення, щоб сторони могли один одного почути.
Акцент на кваліфікації, спеціалізації та етичних стандартах медіатора	[06:40.080 --> 06:53.080] Нейтрали Джемс – це незалежні контрактники. Тобто вони не працюють в нас, вони просто співпрацюють. [...] І це насамперед колишні адвокати і суді з великим досвідом. [07:03.080 --> 07:08.080] Компанія пропонує багато тренінгів і заходів для самих працівників, щоб покращувати нашу компетентність, щоб нас знайомити з різними, наприклад, змінами в медіації, якимось інноваціями і так далі. [16:54.080 --> 17:02.080] Також тут написано, які індустрії його цікавлять. Будівництво, працевлаштування, спорт, страхування, міжнародні кейси, також професійно травми. [17:05.080 --> 17:11.080] Тут можна подивитися, які справи він захищав, над якими справами він працював. [17:55.080 --> 18:05.080] Потім можна побачити його нагороди різні. Його членства. Там, де він бере участь. А також його публікації. [...] У них в багатьох є свої публікації, наукові роботи. [41:05.080 --> 41:10.080] Щоб стати медіатором, треба вчитися на юридичній спеціальності або мати досвід адвоката або суддій. [41:13.080 --> 41:20.080] В США мають в цій сфері працювати лише ті, хто має юридичного освіту. [41:33.080 --> 41:39.080] Але в нашій компанії це є обов'язковим. Чим більше досвіду має медіатор, тим більше клієнтів він має. [41:39.080 --> 41:44.080] Тому тут йдеться великий акцент на досвіді і на юридичній освіті саме.

Блок 2. Практика застосування медіації як інструмент вирішення конфлікту,	
Згадки про онлайн/офлайн медіацію, кількість спільних/індивідуальних сесій	[05:28.080 --> 05:34.080] Джемс взагалі має 29 офісів в США та один офіс в Лондоні. Ми проводимо послуги медіації афітражу в аудиторіях дистанційно і гибридно. [05:34.080 --> 05:40.080] Дистанційні послуги можуть надаватися в різних країнах, наприклад, як Дубай, Кита, Європа. [13:30.080 --> 13:37.080] Маріка, а тут є опції Travel і Virtual. [...] Це про те, що вони можуть по зуму чи якоюсь іншою програмою робити медіацію, або особисто, офлайн. [13:51.080 --> 14:05.080] Так, Максим Анатольович, так і є, що вони можуть або їздити в інші штати, або міста для проведення медіацій в абітражу, або вони можуть приєднатися онлайн. Але є панелісти, які проводять послуги тільки онлайн. [21:29.080 --> 21:40.080] Перед сесією проводяться онлайн-зустрічі і дзвінки з учасниками [...] ці дзвінки називаються експорте, коли проводиться зустріч окремо з відповідачем і окремо з позивачем. [22:57.080 --> 23:05.080] Одна сесія медіації триває від трьох до дев'яти годин і, можливо, потім продовження. [24:01.080 --> 24:09.080] Перед медіацією сторони підписують договори про медіацію і оплату [...] перший договір означає, що вони будуть слідувати конфіденціальності. [24:37.080 --> 25:04.080] Під час сесії сторони знаходяться в різних аудиторіях І медіатор знаходиться в своїй кімнаті, але він постійно ходить між офісами. [43:51.080 --> 44:07.080] Якщо це дзвінки перед самою сесією, то це може бути, наприклад, до п'яти дзвінків в день. Один дзвінок триває десь 30 хвилин в одну годину. Якщо це вже сама сесія медіації, то в той день ми більше нічого не записуємо. [44:39.080 --> 44:50.080] У нас дуже багато конференс-залів. І, наприклад, може бути три кейси одночасно. Або чотири, або п'ять. Але зазвичай, чи десь два, або три.
Відгуки чи аналіз, що відображають суб'єктивну задоволеність учасників процесом та результатом	
Опис зміни практики у відповідь на воєнні/посткризові умови	
Акцент на творчості та індивідуалізації рішень у медіаційній угоді (на відміну від шаблонних судових рішень).	
Блок 3. Погляд фахівців на вирішення конфліктів.	
Які конкретні інструменти (медіація, суд, переговори, консультування) фахівець рекомендує як основні.	[07:23.080 --> 07:32.080] І тут я коротко хочу сказати взагалі, що така медіація та арбітраж. [...] медіація – це вид вирішення спорів, коли сторони шукають рішення конфлікту з допомогою нейтрального посередника медіатора. [08:07.080 --> 08:18.080] Арбітраж – це такий вид рішення конфліктів, де саме рішення приймає арбітер або арбітражна група, і воно має обов'язкову юридичну силу. [22:17.080 --> 22:24.080] І для багатьох людей це складно зрозуміти, тому коли в них є адвокат, ADR, вирішення конфліктів, є набагато ефективніше, це все за словами панелістів, що вони казали. [22:24.080 --> 22:32.080] Вони вважають, що це набагато ефективніше, це більш професійно, і можна швидше вирішити питання.

	[40:01.080 --> 40:05.080] І на останок скажу, які ще послуги вирішення спорів США. Це «American Arbitration Association», [...] «National Arbitration and Mediation».
Опис ідеальних моделей взаємодії та спільних робочих протоколів	[24:01.080 --> 24:09.080] Перед медіацією сторони підписують договори про медіацію і оплату [...] перший договір означає, що вони будуть слідувати конфіденціальності, не будуть нічого розголошувати про цю медіацію, і вони будуть слідувати правила в нашій компанії. [24:52.080 --> 24:59.080] У медіатора є своя окрема кімната, свій офіс, і у кожній сторони є своя аудиторія, [24:59.080 --> 25:04.080] і вони далеко навіть однією, щоб ніхто не чув, що кажуть. [25:04.080 --> 25:11.080] І медіатор знаходиться в своїй кімнаті, але він постійно ходить між офісами. [25:11.080 --> 25:17.080] Тобто спочатку він заходить до відповідача і вислухує їх, що вони кажуть. [25:17.080 --> 25:24.080] Наприклад, спочатку він заходить до позивача, той, хто подався проти іншої сторони. [35:35.080 --> 35:43.080] Я планую та записую зум-конференції та дзвінки. Я, наприклад, пишу e-mail, позивачу і відповідачу, і я запитую, які дати вам підходять. [39:35.080 --> 39:49.080] Оскільки панелісти є незалежними контрактниками, ми стараємося слідкувати їхнім вподобанням. І вони можуть диктувати нам свої правила. У кожного медіатора є свої вподобання. [39:49.080 --> 39:56.080] Наприклад, хтось хоче зум тільки з відео. Хтось взагалі не любить відео, вони хочуть тільки дзвінки. [39:56.080 --> 40:04.080] І нам обов'язково, якийсь з координатором, треба про це пам'ятати, тому що для нас ці панелісти є цінними.
Як фахівці оцінюють екологічність чи травматичність різних методів	
Блок 4. Функції сімейної медіації	
Опис функцій медіатора щодо зниження напруги, керованості емоціями, запобігання ескалації.	[25:11.080 --> 25:24.080] І медіатор знаходиться в своїй кімнаті, але він постійно ходить між офісами. Тобто спочатку він заходить до відповідача і вислухує їх, що вони кажуть. Наприклад, спочатку він заходить до позивача Він повністю вислухує їхні аргументи. [25:30.080 --> 25:37.080] Потім він йде до відповідача і також вислухує їх розповідь. І після цього він робить багато нотатків. [55:35.080 --> 55:43.080] Медіація допомагає глибше поглянути на конфлікт і знайти найкраще вирішення, щоб сторони могли один одного почути.
Обговорення ролі медіації у запобіганні майбутнім спорам та реконфліктизації.	
Згадки про "швидкість", "конфіденційність" та "економічність" процедури.	[31:03.080 --> 31:12.080] Але в реальності це взагалі дешевше і швидше, ніж судовий процес. Суд коштує набагато дорожче, він буде йти дуже довго, навіть роками. Він може бути публічним. Тут все повністю конфіденційно. [31:21.080 --> 31:28.080] Тут є дуже багато гнучкості. Тобто ви можете, як вам показувала, обрати панеліста. Ви можете обрати локацію онлайн чи в аудиторії. [31:52.080 --> 32:03.080] В суді може бути багато всього. Тобто різних документів, зустріч і так далі. Тут це проходить набагато швидше і гладше.
Блок 5. Ефективність застосування та її обмеження	

Оцінка зниження психологічного стресу та травматизації.	
Згадки про ситуації, де медіація неможлива (наприклад, випадки домашнього насильства, гостра залежність, асиметрія влади)	
Дані чи оцінки низької обізнаності громадськості та професійних спільнот про медіацію.	[21:30.080 --> 21:34.080] Зазвичай кожна сторона має своїх адвокатів, [21:34.080 --> 21:42.080] і тут є такий дуже цікавий аспект, що зазвичай клієнти звертаються до нас вже зі своїми адвокатами, [21:42.080 --> 21:49.080] і панелісти люблять спілкуватися більше з адвокатами, [21:49.080 --> 21:54.080] і я скажу чому, тому що багато кейсів є складними. [21:54.080 --> 22:04.080] І люди пересічні громадяни не дуже розуміють всі аспекти медіації, арабітражу, юридичних якихось питань, [22:04.080 --> 22:10.080] тому що це дуже пов'язано з юридичною сферою. [22:10.080 --> 22:16.080] І для багатьох людей це складно зрозуміти, тому коли в них є адвокат, [22:24.080 --> 22:32.080] Вони вважають, що це набагато ефективніше, це більш професійно, і можна швидше вирішити питання. [22:32.080 --> 22:42.080] Можна подзвонити адвокату твоєї клієнти і все обговорити або обсудити якісь документи і так далі.
Згадки про нестачу кваліфікованих та спеціалізованих медіаторів.	
Блок 6. Актуальність застосування медіації на сьогоднішній день	
Обґрунтування актуальності медіації через перевантаження судової системи	
Аргументи про актуальність медіації для збереження міжособистісних зв'язків та формування культури діалогу.	[55:35.080 --> 55:43.080] Медіація допомагає глибше поглянути на конфлікт і знайти найкраще вирішення, щоб сторони могли один одного почути.
Актуальність медіації для інтеграції України до європейського правового поля та відповідності міжнародним стандартам вирішення спорів.	

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Пономарьова Яна Олександрівна, студентка ІІ курсу магістратури, денної форми навчання, факультету соціології та управління, спеціальність 054 «Соціологія», адреса електронної пошти yana.ponom03@gmail.com:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Сімейна медіація як технологія гармонізації соціальних відносин у сучасній Україні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

10.12.2025 Я.О. Пономарьова

Науковий керівник,
д.філос.н., професор,
професор кафедри соціології
10.12.2025 М.А. Лепський